

579

ΤΩ:

ΣΕΒΑΣΤΩ ΜΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗ:

ΠΑΝΑΓΗ ΜΑΖΑΡΑΚΗ:

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΚΡΑΙΦΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ

ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ὁ Μεταφραστής

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΕΛΦΙΝΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΑΙ.Σ.2.ΦΙ4.0014

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ὑπὸ τὸν νεφελώδη τῆς Σκωτίας οὐρανὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δυσκραοῦς κλίματος, ἐν ἐποχῇ σκότους καὶ ἀγροικίας γεννᾶται παρὰ τοῦ διαπρέποντος ἥρωος Φιγγάλου ὁ Ὅσσιανός, ὅστις ἔμελλε νὰ κλείσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἑαυτὸν, γενόμενος ἐν πολλοῖς ἰσοστάσις τοῖς διασημοτέροις ἐπικοῖς ποιηταῖς Ὀμήρῳ καὶ Βιργιλίῳ. Γεννηθεὶς ἐν καιρῷ, καθ' ὃν ἡ τότε ὑφισταμένη καὶ ἀκμάζουσα τῶν Βάρδων ἢ ἀοιδῶν τάξις ἀφθόνη ἐπεδαψίλευε τοὺς ἐπαίνους εἰς τοὺς ἥρωας, ἐν ποιητικῷ οὕτως εἰπεῖν ὀργασμῷ, καὶ ὑπὸ τοῦ δεξιωτάτου πνεύματός του ἀγόμενος, συνέθηκε καὶ οὗτος τὰ ἀθάνατα ἔπη του.

Ταῦτα δὲ, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 4ης Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐν ᾗ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πλείστων συνετάχθησαν, ἐφέροντο διὰ στόματος τῶν ὀρεινῶν τῆς Σκωτίας κατοίκων εἰς τὴν λήθην δὲ τῶν αἰώνων θὰ ἐθάπτοντο, εἰ μὴ ὁ σοφὸς Μακφερωὺς, περιελθὼν περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος τὴν Σκωτίαν, συνέλεγεν αὐτὰ καὶ εἰ μὴ τὴν συλλογὴν ταύτην ἔφερεν εἰς φῶς.

Τινὲς μὲν τῶν συγχρόνων τοῦ Μακφερωῦς σοφῶν, ἡγουμένου τοῦ Ἰόνσωνος, ἀντὶ νὰ ὁμολογήσωσι χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην τῷ ἐκ τῆς λήθης τοιαύτην πολύτιμον συλλογὴν περισώσαντι, ὡς λυσοῦντες κύνες ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν ψεύστην καὶ ἀπατεῶνα. Ὅλοσχερῶς ἠρνοῦντο δηλονότι οὗτοι τὸ κῦρος τῶν Ὀσσιανικῶν ποιησέων, ἰσχυρίζόμενοι ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἀγροικίας καὶ σκότους ἀπαύγασμα νὰ ᾧσι τὰ ποιήματα

Ι. Α. Κ. Β. Α. Τ. Ε. Ι. Ο.
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΒΕΛΙΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΗ

Ι. Α. Κ. Β. Α. Τ. Ε. Ι. Ο.
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ταῦτα, ἀποπνέοντα τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα καὶ οὐκ ὀλίγον ἀνεπτυγμένην κοινωνίαν ὑποδηλοῦντα, ἀλλ' ἀπέδιδον ταῦτα εἰς τὸν Μακφερσῶνα.

Πλείστοι δ' ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Βλαῖρος καὶ Κεσσαρότης, κατακτηληθέντες ὑπὸ τῆς αἰσθηματικῆς ταύτης ποιήσεως, ἢ τῆς ποιήσεως τῆς καρδίας ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ὁ Βλαῖρος, καὶ τὴν ἀδικον καταφορὰν τῶν περὶ τὸν Ἴόνσωνα ἰδόντες ἐξῆλθον ἐνθερμοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς Ὀσσιανικῆς ποιήσεως, καὶ οὐ μόνον εἰς τὸν Μακφερσῶνα τὴν δικαίαν ἀπέδωκαν εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' εὐφυστάτων ἐπιχειρημάτων καὶ συλλογισμῶν ἐπειράθησαν νὰ καταδείξωσι τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ κῦρος τῶν ποιήσεων τούτων. Ὁ τελευταῖος τούτων μάλιστα, ἑξαλλος ὑπὸ τῆς ἐνθουσιώδους παραφορᾶς γενόμενος, ἀνεκήρυξε τὸν Ὀσσιανὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου ὑπέρτερον.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ τῆς Σκωτίας Βάρδος μεγίστην ἔχει τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀντιποιηθῇ τῆς ὑπὸ τῶν αἰώνων ἀπονεμηθείσης τῇ Ἑλληνι αἰοδῷ δάφνης.

Οἱ μὲν λοιπὸν περὶ τὸν Ἴόνσωνα κατηγοροῦν τὸν Μακφερσῶνα ὡς φενακίζοντα τοὺς συγχρόνους του, οἱ δὲ περὶ τοῦτον ὑπερασπίζοντο τὸ κῦρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεισῶν ποιήσεων. Ἀλλ' οἱ μετὰ ταῦτα σοφοί, ἀπηλλαγμένοι συμπαιθεῖων ἢ ἀντιπαιθεῖων δικαίως καὶ ὀρθῶς ἀπεφάνησαν ὅτι τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀσσιανοῦ δημοσιευθέντα ποιήματα, εἰσὶ ποιήματα ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος ἐπεξεργασμένα.

Ὁ Βιλλεμαῖνος, ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τοῦ Cours de littérature au dix-huitième siècle ἐπιγρφομένου συγγράμματός του, πραγματευόμενος περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις τάδε, μαρτυροῦντα τὴν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος γενομένην ἐπεξεργασίαν, καὶ τὴν τῶν γνωμῶν ποικιλίαν.

«Ὁ Malcolm-Laing δὲν βλέπει ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ
» Ὀσσιανοῦ εἰμὴ ἀμετρον λογοκλοπὴν (immense plagiat).
» Ὁ Ὀσσιανός σας, λέγει, μοὶ ὁμιλεῖ περὶ χαρᾶς προ-
» ερχομένης ἐκ τῆς λύπης (des joies de la tristesse). αὐ-
» τη εἶναι Ὀμηρικὴ ἔκφρασις ¹. Πολλαχοῦ τῶν ποιη-
» μάτων φέρεται ἡ φράσις φ λ ο ῖ σ β ο ς θ α λ ἄ σ σ η ς,
» οὔσα ἀπομίμησις τοῦ ἐξῆς ὠραίου Ὀμηρικοῦ στίχου.

«Βῆ δ' ἀκέων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.»

«Ὁ δόκτωρ Βλαῖρος λέγει ἀπεναντίας «Πόσον μέγας
» ποιητὴς ὁ Ὀσσιανός! Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Σκωτίας κατὰ
» τὸν δεύτερον αἰῶνα, ἐν καιρῷ βαρβαρότητος, ἀπαντῶ-
» σιν ἐκφράσεις καὶ εἰκόνες ἀξίαι τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ
» Ὀμήρου! Μοὶ ὁμιλεῖ ὡς ὁ Ὀμηρος περὶ τῆς ἐκ τῆς
» λύπης προερχομένης χαρᾶς.»

Παρχατιῶν δὲ ὁ Βιλλεμαῖνος λέγει.

«Πιστεύω ὅτι δημοτικὰ τινὰ ἄσματα ὑπῆρχον ἐν Σκω-
» τίᾳ, ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα, καὶ τοι ὑπὸ κλίμα δυσκρα-
» ἔστερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὥφειλον ὅμως διὰ τὴν ἐγγώ-
» ριον ἐλευθερίαν καὶ διὰ τὴν ἐμπνευσιν τῶν τοπικῶν
» ἡθῶν νὰ λάδωσιν ἀγέρωχόν τι, τολμηρὸν καὶ ὑψηλόν.
» ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα ἀλλοιωθέντα ὑπὸ τῆς διὰ ζώσης
» φωνῆς παραδόσεως, συνεμίχθησαν καὶ ἐσυγχύσθησαν
» πρὸς ἄλληλα· ὅτι ἐπιτηδεῖα χεῖρ ἡδύνατο νὰ τὰ ἀπαν-
» θίσῃ καὶ διακαθάρῃ· ἀλλ' ὅπως δυνηθῇ νὰ τὰ φέρῃ εἰς
» τοιοῦτον βαθμὸν ἀναπτύξεως, καὶ ἀγρίας οὕτως εἰπεῖν
» διορθώσεως, ἀπητεῖτο μεγάλη ἐργασία καὶ σπουδὴ,
» ὅπερ σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς πρωτότυπον ἔργον.»

Ἀλλ' εἰς οἷονδῆποτε ἀποδοθῶσι τὰ ποιήματα ταῦτα ἡ ἀξία των δὲν ἐκπίπτει.

Καθ' ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας πλείσται τῶν ποιημάτων τούτων ἐγένοντο μεταφράσεις περὶ καὶ ἑμμετροί, παρ' ὧν δὲ τούτων ὑπερτερῇ ἢ ὑπὸ τοῦ Κεσσαρότη γενομένη ἑμμετρος μετάφρασις. Παρ' ἡμῖν δὲ κατὰ καιροὺς ἐγένοντο ἑμμετροὶ μεταφράσεις παρὰ τῶν ΚΚ. Γ. Μαυρογιάννη καὶ Π. Πανᾶ, ὧν ὁ μὲν πρῶτος μετέφρασεν ἀποσπάσματα τινὰ τοῦ Φιγγάλου καὶ ἄλλων ᾠμάτων, ὁ δὲ δεύτερος τὰ δύο ᾠσματα τὰ ἐπιγραφόμενα ὁ Λάτμος καὶ ἡ Δαρθούλα. Εὐχῆς δὲ ἔργον ἦτο ἂν τις τῶν παρ' ἡμῖν ἐπελαμβάνετο τῆς μελέτης καὶ μεταφράσεως πάντων τῶν ποιημάτων τούτων.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανοῦ εἶναι τὸ ἀνὰ χεῖρας ἐπικὸν ποίημα, περὶ τῆς τριπλῆς ἐνότητος τοῦ ὁποῦ οὗ Βλαῖρος, ἐν τινι κριτικῇ διατριβῇ πραγματευομένη περὶ πάντων τῶν Ὀσσιανικῶν ποιημάτων, λέγει, σὺν τοῖς ἄλλοις, τάδε.

« Ἡ ἐνότης παρατηρεῖται τῷ ὄντι ἀκριβέστερον ἐν τῷ
» Φιγγάλῳ, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ ἐπικῇ συνθέσει. Διότι οὐ μόνον ἡ τοῦ ἀντικειμένου ἐνότης διατηρεῖται, ἀλλὰ προσ-
» ἐτι ἡ τοῦ χρόνου καὶ τόπου. Τὸ φθινόπωρον δεικνύται
» ὡς ἐποχὴ τῆς πράξεως, καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ
» σκηνὴ δὲν μεταβάλλεται ἀπὸ τῆς ἐρείκης τῆς παραλίου
» Λένας. Ἡ διάρκεια τῆς πράξεως εἶναι πολλῶν βραχυτέ-
» ρα τῆς ἐν Ἰλιάδι ἢ τῆς ἐν Αἰνειάδι, ἀλλὰ βεβαίως δύ-
» νανται νὰ ὑπάρξωσι βραχυτέρα καὶ ἐκτενέστερα ἐπικά
» ποιήματα. Ἐὰν δὲ καὶ κατὰ τοῦτο ἐξετάσωμεν τὸν Ἀρι-
» στοτέλην, μᾶλλον λέγει φανερώς, ὅτι ἡ κατὰ χρόνον διάρ-
» κεια τῆς ἐπικῆς συνθέσεως εἶναι ἀόριστος. Ἐπομένως
» ἡ πράξις τῆς Ἰλιάδος διαρκεῖ μόνον ἡμέρας 47, ἐν ᾧ
» ἡ τῆς Αἰνειάδος παρατείνεται πέραν τοῦ ἔτους.

Ἀθήνησι τῇ 7ῃ Μαρτίου 1869.

Ὁ μεταφραστής

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ

ΟΣΣΙΑΝΟΥ

XXXXXXXXXXXX

Ἐπίσημος τῆς ἀρχαιότητος ἀνὴρ εἶχε διατάξει, ὥστε τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, κεκλεισμένα ἐν πολυτίμῳ κιβωτίῳ, νὰ φέρωνται πανταχοῦ ἐνθα ἐπορεύετο ¹⁾. Ἀγνοῶ μὲν ἂν ὁ Ναπολέων ἀνεγίνωσκε συνεχῶς τὸν Ἕλληνα ποιητὴν, τοσοῦτον ὅμως ἐτίμα τὸν Ὀσσιανόν, ὥστε ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ μικράν τινα ἀγγλικὴν ἑκδοσιν τῶν ποιημάτων του. Ἡ προτίμησις αὕτη παρ' ἀνδρὸς, οὕτινος αἱ μικρότεραι τῆς ζωῆς λεπτομέρειαι ἀπέβησαν ἱστορικαὶ, θὰ ἤρκει ὅπως ἀσφαλῆ καταστήσῃ εἰς τὸν Κελτὸν βάρδον φήμην μεγίστην, ἐὰν αἱ τῶν σοφῶν μελέται ἀρκούντως δὲν εἶχον δικαιολογήσει τὴν φήμην τὴν περὶ τῆς βίβλου ταύτης ἐπικρατήσασαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της.

Οἱ Κελτοὶ, οἵτινες κατέσχον τὸ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀδύσους μέχρι τῶν μᾶλλον ἀφισταμένων ἀκτῶν τῆς παλαιᾶς Βρετανίας μέρος τῆς Εὐρώπης, δὲν εἶναι γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰμὴ ἐξ ὀνόματος. Ἡ γλῶσσά των, διατηρηθεῖσα ἐπὶ τινων μνημείων κεχωρισμένων διὰ μεγάλων χωρῶν, μαρτυρεῖ τὴν ἑκτασιν τῆς κυριαρχίας των, ἀλλ' αὕτη εἶναι τὸ μόνον ἐπιζήσαν αὐτῶν μνημεῖον. Πάντων τῶν λαῶν, οὓς οἱ συγγραφεῖς καταλέγουσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, οἱ διασημότεροι ὥκουσι τὰς Γαλιᾶς. Ἐντεῦθεν δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Καίσαρος καὶ Τακίου μετέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς νήσους τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ὁ Τάκιτος πιστεύει ὅτι οἱ Καλθιδόνιοι, οἱ οἰκοῦντες τὰ ὄρη τῆς Βορείου Σκωτίας, κατήγοντο ἐκ Γερμανίας. Πλὴν

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα τῶν Καληδονίων (Caledonians), σύνθετον ἐκ τῶν δύο λέξεων cael (γάλλος ἢ κελτός) καὶ don (λόφος), φαίνεται ἀντικείμενον τῇ γνώμῃ τοῦ Ῥωμαίου ιστορικοῦ, δεικνύον ἀπ' ἐναντίας ὅτι οἱ Καληδόνιοι κατήγοντο ἐκ τῶν Γαλλῶν. Οἱ ὀρεινοὶ τῆς Σκωτίας ἔτι καὶ νῦν ἐπονομάζονται Cael, τὴν δὲ γλῶσσάν των ἀποκαλοῦσι caelic (κελτικὴν), ὅπερ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐτροποποίησαν εἰς gaelique. Ἄλλ' οἷα δὴποτε εἶναι ἡ καταγωγὴ τῶν Καληδονίων, ἀπετέλουν οὗτοι ἐπὶ Ἀγρικόλα λαὸν πολυάριθμον, ὅστις γενναίως ἀντέστη εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν Ῥωμαίων. Ἦσαν ἄνδρες ἰσχυροὶ, ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, λευκοὶ τὸ χρῶμα, ξανθοὶ τὴν κόμην, ἀγέρωχοι τὴν ὄψιν, γλαυκωποὶ καὶ βαρεῖαν ἔχοντες τὴν φωνήν. Ἦσαν ἀπλοὶ τὰ ἦθη, ὡς πάντες οἱ ἀρτιγενεῖς λαοί· ἡ κυβέρνησις των ἦτο ἀριστοκρατία μετὰ μοναρχίας μεμιγμένη, ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἰσχύος τῶν δρυϊδῶν. Ἀλλὰ τί ἦτο ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων; Ἡ φιλοδοξία ἀφήγησις τῶν μαχῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ οἱ σῶροι τῶν λίθων, ὧν τὴν χρῆσιν ὁ χρόνος δὲν ἴσχυσε νὰ ἀπαρτίσῃ, οὐδὲν διδάσκουσιν ἡμῖν περὶ τούτου. Ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας καὶ νομοθεσίας τῶν δρυϊδῶν δὲν περιεσώθη· διηγήθησαν μυριάκις τὸν μῦθον τοῦ gui sacré, ἀλλὰ τί ἐδήλου τὸ ἔμλημα τοῦτο, τὸ μόνον λείψανον ἀποσβεσθείσης λατρείας; Ἀγνοοῦμεν. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ ὕλη ἀποβαίνει σπανιωτέρα πρὸς τὸν βουλούμενον νὰ ἐξερευνήσῃ τι τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν. Ὅποσα ἔργα τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, μεγάλα καὶ σπουδαῖα ὑπῆρξαν καὶ τῶν ὁποίων μόλις τὸ ὄνομα περιεσώθη!

Ἐσφαλμέναι ἀξιώσεις ἐσύγχυσαν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως δρυϊδης (draid). Οἱ μὲν παράγουσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κελτικῆς λέξεως deru, δηλούσης δρυὸς. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις δρυὶς ἠδυνήθη νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Ἄλλοι ἔτι τολμηρότεροι προέβησαν εἰπόντες ὅτι ἡ λέξις druid παράγεται ἀπὸ τῆς κελτικῆς λέξεως de-rou-ydd, συνθέτου ἐκ τῶν δύο ἐπίσης κελτικῶν λέξεων de (θεός) καὶ rouydd (διερμηνεύς). Μὴ ἐπεμβαίνων εἰς ἐκτίμησιν τῶν παραγωγῶν τούτων, ἀσπάζομαι τὴν δευτέραν. Ἥτις μοι φαίνεται, ἂν ὅχι μᾶλλον γραμματικῇ, τοῦλάχιστον ἐκφραστικωτέρα.

Ὅπως δὴποτε, σπουδαῖον γεγονός ἐτύχεν ἐν ἀρχῇ ἐφέλκει τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἡ ἐπιρροή δηλονότι ἣν ἐξασκεῖ τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ τῶν ἀρτιγενῶν κοινωνιῶν. Ἡ θεοκρατία ἐνεπιστεύθη εἰς μόνον τὸν Ἑβραϊκὸν λαὸν τὴν ἀποστολὴν τοῦ διαφυλάττειν τὸ δόγμα τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, πλὴν αὕτη ἐβασίλευε πανταχοῦ (ἐξηλλοιωμένη ἀναμφιβόλως διὰ τὴν ἀμάθειαν τῆς ἀγροίκου καταστάσεως καὶ ἀργότερον διὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ), ἐβασίλευε, λέγω, ἰσχυρὰ ἕνεκα τῆς ὑποκρυπτομένης ἀρχῆς, ἐπὶ πάντων τῶν ἐθνῶν, τῶν διελθόντων τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Αἱ θρησκευτικαὶ μεταβολαὶ προητοίμασαν, καὶ πολλάκις ἀπεφάσισαν τὰς πολιτικὰς ἐπαναστάσεις.

Οἱ Καληδόνιοι διηροῦντο εἰς φυλὰς (clans). Ἐκάστη τούτων εἶχε τὸν ἀρχηγόν της, ὅστις ἦτο ἀνεξάρτητος, πᾶσαι δὲ συνησπίζοντο ὡς αἰεὶ ἐπρόκειτο πόλεμος κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Μετὰ τὴν μάχην ἀπεχώρει ἕκαστος, ὅπως τραπῇ εἰς τὸν νομαδικὸν βίον τοῦ κυνηγοῦ. Καθόσον δὲ οἱ δρυῖδαι ἐβαίνον πρὸς τὴν διαφθοράν, οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἀνελάμβανον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν υπερτάτην ἐξουσίαν, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ δι' οὗ ἐκεῖνοι ἐθάμβουν τὰ εὐπίστα πλήθη. Αἱ δεισιδαμονίαι τῆς ἐιδωλολατρείας ἐκλείπουσιν ἐναντι τῆς μυστηριώδους ταύτης ἱεραρχίας, τῆς περιβαλλούσης τὰ ἱερὰ δίκαιά της δι' ἀκαταλήπτου μυστηρίου. Ὁ δρυϊδισμὸς, μίγμα ὦν πανθεϊσμοῦ καὶ μετεμψυχώσεως ληφθὲν παρὰ τῶν Ἰνδῶν Βραχμάνων, ἐδίδασκε τὴν αἰωνιότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης· προσήνεγκεν εἰς τὰ ἄγρια πάθη τῶν ὁπαδῶν του τὴν προσδοκίαν μέλλοντος κόσμου, ἐν ᾧ οἱ ἥρωες ἐμελλον νὰ εὕρωσι πᾶν ὅ,τι κατεκίλη αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι. Ἡ πίστις αὕτη ἐγένετο ἀσπαστὴ παρὰ τῶν λαῶν τοῦ Βορρᾶ, λαῶν φιλοπολέμων καὶ ἀδασμάτων ὡς τὸ κλίμα των. Ὁ αὐστηρὸς βίος τῶν δρυϊδῶν, ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ πιστευομένη μυστηριώδης συνέντευξις των, συνετέλει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξουσίας των. Δεσπόζοντες διὰ τοῦ τρόμου ὃν ἐνέπνεον δι' ὑπερφυσικῶν ἔργων, ἐπειράθησαν νὰ βασιλεύσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης. Κύριοι τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ δόγματος τῆς μελλούσης ζωῆς συν-

ἦνουν εἰς ἐν τὴν δημόσιαν ἀγωγὴν, τὴν ἱεραρχίαν καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν φυλῶν ἔμεινε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ τοῦ νομοθετεῖν ἐναπέκειτο εἰς τὰς χεῖρας τῶν δρυῖδων. Οὗτοι διέτασσον τοὺς στρατοὺς ὅπως συνέρχωνται πρὸς κοινὴν ἄμυναν· οὗτοι ἤρουντο τὸν ἀνώτερον ἄρχοντα οὗτινος ἡ ἐξουσία, ὡς ἡ τῶν Ῥωμαίων δικτατόρων, διήρκει ἐνόςφω καὶ ὁ κίνδυνος.

Ἄλλ' ἀφοῦ αἱ μάχαι κατήντησαν συνεχεῖς ἕνεκα τῶν ἀδιαλείπτων κατακτητικῶν εἰσβολῶν τῶν Ῥωμαίων, τότε οἱ δρυῖδαι, μὴ συγκαταριθμούμενοι πλέον ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ἔθνους, τοῖς εὐγενέσι τῶν ἡρώϊκων ἐκείνων χρόνων, ἐξησθενοῦντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἡ ἐξουσία τῶν κατέπεσεν, ἀφαρπαγεῖσα ἐν τῷ θορύβῳ τῷ ἀδιαχωρίστῳ ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου. Ἡ ἱεραρχία ὑπεχώρησεν εἰς τὸν θώρακα, ὁ δὲ ἀνώτατος ἡγεμὼν τοῦ λαοῦ, ὁ ἀναδειχθεὶς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀνέκτησε τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἡγεμόνων τῶν φυλῶν ἀπέβη ὀλέθριος εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ μάχαι κακῶς διεξαγόμεναι, μετεβάλλοντο εἰς αἱματηροὺς ὀλέθρους. Ὁ Τρέμνορ, πρόπαππος τοῦ περιφήμου Φιγγάλου, ἡγεμὼν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Σκωτίας τοῦ περιβεχόμενου πρὸς τὸ Βορειο-δυτικὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ὅπερ ἐκαλεῖτο Μόρβεν (σειρὰ ὀρέων), ἐγένετο ὁ πρῶτος ὅστις ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὰ ἀπαίσια ἀποτελέσματα τῆς διχογνωμίας τῶν. Οὗτος πρότεινε νὰ ἀναλαμβάνωσιν ἀλληλοδιαδόχως πάντες τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἐδέχθησαν προθύμως. Πάντες ὅμως ἠττήθησαν. Ὁ Τρέμνορ, λαβὼν τὴν ἀρχὴν, ἐνίκησε τὸν ἐχθρόν, καὶ ἀνηγορεύθη ὑπέρτατος ἄρχων ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν φυλῶν. Οἱ δρυῖδαι ἠθέλησαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ προνόμια τῆς τάξεώς των· ὁ Τρέμνορ, διατασσόμενος νὰ παραιτηθῇ, ἠναντιώθη· ἐμφυλίου δὲ πολέμου γενομένου, ἐπῆλθεν ἡ τελεία σχεδὸν ἐξόντωσις τῶν δρυῖδων. Ὁ ἐκ τῆς σφαγῆς περισσώθεις μικρὸς τούτων ἀριθμὸς, ἐξήτησεν ἄσυλον καταφυγὼν εἰς τὰ δάση καὶ τὰ σπήλαια.

Τοῦ λοιποῦ, ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἦτο λίαν περιορισμένη, ἐκτὸς μόνον ἐν πολέμῳ. Ἐκαστος ἡγεμὼν ἔμενε κῆρυξ εἰς τὴν φυ-

λὴν του, ἀλλ' ἡ ἐξουσία του αὕτη δὲν ἦτο ἀπεριόριστος. Ὅτε ἡ δόξα ἢ ἡ ἀσφάλεια τῆς φυλῆς ἠπειλεῖτο, αἱ τῶν ἡγεμόνων διαταγαὶ ἦσαν ἱεραὶ· ἀλλ' ἐάν τις ἐνομιζέτο καταθλιβόμενος ἐν τῇ φυλῇ του, μετέβαινεν εἰς ἐτέραν, ἐν ἣ ἀπήλαυε τῶν προνομίων ἐκείνων, ὧν ἐν τῇ πατρίδι του ἐστερεῖτο. Ὁ φόβος οὗτος τῆς ἀπομακρύνσεως καθίστα τοὺς ἡγεμόνας μετριοτάτους εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐξουσίας των. Ἐπειδὴ ὁ βαθμὸς τῆς ἰσχύος των ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπηκόων, ἀπέφευγον ἐπομένως πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο νὰ τοὺς ἐλαττώσῃ.

Ὅπερ πρὸ πάντων συνετέλεσεν εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἐξουσίας τῶν ἡγεμόνων παρὰ ταῖς φυλαῖς των, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων ἦσαν τὰ ἄσματα τῶν βάρδων. Οἱ βάρδοι οὗτοι ἦσαν κατωτέρου βαθμοῦ τῶν δρυῖδων, μὴ συμμετασχόντες τοῦ ὀλέθρου τῆς τάξεως ἐκείνων.

Ὁ νικητὴς ἐπιθυμῶν νὰ ἀπαθανάτισῃ τὸ ὄνομά του ἐφείσθη ἐκείνων, οἵτινες πανταχοῦ διέδιδον τὴν φήμην. Οὗτοι τῷ ἀνταπέδωκαν τὴν εὐγνωμοσύνην ὑμνοῦντες αὐτὸν ὡς ἥρωα πεπρωτισμένον ἀπὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν. Μαθηταὶ τῶν δρυῖδων, μεμνημένοι εἰς τὰ μυστήρια τῆς διασῆμου ἐκείνης τάξεως, διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γνώσεων ὑψοῦντο ὑπεράνω τῶν συμπατριωτῶν των. Οὗτοι ἐσχημάτισαν τὴν ἰδέαν τελείου τινὸς ἥρωος, καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν βασιλέα χαρακτῆρα ὅστις δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ ἐν τῇ φαντασίᾳ των. Οἱ ἡγεμόνες ἔλαβον τὸν ιδεώδη τοῦτον χαρακτῆρα ὡς ὑπογραμμὸν, καὶ αἱ πρὸς ἀπομίμησιν προσπάθειαι των ἐγέννησαν ἐν ταῖς ψυχαῖς των πάντα τὰ ἡρώϊκα αἰσθήματα τὰ ἐν ταῖς ποιήσεσι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπαντῶντα. Ἡ διηγετικὴ ἐκείνη ἄμιλλα ἐμόρφωσεν ἐπὶ τέλους τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους, ἐπιτυχῇ συνδυασμὸν τῆς ἀγεράχου ἀνδρίας ἀγρίου λαοῦ καὶ τῶν ὡραιότερων ἀρετῶν ἔθνους πεπολιτισμένου.

Αἱ πράξεις τοιοῦτου ἔθνους καθίστανται ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἄξια τῶν μεταγενεστέρων. Ἡ δόξα τοῦ ἔθνους ἐγείρει τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ. Αὐτὸς ἐκκαίεται ὅπως ἀπαθανάτισῃ τὴν δόξαν τῆς

τελευτῆς τοῦ ἔθνους γλῶσσα τῷ φαίνεται κατωτέρα τῶν μεγάλων πράξεων ἐν θάλασσᾳ καὶ αἰνέσῃ· τὸ μέτρον καὶ ἡ ἁρμονία

βοηθοῦσιν ὅπως ἐντυπώσῃ τὰ διηγήματά του εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀκρατῶν.

Τοῦτο ἀναμφιβόλως ἐγένετο ἀρχὴ τῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς Καληδονίοις, ἃν ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς θρησκείας τῶν δρυϊδῶν. Ἐν τῇ ποιήσει τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν ἐνεπιστεύθησαν τὴν ἱστορίαν των. Τὸ ἔθος τοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται τὰ ἱστορικά ποιήματα κατὰ πάσας τὰς πανηγύρεις καὶ νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ παῖδιά, συνετέλεσεν ὥστε νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἄνευ τῆς γραφῆς. Ὁ τρόπος οὗτος διετηρήθη παρὰ τοῖς Γερμανοῖς μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος. Οὐ μόνον δὲ ὁ βασιλεὺς ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἡγεμὼν εἶχε παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἰδίους βάρδους, οἵτινες πάλιν εἶχον ὑφ' ἑαυτοὺς ἀριθμὸν τινα βάρδων, ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ βασιλεὺς ἐτέλει ἐνιαυσίως πανηγυριν, ἐν ᾗ συνήρχοντο οἱ βάρδοι πασῶν τῶν φυλῶν ὅπως ἀπαγγεῖλωσι τὰ ποιήματά των. Αὐτὸς ἔκρινε μετὰ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, ἅτινα ὤφειλον νὰ διδαχθῶσιν εἰς τοὺς παῖδας. Τοιοῦτον παράδειγμα συνελεύσεως φαίνεται εἰς τὰ *Ἀσματα τῆς Σέλμας* ¹⁾. Ἐν τῷ στρατεύματι πάντες οἱ βάρδοι συνηνοῦντο κατὰ τὰς ἀξιωματικότητας περιστάσεις καὶ ἦδον ἐν χορῷ, ἐγένετο δὲ τοῦτο εἴτε ὅπως ἄσῳσι τὰ ἐπινίκεια, εἴτε ὅπως θρηνήσωσι τὸν θάνατον διακεκριμένου τινός. Οἱ βάρδοι ἐχρησίμευσον καὶ ὡς πρέσβεις, ὅπως ἀναγγεῖλωσι δηλ. τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον. Οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν μετεχειρίζοντό ποτε ἄλλους πρέσβεις· τὸ πρόσωπόν των ἦτο ἱερόν· βλέπομεν ἐν τῇ Τεμόρᾳ ²⁾ μισαφόνον, ὅστις μολύνει τὴν χεῖρα ἐν τῷ αἵματι τοῦ βασιλέως του, δὲν τολμᾷ νὰ τὴν ὑψώσῃ κατ' αὐτῶν. Αἱ τιμαὶ ὧν ἀπῆλθον, κατέστησαν τοῦ λοιποῦ τὴν τάξιν των πολλὴ ὑπερήφανον. Συνέτασσον φοβεράς σατύρας ἐναντίον ἐκείνων, οὓς δὲν ἡγάπων οἱ ὑπερασπισταὶ των· περιβεβλημένοι δὲ τὸ ἀξίωμα

1) *Ἀσματα τῆς Σέλμας*, ποίημα ἐν ᾧ ὑποτίθηναι ὁ ποιητὴς πολλοὺς βάρδους συνελθόντας ἐν πανηγύρει τινὶ καὶ ᾄδοντας ἀλληλοδιαδόχως. Τὸ ἔπος τοῦτο, ὁ διάσημος Γαίτης, ὁ πολὺ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ὀσσιστιανικῶν ποιήσεων, ἀντιγράφει ὁλόκληρον εἰς τὸν Βέρτερον του.

2) Ἔτερον ποίημα.

τῶν πρέσβεων, περιύβριζον τοὺς ἡγεμόνας οἵτινες, ἀπέρριπτον τὰς προτάσεις των ¹⁾.

Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ χριστιανισμοῦ πολλοὶ τούτων ἱερώθησαν. Διὰ τοῦτο ἴσως ἀπεκάλουν αὐτοὺς *clerks* κληρικούς, ἀπὸ τῆς λατινικῆς λέξεως *clericus*. Οἱ *clerks* οὗτοι, οἷαςδήποτε οὔσης τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματός των, κατήντησαν ἡ κοινὴ μᾶστιξ. Καταχρώμενοι τῇ ὑπολήψει τῇ εἰς τὴν τάξιν των ἀπονεμομένῃ, συνήρχοντο ἄθροοι περὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἔζων παρ' αὐτοῖς ἀδιακρίτως, μέχρις οὗ ἐτέρα ὁμὰς ἤρχετο ὅπως τοὺς ἀποδιώξῃ διὰ τῆς σατύρας. Ἡ παράδοσις διετήρησεν ἡμῖν τινὰς τῶν ποιητικῶν τούτων μαχῶν, αἵτινες κάλλιον παντὸς ἄλλου δεικνύσιν ἡμῖν μέχρι τίνος πρόβῃ ἡ ἀκολασία τῶν βάρδων, καὶ κατὰ πόσον ἡ ποίησις εἶχεν ἀπολέσει τὸν χαρακτῆρά της.

Ἀπονέμοντες ἀδιακρίτως τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς μομφάς, ἀνύψουν εἰς ἥρωα μικρὸν τινα τύραννον, οὔτινος τὸ ὄνομα ἦτο μόλις

1) Ὁ Στράβων λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἱερατικῆς τῶν Κελτῶν τάξεως λέγει τάδε.

«Παρὰ πᾶσι (τοῖς Κελτοῖς) δὲ ὡς ἐπὶ πάντας τρία φύλα τῶν τιμωμένων διαφέρωντας ἐστὶ, Βάρδοι τε καὶ Οὐάταις καὶ Δρυῖδαι· Βάρδοι μὲν ὕμνηται « καὶ ποιηταί, Οὐάταις δὲ ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι, Δρυῖδαι δὲ πρὸς τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀσχοῦσιν· δικαιοτάτοι δὲ νομίζονται » καὶ διὰ τοῦτο πιστεύονται τὰς τε ἰδιωτικὰς κρίσεις καὶ τὰς κοινὰς, ὥστε » καὶ πολέμους διήτων πρότερον καὶ παρατάττεσθαι μέλλοντας ἔπαιον, τὰς » δὲ φονικὰς δίκας μάλιστα τούτοις ἐπετέτραπετο διακρίνειν· ὅταν τε φο- » ρὰ τοῦταν ἢ φορὰν καὶ τῆς χώρας νομίζουσιν ὑπάρχειν, ἀφθάρτους δὲ λέ- » γουσι καὶ οὗτοι καὶ ἄλλοι τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον, ἐπικρατήσας δὲ » ποτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ.»

Οἱ Βάρδοι οὗτοι ἦσαν κατωτέρας ἀξίας τῶν Δρυϊδῶν, εἶχον δὲ τοιαύτην πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, ὥς οἱ ἄδοιδοι πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ ἄδοιδοι τῶν ἀρχαίων, οἵτινες καθ' Ὁμηρον εἰσὶ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἔμμοροι

«ἄδοιδοι τιμῆς ἔμμοροι εἰσὶ καὶ αἰδοῦς»

δύνανται κάλλιστα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς βάρδους τοῦ Βορρᾶ. διότι καὶ τούτους, τὴν ποιήσιν ἐπαγγελλομένους, παρέλαμβάνον οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ἵνα διὰ τῆς μολπῆς των τέρπῳσι τοὺς συνευχομένους.

Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐδωσμένη αὐτοῖς ἀπὸ δεινῶν κινδύνων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας των, βεβαίως τῆς Τεμόρας χωρίου, ἐν ᾧ

γνωστὸν πέραν τῆς κοιλάδος, ἐν ἣ ἐδασίλευεν. Οἱ βάρδοι ἐπαι-
νοῦντες ἀυστόλως τοὺς μᾶλλον ἀναξίους, κατέστησαν τοὺς πα-
νηγυρικοὺς τῶν μισητούς. Οἱ ἡγεμόνες ἀηδιάσαντες, αἰσχυρῶς
ἀπήλασαν αὐτοὺς. Ὁ λαὸς τοὺς συνήθροισε. Πλανώμενοι ἀπὸ
φυλῆς εἰς φυλὴν, διεσκέδαζον τοὺς φιλοξενούντας αὐτοὺς, ἐπα-
ναλαμβάνοντες τὰς συνθέσεις τῶν προκατόχων τῶν, ἢ κολακεύ-
οντες τὴν ματαιότητά των διὰ ψευδῶν γενεαλογιῶν. Μετ' οὐ
πολὺ ὁμῶς ἔσχον ἰσχυρότερα μέσα ὅπως καταγοητεύσωσι τὸ
πλῆθος. Ἐπενόησαν μύθους, ἔπλασαν τὰ τερπνὰ παλάτια, τοὺς
γίγαντας, τοὺς νάνους, τοὺς μάγους, καὶ ὅσα θαυμαστὸν τι πε-
ριέχουσιν. Ἐκαστος ἀφηγούμενος τοὺς μύθους του, προσέθετε τὰ
ἰδιαίτερα ἐκεῖνα περιστατικὰ, ἅπερ ἐνόμιζε προσφορώτερα ὅπως
ἐφελεύσωσι τὴν προσοχὴν καὶ διεγείρωσι τὸν θαυμασμὸν τῶν
ἀκρωμένων. Μέγας ἀριθμὸς τῶν μύθων τούτων ἔφθασε μέχρις
ἡμῶν. Οἱ ὀρεινοὶ τῆς Σκωτίας διηγοῦνται αὐτοὺς μέχρι σήμερον.
Γινῆς τούτων εἰσὶ τρῶστον ἐκτεταμένοι, ὥστε πολλαὶ ἀπαι-
τοῦνται ἡμέραι πρὸς ἀπαγγελίαν.

Ὅσοι ἐκ στήθους ἀπαγγέλλουσι τοὺς μύθους τούτους ἔχουσι
ροσαύτην μνήμην, ὥστε δὲν παραλείπουσι τὴν ἐλαχίστην περί-
πτωσιν. Τὸ μᾶλλον ἐκπληκτικὸν ἀναμφιβόλως εἶναι, τὸ νὰ
ἀκούῃ τις ὑπὸ οὐρανὸν ψυχρὸν, ἐν μέσῳ σειρᾶς ὀρέων ὑπὸ χιόνος

ὁ σκληρὸς Κάιρβαρ, φονεύσας τὸν βασιλέα του, οὐ μόνον δὲν τολμᾷ νὰ ἐπι-
θέσῃ χεῖρα κατὰ τῶν βάρδων, διότι κατ' Ὀσσιανόν,

«he feared to stretch his sword to the bards, though his soul was dark»
ἀλλ' ἐπὶ παρακλήσει τοῦ ἀδελφοῦ του Κάθμορ προσφωνούντος,

«Cairbar! loose the bards. They are the sons of future times. Their
voice shall be heard in other years after the Kings of Temora have failed.»

Ὁ Κάιρβαρ τοὺς ἀπολύει καὶ τῆς ἐν τῷ ἄντρῳ προφυλακίσεως.

Τοιοῦτόν τι παρατηρεῖται καὶ παρ' Ὀμήρῳ Ὁ Ὀδυσσεὺς φθάσας τέλος εἰς
τὸ παλάτιον του φονεῖ πάντας τοὺς μνηστήρας τῆς Πηνελόπης, φέιδεται δὲ
τῆς ζωῆς τοῦ αἰδοῦ Φημίου, τοῦ τέρποντος διὰ τῆς μολπῆς του τοὺς μνηστήρας.
Ὁ Φήμιος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου προσέρχεται ἱκετευτικῶς τῷ Ὀδυσσεὶ λέγων

«γυνοῦμαι σ' Ὀδυσσεῦ, σὺ δὲ μ' αἶδεο καὶ μ' ἐλέησον»

κατὰ παράκλησιν δὲ τοῦ Τηλεμάχου, προσφωνήσαντος τὰ ἑξῆς,

«ἴσχεο, μηδὲ τι τοῦτον ἀνάτιον οὔταε χαλκῷ α

ὁ Ὀδυσσεὺς φέιδεται τῆς ζωῆς τοῦ αἰδοῦ,

καὶ πάγου κεκαλυμμένων, θαυμασίας περιγραφὰς, ὑπερτερούσας
πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν πομπήν. Τὰ ποιήματα ταῦτα εἰσὶν ἤτοι
ἑμμετρα ἢ μᾶλλον ἐν ἐρρυθμῷ πεζῷ. Τὰ τοῦ Ὀσσιανοῦ ποιή-
ματα εἰσὶν ἐν ἐρρυθμῷ πεζῷ. Ὁ Ὀσσιανὸς ἐζή πρὸ τῆς εἰσαγω-
γῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σκωτίᾳ, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τῆς τρί-
της καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ὁ κατὰ τὸ
ἔτος 303 γενόμενος καταδιωγμὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ ἠνάγκασε
χριστιανούς τινες νὰ περαιωθῶσιν εἰς Βρεττανίαν. Ἡ ἐπιείκεια
καὶ ἡ ἀνοχὴ τῆς κυβερνήσεως Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ ἐφείλ-
κυεν ἐν βραχεὶ χρόνῳ πολλοὺς τῶν ὁπαδῶν τῆς καταδιωκομέ-
νης θρησκείας. Τινες εἴτε ὑπὸ φόβου, εἴτε ὑπὸ ζήλου πρὸς διά-
δοσιν τῆς πίστεως κατέλιπον τὰς ὑποτελεῖς τοῖς Ῥωμαίοις χώ-
ρας καὶ ἦλθον ἵνα ἀποκατασταθῶσιν ἐν Καληδονίᾳ· οὗτοι εὗρον
τοσοῦτῳ μᾶλλον διατεθειμένους τοὺς λαοὺς ἐκείνους ὅπως δεχ-
θῶσι τὴν νέαν θρησκείαν, καθόσον εἶχον ἐντελῶς λησμονήσει τὴν
θρησκείαν τῶν δρυϊδῶν. Οἱ πρῶτοι οὗτοι τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπό-
στολοι ἐζήσαν ἐν τοῖς σπηλαίοις καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῶν δα-
σῶν, διὸ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Καληδονίων *culdees* ἤτοι ἐρημί-
ται. Ὁ Ὀσσιανὸς τοὺς ἀναφέρει ἐν πολλοῖς τῶν ποιημάτων του.

Ὁ Φιγγάλος, υἱὸς τοῦ Κόμχαλ ἐγγόνου τοῦ Τρέμνορ, ἐγεν-
νήθη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του. Ἀνδρωθεὶς
ἀνεκτήσατο τὸ κράτος του καὶ ἐδοξάσθη διὰ τῶν μαχῶν, ὧν ἡ
Ἱρλανδία ὑπῆρξε τὸ πρῶτιστον θέατρον. Εἰς μίαν τῶν ἐκστρα-
τειῶν του ἐνυμφεύθη τὴν Ῥοσκράναν, θυγατέρα τοῦ Κόρμακ,
καὶ μητέρα τοῦ Ὀσσιανοῦ. Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Φερὰδ-Ἀρθῶ
εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱρλανδίας ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον κατόρ-
θωμα τοῦ Φιγγάλου, εἴτα δὲ ἐνεχείρισε πανηγυρικῶς τὸ δόρυ
του εἰς τὸν Ὀσσιανόν. Ὁ βάρδος ἡμῶν ἀξίως ἐχρήσατο τούτῳ,
ὑπερασπιζόμενος τὸν ἀσθενῆ καὶ καταδυναστευόμενον, μέχρις οὗ
κατέπεσε τῶν χειρῶν του ἐνεκα γήρατος. Τότε ἐστερημένος τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὄσκαρ, ὃν ὁ σφετεριστὴς Κάιρβαρ
εἶχε διὰ προδοσίας φονεύσει, γενόμενος τυφλὸς καὶ ἀσθενὴς, πα-
ραινεῖτο τὴν λυπὴν ψάλλον τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ξίλων.
Συνεχῶς ἐπορεύετο πρὸς τὸ μνήμα τοῦ Φιγγάλου καὶ πα-

ρεμυθείτο, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἀπτόμενος αὐτοῦ μὲ χεῖρας τρε-
μούσας. Μαλβίνα, ἡ τοῦ υἱοῦ του γυνὴ οὐδόλως τὸν κατέλιπε.
Πρὸς αὐτὴν ἀπευθύνει τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, πρὸ πάν-
των ἐκεῖνα ἐν οἷς ὁ Ὄσκαρ παρίστησι τὸ πρῶτιστον πρόσωπον. Ἡ
Μαλβίνα ἀπεστήθιζε τὰ ποιήματα τοῦ Ὄσσιανου, βαθμηδόν,
ὥσπερ οὗτος συνθέτων ἐψαλλεν αὐτὰ πρὸς ἄρπην. Τελευτήσαντος
τοῦ Ὄσσιανου, οἱ βάρδοι ἔμαθον αὐτὰ παρὰ τῆς Μαλβίνας, ταῦτα
δὲ ἐπανελάμβανον κατὰ προτίμησιν τῶν ἰδίων. Αἱ ἱστορικαὶ λε-
πτομέρειαι ἅς ταῦτα περιέχουσι καὶ ἡ καλλονὴ τῆς ποιήσεως
καθίστων αὐτὰ προσφιλῆ πᾶσι τοῖς Καλκιδόνιοις· ἀλλ' ὅτι μά-
λιστα ἐπαυξάνει τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἶναι τὸ μὲν, ἡ ἐν αὐτοῖς πι-
στὴ εἰκὼν τῶν ἡθῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸ δὲ ἡ ὠφέλεια ἡ
εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος προσγινομένη.

Ἡ μάχη ἦτο τὸ δεσπόζον πάθος παρὰ τοῖς Καλκιδόνιοις, πε-
ριεφρόνουν δὲ τὰ μέγιστα τὸν ἀτάραχον βίον πιστεύοντες ὅτι ἡ
ἀνάπαυσις ἐξαχρεῖόνηι τὸν ἄνθρωπον. Ἡ σφροδρὰ ἀντίστασις
ἦν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀντέταξαν, τὸ περίφημον ἐκεῖνο τεῖχος
ὅπερ οἱ τότε κοσμοκράτορες ἀνίδρυσαν ἐν Σκωτία, ὅπως ἐξα-
σφαλισθῶσιν ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τῶν, πάντα ταῦτα ἐπιμαρτυ-
ροῦσι τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἔθνους ἐκείνου. Ὁ Καλκιδόνιος ἐξ-
ερχόμενος τῆς νηπιότητος, ἠκολούθει τὸν πατέρα του εἰς τὴν
μάχην. Ὁ φόβος δὲ μὴ ἀτιμασθῇ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοιοῦτου
ὁδηγοῦ καὶ ὁ πόθος τοῦ νὰ ἀναδεικνύηται τοῖς ἄλλοις ἐφάμιλ-
λος μετεπρίουν τὰ τέκνα εἰς ἡρώας. Ἡ ἀπόλυτος πατρικὴ ἐξου-
σία ἐπ' οὐδενὸς ἐπηρείδετο νόμου, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τοῦ σεβα-
σμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης. Ὅτι μάλιστα διηγείρεν ἐν αὐτοῖς τὴν
ἐπιθυμίαν τοῦ διακρίνεσθαι ἢ τὸ ἔθος τοῦ νὰ δίδωνται εἰς αὐ-
τοὺς ὀνόματα, ὧν ἐγένοντο ἄξιοι διὰ λαμπρᾶς τινος πράξεως.
Τὸ ἔθος τοῦτο ἐνεθάρρυνε μὲν τὴν ἀνδρείαν, ἐτιμῶρει δὲ τὸν
δειλὸν ἢ σκληρὸν μαχητὴν. Τὸ ὄνομα ἐκάστου ἐδήλου τὰ ἐλατ-
τώματα καὶ τὰς ἀρετὰς του.

Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα τῶν Καλκιδονίων ἦσαν τὸ δόρυ, τὰ βέλη,
τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ ξίφος, ἀμυντικὰ δὲ ἡ κόρυς καὶ ἡ ἀσπίς.
Ἡ τοῦ βασιλέως κόρυς ἐκοσμεῖτο πτέρυγι ἀετοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς

ἀσπίδος τοῦ ὑψοῦντο πλεῖσται προεξοχαὶ καλούμεναι φαναὶ
τοῦ πολέμου, διότι ἐκάστη προεξοχή εἶχεν ἰδιαιτέρον ἥχον καὶ
ἀνῆγγελλε διάφορον πρόσταγμα. Τοῦ βασιλέως ἐτοιμαζομένου
πρὸς ἐκστρατείαν, βάρδος τις ἤρχετο περὶ μέσας νύκτας εἰς τὴν
πανηγυρικὴν αἴθουσαν. Ἐτόνιζε τὸ ἐμβατήριον ἐπικαλούμε-
νος τρεῖς τὰς σκιὰς τῶν ἀρχαίων ἡρώων ἵνα θεωρῶσι τὰ ἔργα
τῶν ἀπογόνων τῶν· εἶτα ἐξαρτῶν ἀπὸ τινος δένδρου τὴν τοῦ
βασιλέως κόρυθα, ἐπληττεν αὐτὴν ἐκ διαλειμμάτων τῷ ἄκρῳ τοῦ
δόρατος, ἐξακολουθῶν τὸ ἐμβατήριον. Ἐποίει δὲ τοῦτο ἐπὶ τρεῖς
συνεχεῖς νύκτας· μετὰ σπουδῆς ἐν τούτοις παρώρων τοὺς
βάρδους ἵνα συλλέγωσι τὰς φυλάς. «*Ἐγείρειν τὴν ἀσπίδα*»
ἦν ἡ συνήθης ἐκφρασις ἡ σημαίνουσα τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου.
Ὅτε ἡγεμὼν τις ἐμάνθανε τὴν ἀφίξιν ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν γαιῶν του,
τότε ἐφόνευεν αἶγα, εἰς τὸ αἶμά της δὲ ἐβύθιζε τὸ ξυμῖς ξυ-
λαρίου ἀμαυρωθέντος ἐν τῷ πυρὶ, τὸ ἐδίδεν εἰς τοὺς ἀκολου-
θοῦντας αὐτὸν μαχητὰς, οἵτινες τὸ περιέφερον μετ' ἀπιστεύ-
του ταχύτητος ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἐν διαστήματι ὥρων
τινων, αἱ φυλαὶ πᾶσαι ἦσαν εἰς τὰ ὅπλα. Ἡ κεκαυμένη καὶ
αἰμοθαφὴς αὕτη ράβδος ἦτο δῆλωσις τις, δι' ἧς ὁ ἡγεμὼν ἠπεί-
λει νὰ τιμωρήσῃ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τοὺς ἀρνούμενους νὰ
ταχθῶσιν ὑπ' αὐτόν.

Οἱ Καλκιδόνιοι ἐμάχοντο σχεδὸν πάντοτε πεζοί· μόνοι δὲ
οἱ ἡγεμόνες ἐπωχοῦντο ἐνίοτε ἐφ' ἄρματος. Ἰππῆρχεν ἐν τῷ
οἰκῆματι τοῦ ἡγεμόνος μεγάλη αἴθουσα, ἐν ᾗ ἐπανηγύριζε μετὰ
τῶν φυλῶν κατὰ τὰς σημαντικὰς περιστάσεις. Ὅποτε τὸ γῆρας
καθίστα ἀνίκανον ἡρώα τινα, ἵνα φέρῃ τοῦ λοιποῦ ὅπλα, τὰ
ἐκρέμα πανηγυρικῶς εἰς τὸν τοῖχον τῆς αἰθούσης τῶν πανηγύ-
ρειων καὶ δὲν παρίστατο πλέον εἰς τὰς μάχας. Ὁρισθεῖσας τῆς
ἡμέρας τῆς μάχης, ὁ βασιλεὺς μετέβαινε τὴν προτεραίαν νύκτα
ἐπὶ τινος λόφου μακρὰν τοῦ στρατοῦ του. Ἐκεῖ ἐν τῇ σιγῇ καὶ
τῇ ἐρημίᾳ ἐμελέτα τὸ σχέδιον τῆς μάχης. Ἡμέρας γενομένης,
ἀνέθετε τὴν ἐξουσίαν εἰς τινα τῶν ἡγεμόνων, οὗτος δὲ πα-
ρέμεναν ἐπὶ τινος λόφου μετὰ τινων βάρδων, οἱ δὲ λοιποὶ πα-
ρεκλούοντο τὸν στρατὸν ἀδοῦναι τὰ ἐμβατήρια. Ἐάν ὁ βασι-
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

λεὺς ἐθεώρει τοὺς μάχητάς του ἀποθαρρυνομένους, ἀπέστελλε βάρδον τινὰ ὅπως τοὺς ἐνθαρρύνῃ διὰ τῶν πολεμικῶν ᾄσμάτων· ἀλλ' ἐὰν οἱ ἐχθροὶ ἐξηκολούθουν ὑπερτεροῦντες, τότε κατήρχετο ὅπως καὶ αὐτὸς συμπολεμήσῃ. Μετὰ τὴν νίκην ἀνήγειρον πρὸς ἀνάμνησιν λίθον ὑφ' ὃν ἐτίθουν ὄπλον τι καὶ ξυλάριον, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ βάρδοι ᾄδον πρὸς κιθάραν ἐν χορῷ τεταγμένοι. Ἔτι καὶ νῦν εὐρίσκονται τινες τῶν λίθων, τούτων πρὸς τὰ Βόρεια τῆς Σκωτίας. Οἱ Καληδόνιοι μετεχειρίζοντο ἐν γένει τοὺς ἠττωμένους φιλανθρώπως καὶ ἀπέλυον τοὺς αἰχμαλωτιζομένους· ἀλλ' ὅτε ἡγεμῶν τις ἐβούλετο νὰ θανατώσῃ ἐκεῖνον, ὃν εἶχεν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ του, ἐδήλου αὐτῷ τὴν θανατικὴν ἀπόφασιν, πλήττων ἀσπίδα διὰ τοῦ ἄκρου δόρατος, ἐν ᾧ βάρδος τις μακρὰν ὦν ἐτόνιζε τὸ τοῦ θανάτου ᾄσμα.

Τὰ οἰκογενειακὰ μίσση καθίσταν τὰς ἰδιωτικὰς μάχας κοινότητας. Δύο Καληδόνιοι ἡγεμόνες ἐμάχοντο διηνεκῶς, δι' οὐδένα ἄλλον λόγον εἰμὴ ἕνεκα προγονικῆς ἔχθρας. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ φιλία ἦτο κληρονομικὴ, καὶ ἐὰν, καθ' ἣν στιγμήν δύο μάχεται μανιωδῶς ἐμάχοντο, ὁ εἰς ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ οἱ πρόγονοί των ἐγένοντό ποτε φίλοι, τότε ὁ ἕτερος καταθέτων πάραυτα τὰ ὄπλα, περιεπτύσσει τὸν ἀντίπαλόν του. Ἀλλ' ἦτο τῷ ὄντι αἰώνιον στίγμα πρὸς τὴν δόξαν ἥρωος τὸ ἀποφεύγειν οὕτω τὴν μάχην· μεγίστη δὲ πρὸς αὐτὸν ὕβρις καὶ μομφή ἦν νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἐχθρόν. Ὡς δευτερεύουσα δὲ ἐπίσης μεγάλη αἰσχύνῃ ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ ζητήσῃ συνδρομὴν παρ' ἄλλου, ὅθεν μόνον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ ἐζήτει βοήθειαν παρὰ τῶν φίλων ἢ τῶν συμμάχων του. Διὰ τοῦτο ἴσως καὶ ὁ Ὀσσιανὸς δὲν παραισάγει τοὺς θεοὺς πρὸς βοήθειαν τῶν ἡρώων του, νομίζων ἴσως ὅτι ἡλᾶττου τὴν δόξαν των, ἐὰν ἐποίει ἐνεργοῦντα ὑπὲρ αὐτῶν ὄντα ὑπερφυσικά. Ἐπίσης οὐδὲν ἔχνος τῆς συγχρόνου θρησκείας εὐρίσκεται ἐν τοῖς ποιήμασί του, ἐνῷ ἡ ποίησις τῶν ἄλλων ἐθνῶν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς μυθολογίας. Οἱ προσερχόμενοι ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν ἡγεμόνος ἔφερον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἀσπίδα αἵματι βεβαμμένην καὶ διὰ τῆς ἐτέρας πετραυσμένον δόρυ. Ἡ ἀσπίς ἦτο σύμβολον τοῦ θανάτου τῶν φι-

λων, τὸ δὲ πετραυσμένον δόρυ τὸ ἐμβλημα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς συμφορᾶς των. Ἐὰν ὁ ἡγεμὼν συγκατένευεν εἰς τὴν αἰτουμένην συνδρομὴν, ἐπλήρου τότε τὸ πανηγυρικὸν ποτήριον καὶ προσέφερεν αὐτὸ εἰς τὸν ἱκέτην, ὡς σημεῖον προστασίας καὶ φιλίας. Ὅτε μαχητὴς τις εἰσήρχετο εἰς τὴν χώραν, ἐὰν ἔφερε τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατός του ἐμπρὸς, ἐδήλου διὰ τούτου ὅτι ἔρχεται ὡς ἐχθρὸς, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν μετεχειρίζοντο, ἀλλ' ἐὰν εἶχε τὴν αἰχμὴν χαμηλὰ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, τοῦτο ἦν σημεῖον φιλίας καὶ πρὸς τοῦτον ἐφέροντο φιλικώτατα.

Ἦτο αἰσχρὸν νὰ κλείσῃ τις τὴν θύραν του εἰς ξένους, τοῦτο ἦν διὰ τὸν Καληδόνιον, τὸ προσβλητικώτερον μετὰ τὴν μομφὴν τῆς ἀνανδρείας. Ἀλλὰ τὸ «φιλόξενος» ἦτο ὁ ὠραιότερος τίτλος ὃν ἡδύνατό τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἡγεμόνα. Τοὺς ξένους ὑπεδέχοντο εἰς τὴν πανηγυρικὴν αἴθουσαν, ἦγον δὲ πρὸς τιμὴν των ἐορτὴν διαρκούσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐὰν τις ἐζήτει νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τοῦ φιλοξενουμένου πρὸ τῶν τριῶν τούτων ἡμερῶν, τοῦτο ἦτο παράβασις τῶν καθηκόντων τῆς φιλοξενίας, διότι ἂν ἡ οἰκογένεια τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἡ τοῦ ξενιζομένου ἐγένοντό ποτε ἐχθραὶ, τότε ἡ μάχη ἤθελε πάραυτα διαδέχεσθαι τὴν πανήγυριν. Οὕτω θέλων τις νὰ μεμφθῇ Καληδόνιον μὴ φερόμενον γενναίως πρὸς τοὺς ξένους, ἔλεγεν ὅτι ἡρώτα τὸ ὄνομα τοῦ ξένου. Μετὰ τὴν πανήγυριν, ἐπρότεινον εἰς τοὺς ξένους των τὴν τιμὴν τοῦ δόρατος, εἶδος μονομαχίας, ὅπερ ἐπὶ πολὺ ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ὀρεσιβίοις τῆς Σκωτίας. Ἡ θήρα ἀπετέλει μέρος τῆς πανηγύρεως· ὁ ἡγεμὼν προσέφερε τιμὴν εἰς τὸν ξένον ἀναδεχομενος πάντα κίνδυνον, συνεπλήρου δὲ τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας φονεύων κάπρον ἀπειλήσαντα τὴν ζωὴν τοῦ ξενιζομένου. Ἀπερχομένου τοῦ ξένου, ὁ φιλοξενήσας αὐτὸν Καληδόνιος ἀντήλλασσε μετ' αὐτοῦ τὰ ὄπλα, ἅπερ διεφυλάττοντο οἱκοί, ὡς μνημεῖον τῆς φιλίας τῶν προγόνων των.

Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἔκαιον κατὰ πάσας τὰς ἐορτὰς μέγα στέλεχος δρυὸς, ὅπερ ἐκάλουν στέλεχος τῆς ἐορτῆς. Πρὸ μικροῦ ἔτι χρόνου ὑφίστατο τὸ ἔθος τοῦτο. Ἡ παράδοσις μετῴνηκεν ἡμῶν τὸν τρόπον δι' οὗ ἡτομαζόντο αἱ πανηγυρεῖς. Ἐρυσσον μέ-

γάν λάκκον, ἀφοῦ δὲ ἐκάλυπτον τὸ ἐσωτερικὸν διὰ λείων πε-
τρῶν, συνέλεγον πλησίον ποσότητα λίθων τοῦ αὐτοῦ εἶδους.
Ἐθέρμαινον ἀκολούθως δι' ἐρείκης τὸν λάκκον καὶ τὰς πέτρας
μέχρι βαθμοῦ ἱκανοῦ ὅπως ἐψήσωσι τὰ κρέατα· ἔθετον ἔπειτα
ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῷ λάκκῳ μέρος τι ἄγρας καὶ στρώμα λί-
θων, μέχρις οὗ ἐπληροῦτο· τότε δὲ ἐκάλυπτον πάντα δι' ἐρείκης
ὅπως συγκεντρώσωσι τὴν θερμότητα. Δεικνύουσιν ἔτι πρὸς τὸ
βόρειον τῆς Σκωτίας λάκκους οὓς οἱ ὀρεινοὶ ἀξιούσιν ὅτι ἐχορηγί-
μυσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι, ὡς οἱ καθ'
ἡμᾶς ὀρεινοὶ, ἔπινον διὰ μεγάλων κελύφων, καὶ ἰδοὺ διατί συν-
εχὼς εὐρίσκωμεν ἐν τοῖς κελτικαῖς ποιήμασι τὰς φράσεις *basin-
liths t̃w̃n kellyf̃w̃n*, ἢ *aithousa t̃w̃n kellyf̃w̃n* κτ.λ. Εἶναι δύσ-
κολον νὰ εἰπωμεν ὁποῖον ποτὸν ἔπινον, ὅπερ ἐκαλεῖτο παρ' αὐ-
τῶν *isgh̃s* τοῦ *kellyf̃w̃n*. Ὁ Μακφερσὼν λέγει ὅτι γνωρίζει
ἀρχαῖα ποιήματα, ἐν οἷς γίνεται μνεῖα κηρίων λαμπάδων καὶ
οἶνου, ὡς πραγμάτων κοινῶν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Φιγγάλου.
Τὸ ὄνομα, *wine* (οἶνος) παρὰ τῆς λατινικῆς εἰλημμένον, δείκνυ-
σιν ὅτι, οἱ Καλιδόνιοι τὸ ἐγνώρισαν, γενόμενοι κοινωνοὶ τῶν
Ῥωμαίων· τὰ δὲ σύγχρονα ποιήματα δεικνύσιν ὅτι τὸ βρυστὸν
τοῦτο ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἢ πολυτιμωτέρα κατάκτησις ἐπὶ τῶν
Κοσμοκρατόρων. Διαρκύσης τῆς χάριν τῶν ξένων τελουμένης
πανηγύρεως, οἱ βάρδοι ἐκιδάριζον, ἐνίοτε δὲ παρίστων ἀξιωμα-
μόνευτον τι γεγονός. Ἄν ἐγνώριζον τὸν ξένον ἐπήνουν τότε αὐ-
τὸν καὶ τοὺς προγόνους του δι' ᾠμάτων.

Ἡ ἐλευθερία μεθ' ἧς οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐπεσκέπτοντο ἀλλή-
λους ἐπενήργησεν οὐκ ὀλίγον ὅπως ἐπεκτείνῃ τὰς ιδέας τῶν καὶ
πραῶν τὰ ἦθη τῶν. Εἰς τοὺς γάμους, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχον
πολλὰς τελετάς· ὁ πενθερὸς ἔδιδε τὰ ὄπλα του εἰς τὸν γαμβρὸν,
καὶ αὕτη ἦν ἡ μόνη προίξ, ἣν ὁ ἀνὴρ ἐπεθύμει νὰ λάβῃ. Δὲν ἐ-
λάβανον συγχρόνως πολλὰς γυναῖκας, ἢ δὲ γυνὴ περιπαθῶς ἀ-
φωσιωμένη πρὸς τὸν ἥρωά της, παρηκολούθει αὐτὸν ἐνίοτε εἰς τὰς
μάχας, μετρηφισμένη ὡς μαχητῆς. Ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κάλλος
ἦσαν τὰ μόνα προτερήματα ἅπερ παρετηροῦντο κατὰ τοὺς γά-
μους. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἡγεμόνες οὐδὲν ἔχοντες συμμέρον ὅπως

νυμφευθῶσιν ὑποδεστέραν τινὰ μετέδιδον τοῖς τέκνοις τῶν τὴν
ῥώμην καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα, ἅπερ τοὺς διέκρινον. Τὰ
προτερήματα ταῦτα ἐφαίνοντο ἀχώριστα τῆς εὐγενείας τοῦ αἵ-
ματος τῶν Καλιδονίων. Αὐτοὶ ἐκαλλιέργησαν πρῶτως τὰς τέ-
χνας ἐκείνας αἵτινες σπεύρουσιν ἄνθη τινὰ εἰς τὸν παροδικὸν βί-
ον τῶν ἀνθρώπων, ἥτοι τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν. Ἐκ τῆς
συλλογῆς τῶν Ὀσσιανικῶν ποιημάτων, δύναται τις νὰ κρίνῃ πε-
ρὶ τῆς προόδου τῶν εἰς τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων τεχνῶν.
Ἄλλ' εἶναι δύσκολον νὰ ὀρίσωμεν τίς ἦτο ἡ μουσικὴ τῶν. Ἀγνο-
εῖται ἐὰν αἱ ἄρπαι συνώδευον τὰς φωνάς. Φαίνεται ἐντούτοις
ἐκ πολλῶν χωρίων, ὅτι ἐγνώριζον τὰς συμφωνίας. Ὁ Μακφερσὼν
πιστεύει ὅτι ἔλαβον παρὰ τῶν Σκανδιναυῶν τὸ ᾄσμα, ὅπερ ἐκάλουν
fon-oimarra, ἥτοι ᾄσμα τῶν Σειρήνων. Ὁποῖον ἦτο τὸ ᾄσμα
τοῦτο; Ἀδυνατοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν διὰ τὸ μακρὸν τοῦ χρόνου
καὶ τὴν ἔλλειψιν αὐθεντικῶν μνημείων.

Αἱ ιδιότητες τῶν ὑγεινῶν φυτῶν, ἅπερ ἡ φύσις παράγει ἐπὶ
τῶν ὀρεινῶν τόπων δὲν ἦσαν αὐτοῖς ἄγνωστοι. Ὁ Φιγγάλος φη-
μίζεται εἰς τὸν *Borr̃an* ὡς περὶ τὰ ἱατρικὰ ἔμπειρος. Κατὰ τι-
να ἱρλανδικὰ ποιήματα, οὗτος ἐγνώριζε νὰ μιγνύῃ εἰς ποτήριον
οὐσίας τινάς, δι' ὧν πάραυτα ἐθεραπεύοντο αἱ πληγαί. Φαίνεται
ὅτι οἱ Καλιδόνιοι δὲν ὑπέκειντο εἰς ἄλλας ἀσθενείας, δεομένας
ιατρικῆς θεραπείας. Ὁ λιτὸς, δραστήριος καὶ ἐργατικὸς βίος διε-
τῆρει αὐτοὺς ἀπροσβλήτους τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν νοσημάτων,
ἅτινα μαστίζουσι τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου
ἐμετρίαζεν ἐκεῖνα, ἅτινα εἰσὶν ἀδιάσπαστα ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως. Τὸ εἶδος τοῦτο βεβαίως τῆς ζωῆς καθίστα τὰς ὠδύνας
τῶν τικτουςῶν βραχυχρονιωτέρας καὶ ἐλαφροτέρας, ὅπερ ἀπέδι-
δον τότε εἰς τινὰς μαγικὰς ζώνας, ἃς ἐνόμιζον κατὰ τὴν ἐκφρα-
σιν τοῦ Οὐσιανοῦ, ἱκανὰς *ἵνα ἐπιταχύνωσι τὴν γέννησιν τῶν
ἡρώων*. Πρὸ μικροῦ ἔτι χρόνου, εἰς τὰ Βόρεια τῆς Σκωτίας, διε-
τηροῦντο πολλοὶ τοιαῦτα ζῶναι· ἐβλεπέ τις ἐπ' αὐτῶν γεγραμ-
μένας μυστηριώδεις εἰκόνας, ἐζώνυσον δὲ δι' αὐτῶν τὰς γυναῖ-
κας διὰ κινήσεων καὶ λόγων, ἀποδεικνύοντων ὅτι τὸ ἔθος ἐκεῖνα
κατήγετο ἀπὸ τῶν Δρυϊδῶν.

Ἡ πρὸς τὸν ἥμερον βίον περιφρόνησις τῶν Καληδονίων ἀπε-
μάκρυνε πάντοτε αὐτοὺς τῶν μηχανικῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωρ-
γίας. Οὐδὲν τοῦλάχιστον ἶχνος τούτων εὕρηται ἐν τοῖς ποιήμασι
τῶν χρόνων ἐκείνων, εἰμὴ ἶχνη τινὰ σιδηρουργικῆς. Εἶχον χρυσὸν
καὶ σίδηρον. Ὁ χρυσὸς ἐχρησίμευε πρὸς στολισμὸν τῆς πανοπλίας
τῶν μαχητῶν· τὰ ὅπλα τῶν ἦσαν ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος. Τοῦ
μετάλλου τούτου δὲν ἔκαμνον ἄλλην χρῆσιν, διότι βλέπομεν ὅτι
ὁσάκις ἐδέσμευον αἰχμάλωτόν τινα μετεχειρίζοντο πέδας δερ-
ματίνas. Μετεχειρίζοντο ἐπίσης χονδρὰ λωρία ἐν τοῖς πλοίοις
ἀντὶ σχοινίων. Ἡ ναυτικὴ ἐπὶ Φιγγάλου ἔκαμε μεγάλας προό-
δους. Οἱ Καληδόνιοι πολλάκις ἐπλευσαν τὰς ἀγρίας τῆς Σκανδι-
ναβίας θαλάσσης. Ἐγίνωσκον τοὺς ἀστέρας καὶ διεκρίνον αὐτοὺς
δι' ἰδιαιτέρων ὀνομάτων. Αἱ εἰς Ἱρλανδίαν, Σκανδιναυίαν, καὶ
Βόρειον Γερμανίαν πολυάριθμοι ἐκστρατεῖαι τῶν ἔδωκαν αὐτοῖς
εὐκαιρίαν νὰ ἐκτείνωσι τὰς γνώσεις των, νὰ παρατηρήσωσι τὰ
ἔθνη καὶ ἔθιμα διαφόρων λαῶν καὶ νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πα-
τρίδα των τὰς ὠφελίμους τέχνας τὰς ἀκμαζούσας παρ' ἄλλοις
λαοῖς. Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν διὰ λίθων ἐγένετο μία τῶν πο-
λυτίμων ἐκείνων κατακτῆσεων, αἵτινες μὴ ἀπεκδύουσαι τὸν ἡτ-
τώμενον κῆζανον τὸν πλοῦτον τοῦ νικητοῦ. Ἐκτιζον πάντοτε
ἐπὶ λοφίσκων, ὅπως κατακυριεύωσιν οὕτω τῆς λοιπῆς χώρας,
καὶ ὑπὸ φόβου μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πολλὰ τῶν
ιδρυμάτων τούτων ἔκαλοῦντο Σελάμα, ἥτοι ὠραία θέα, ἐντεῦθεν
δὲ παράγεται καὶ τὸ παλάτιον Σέλαμα, ὅπερ ἦτο ἡ συνήθης
διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Σκωτίας. Ἡ τῶν βασιλέων οἰκία
ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πύργων. Ἀγνοεῖται μέχρι τίνος οἱ Καληδόνιοι
προήγαγον τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Οὐδέποτε ἀνιδρυσαν ναοὺς, οὐ-
δεὶς τόπος ἦτο καθιερωμένος πρὸς λατρείαν τοῦ θεοῦ. Ὁ Ὀσ-
σιανὸς δὲ δεικνύει περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ τὴν λα-
τρείαν τοῦ Ὡδίνου, θεοῦ τῶν Σκανδιναυῶν, ὃν οὗτος ὀνομάζει
Λόδα. Οὐδεμίαν εἶχον εἰκόνα, οὐδὲν ἄγαλμα θεῶν. Ἐπίστευον
ἴσως ὅτι ἅπανα ἡ φύσις ἦτο ναὸς τῆς θεότητος; Φαίνεται πο-
λὺ δύσκολον νὰ δεχθῇ τις ὅτι οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν τῆς υπάρ-
ξεως ὑπερτάτου ὄντος· καὶ αὐτὸς ὁ Ὀσσιανὸς, τῶν ἄκρων σι-

γὴν ἐπὶ τῆς θρησκείας τῆς πατρίδος του, δεικνύσιν ὅμως τοί-
ουτον πνεῦμα, ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι οὐδεμίαν εἶ-
χεν ἰδέαν τῆς μεγάλης ταύτης ἀληθείας.

Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Καληδόνιοι, οὐδένα τῶν ἡρώων τῶν
ἀπεθέωσαν, διαφέροντες κατὰ τοῦτο πάντων τῶν τοῦ κόσμου
λαῶν· ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς τὴν ἰδέαν ἣν
εἶχον περὶ τῆς ἰσχύος· διότι ἔκαμνον νὰ συνίσταται αὕτη εἰς
τὴν σωματικὴν ῥώμην καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα, προτερήματα
ὑπὸ τοῦ θανάτου καταστρεφόμενα. Πῶς δὲν παρεδέχοντο ὑπέρ-
τατον ὄν, ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυ-
χῆς καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ;

Τὰ νέφη, κατὰ τὴν γνώμην τῶν Καληδονίων, ἦσαν ἡ δια-
μονὴ τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον. Ὅσοι ἐγένοντο ἄνδρες καὶ ἐνά-
ρστοι ἐγίνοντο προθύμως δεκτοὶ εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον τῶν
πατέρων των, ἀλλ' οἱ μοχθηροὶ καὶ βάρβαροι ἀπεκλείοντο τῆς
διαμονῆς τῶν ἡρώων καὶ κατεδικάζοντο νὰ πλανῶνται εἰς τοὺς
ἀνέμους. Πολλοὶ ὑπῆρχον θέσεις εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον, ἕκα-
στος δὲ ἐτύγχανε θέσεως ἀναλόγως τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἔργων
του· ἡ δοξασία ἐπομένως αὕτη πολὺ συνετέλει πρὸς ἀμιλλαν
τῶν μαχητῶν. Ἡ ψυχὴ διετῆρει εἰς τοὺς ἀνέμους τὰς αὐτὰς
κλίσεις καὶ τὰ αὐτὰ πάθη, ὅπερ εἶχε καὶ ἐπὶ γῆς ζῶσα. Ἡ σκιά
μαχητοῦ τίνος ἦγε φανταστικοὺς στρατοὺς, τοὺς παρέτασσε καὶ
συνεκρότει μάχας ἐν τῷ διαστήματι. Ἐάν τις ζῶν εἶχεν ἀγαπή-
σει τὴν θήραν, ἡ σκιά του ἐδίωκε κάπρους νεφώδεις, βαίνουσα ἐπὶ
ἀτμώδους ἁρματος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ εὐδαιμονία ἦς ἀπῆλαιον ἐν
τῷ ἐναερίῳ παλατίῳ συνίστατο εἰς τὸ νὰ παραδίδωνται εἰς τὰς
αὐτὰς ἡδονὰς, ἃς ἐγεύοντο καθ' ὅλον τὸν βίον των. Οἱ Καλη-
δόνιοι ἐπίστευον ὅτι αἱ ψυχαὶ ἐξουσίαζον τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς
θυέλλας, γνῶμη ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένη παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς αὐ-
τοῖ νομίζουσιν ὅτι οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ σίφωνες προξενοῦνται ὑπὸ
τῶν σκιῶν τῶν θανόντων ἡρώων, ὅταν αὐταὶ μεταβαίνουσιν ἀπὸ
τόπου εἰς τόπον. Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐνόμιζον ὅτι μία τῶν με-
γίστων ἡδονῶν ἦν ἀπῆλαιον αἱ σκιαί, ἣν ἡ κατ' ἀρέσκειαν διά-
θεσις τῶν στοιχείων, προαύτιον ὅμως δύναμιν δὲν παρεδέχοντο

ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδέποτε ἦρως τις ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐναέριον παλάτιον τῶν πατέρων του, ἂν οἱ βάρδοι δὲν ἔψαλλον τὸν ἐπικήδειον ὕμνον του. Ὁ ὕμνος οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτα ἡ μόνη ἐπικήδειος τελετὴ ἀφ' ἑτέρου, ἡ τελευταία αὕτη τοῦ θείου σκηνῆ ἦτο ἀπλουστάτη παρ' αὐτοῖς. Ἐναπέθετον τὸ πτώμα ἐπὶ ἀργιλώδους γῆς, εἰς βάθος ἐξ ἡ ὀκτὼ ποδῶν. Ἐὰν ὁ νεκρὸς ὑπῆρξε μαχητῆς, ἔθετον παρ' αὐτῷ τὸ ξίφος καὶ δώδεκα βέλη. Ἐκάλυπτον ἀκολούθως τὸ πτώμα διὰ στρώματος γῆς ἀργιλώδους, ἐφ' ἧς ἔθετον τὰ κέρατα ἐλάφου ἢ ἄλλου τινὸς θηρίου, ὡς σύμβολον τῆς θήρας· ἐνίοτε ἐφόνευον τὸν εὐνοούμενον κύνα τοῦ θανόντος καὶ τὸν ἔθετον ἐπὶ τοῦ ἐπιτεθέντος ἀργιλώδους στρώματος. Ταῦτα πάντα ἐκάλυπτον ἀκολούθως δι' ἐκλεκτοῦ χώματος, τέσσαρες δὲ λίθοι ὑψούμενοι εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τάφου ἐδείκνυν τὴν ἔκτασιν τοῦ μνήματος. Πολλοὺς πολλὰκις κάμνει ὁ Ὅσσιανὸς ὑπαινιγμοὺς πρὸς τοὺς τέσσαρας τούτους λίθους. Ἔφερον ἀκολούθως βάρδον τινὰ ἵνα ψάλλῃ τὸν ἐπιτάφιον ὕμνον, καὶ ἀνοίξῃ οὕτω τὴν πύλιν τοῦ νεφελώδους παλατίου, διότι ἐὰν ἐλησμονοῦν τὴν τελετὴν ταύτην, ἡ ψυχὴ παρέμενε δεσμευμένη ἐν τῇ ὁμίλῃ τῆς λίμνης Λέγου. Ἐπειδὴ αἱ ἀναθυμιάσεις τῆς λίμνης ταύτης ἐγένωνον συνεχῶς ἀσθενείας, θανατηφόρους ἐνίοτε, οἱ βάρδοι ἔπλασαν, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ διαμονὴ τῶν ψυχῶν κατὰ τὸ διάλειμμα ὅτε παρήρχετο ἀπὸ τοῦ θανάτου μέχρι τῆς ἐπικηδείου ἐλεγείας. Ἡ σκιά τοῦ πλησιεστέρου συγγενοῦ τοῦ ἀποθανόντος, ὥφειλε νὰ παραλάβῃ τὸν ἄτμον, ὅστις περιεκάλυπτε τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὸν διαχύσῃ ἐπὶ τοῦ μνήματος· ἐπίτρευν δὲ ὅτι ἡ εὐσεβὴς αὕτη τελετὴ παρηγόρει τὴν γένουσαν ψυχὴν. Ἐννοεῖται κατὰ πόσον οἱ βάρδοι ἐνδιεφέροντο πρὸς διατήρησιν τῶν ἰδεῶν τούτων, δι' ὧν καθίστατο ἡ τάξις τῶν σεβαστῆ καὶ ἀναγκαία.

Δὲν ἐπίστευον ὅτι ὁ θάνατος ἠδύνατο νὰ λύσῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς συγγενείας καὶ τῆς φιλίας. Αἱ σκιαί ἐνδιεφέροντο εἰς πάντα τὰ εὐάρεστα ἢ δυσάρεστα συμβάντα τῶν φίλων τῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἔθνος ἴσως ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπὶ τοσοῦτον πιστεῶν τὰς ὁπτασίας. Ἡ θέσις τοῦ τόπου συνετέλει ἀναμφιβόλως εἰς

τὴν εὐπιστίαν, οὕσαν ὁ συνήθης κληρὸς τῶν ἀμαθῶν λαῶν. Οὗτοι περιπλανώμενοι ἐνίοτε εἰς εὐρείας καὶ ζοφεράς ἐρημίας, εἰς ἐρεϊκώνας καὶ ἐρήμους χώρας, ὑπεχρεοῦντο συνεχῶς νὰ κοιμῶνται ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πνοῆς τῶν ἀνέμων καὶ τῷ θορύβῳ τῶν χειμάρρων. Ὁ τρόμος τῶν σκηνῶν αἰτίνες τοὺς περιεστοίχουν ἦτο ἱκανὸς νὰ παραγάγῃ ἐν αὐτοῖς τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην τῆς ψυχῆς κατάστασιν, ἥτις τοὺς κάμνει νὰ δέχωνται τοσοῦτον προθύμως τὰς ὑπερφυσικὰς ἐντυπώσεις· κατεχόμενοι ὑπὸ τῶν ζοφερῶν τούτων ἰδεῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἐκοιμῶντο, καὶ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν στοιχείων, δὲν εἶναι ἐκ πληκτικῶν ἐὰν ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον τὰς φωνὰς τῶν τεθνεώτων, ἐνῷ πράγματι δὲν ἤκουον εἰμὴ τὸν ψυθιρισμὸν τῶν ἀνέμων εἰς τὰ κοιλήματα παλαιοῦ δένδρου ἢ παρακειμένου βράχου. Μεγίστην εἶχον διαφορὰν αἱ ἐμφανίσεις τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν πνευμάτων. Τὰ πρῶτα ἐνεφανίζοντο εἰς τοὺς φίλους ἐν ἡμέρᾳ καὶ, εἰς κοιλάδας τερπνὰς καὶ ἐρήμους· τὰ δεύτερα δὲ ἐνεφανίζοντο εἰμὴ ἐν νυκτὶ, ἐν μέσῳ θυελλῶν ἢ σκηνῆς τινος λυπηρᾶς. Ὁ θάνατος δὲν ἔφθειρε πρῶτος τὰ θέληττα τῆς ωραιότητος· αἱ σκιαί διετήρουν τοὺς χαρακτῆρας τῆς καλλονῆς τῶν. Ὁ τρόμος οὐδέποτε τὰς περιεκύκλου. Διεπέρων τὸ διάστημα μετὰ τῆς ἡδέας καὶ χαριέσσης ἐκείνης ταχύτητος, ἣν ὁ Ὀμηρὸς ἀποδίδει τοῖς θεοῖς.

Ὅτε Καληδόνης τις ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιληφθῇ μεγάλης ἐπιχειρήσεως, αἱ σκιαί τῶν πατέρων του κατήρχοντο τῶν νεφελῶν ὅπως προεῖπωσιν αὐτῷ τὸ ἀποθεσόμενον. Ἐὰν αἱ προγονικαὶ σκιαί δὲν ἐνεφανίζοντο, εἰδοποιοῦν αὐτὸν τοῦλάχιστον διὰ τινος οἰωνοῦ, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πρώτη πράξις ἐπιτυχίας. Ὁ Ὅσσιανὸς εἰς ἐν τῶν ποιημάτων του, ἐξάγει αἰσὶν οἰωνὸν ἀπὸ τοῦ κάπρου, ὃν φονεῦει ἀποδιβαζόμενος εἰς Βερραθὸν, ἐνθα ἐπορεύετο ὅπως πολεμήσῃ¹⁾. Ἐτι καὶ νῦν οἱ ὀρεινοὶ ἔχουσι τὴν πρόληψιν ταύτην, ἣν καὶ πεπολιτισμένα τινὰ ἔθνη ἔχουσι. Ἐκαστος εἶχε προστατευτικὴν σκιά, ἥτις παρηκολούθει αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεως. Ὅτε προσήγγιζεν ὁ θάνατός τινος, ἡ προσεγὴς σκιά ἀνελάμβανε τὴν μορφήν καὶ φωνὴν του, καὶ ἐνεφα-

νίζετο ἔνθα ἔμελλεν οὗτος νὰ ἀποθάνῃ, ἀφιεῖσα ἐκ διαλειμμάτων φωνὰς θρηνηδεις. Ἐὰν ὁ μέλλων νὰ ἀποθάνῃ ἦτο διακεκριμένος τις, αἱ σκιαὶ τῶν θανόντων βάρδων ἔδον ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς νύκτας περὶ τὸ φᾶσμα ὅπερ τὸν παρίστα.

Οἱ ἀρχαῖοι Σκῶτοι ἐπίστευον ὅτι ἤκουον νὰ φωνάζῃ σκιά τις ἔνθα ἔμελλε νὰ διαπραχθῇ φόνος. Ἡ γνώμη αὕτη ἐτι καὶ νῦν ὑφίσταται παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς τῆς Σκωτίας. Ἡ σκιά βαίνουσα ἐπὶ μετεώρου φθάνει ἐκεῖ ἔνθα μέλλῃ τις νὰ φανευθῇ, περιέρχεται δὲ δις ἢ τρίς τὴν θέσιν ταύτην, εἴτα βαίνει βραδέως πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς θέλει διέλθῃ ἢ κηδεῖα, ἀφιεῖσα ἐκ διαλειμμάτων θρηνηδεις καὶ γοεράς φωνάς. Τέλος πάντων τὸ μετέωρον καὶ ἡ σκιά ἀφανίζονται ἔνθα ὁ νεκρὸς μέλλει νὰ ταφῇ.

Ἀφ' οὗ μαχητὴς τις ἀπέθνησκε, τὰ ὅπλα ἅπερ κατέλιπεν εἰς τὸ σκῆνωμά του ἐφαίνοντο αἱματοβαφῇ. Ἡ σκιά του ἐπεσκέπτετο τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἐφαίνετο πρὸς τοὺς κύνας του, οἵτινες δεινῶς ὠλόλυζον εἰς τὴν ἐμφάνισίν της. Καὶ σήμερον ἐτι, ὅταν ζῶν τι ἀναπηδᾷ ἄνευ φαινομένης ἀφορμῆς, οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι τοῦτο συμβαίνει ἔνεκα τῆς ἐμφανίσεως πνεύματός τινος. Εἰς τὰ πνεύματα ἀπέδιδον οἱ Καληδόνιοι τὰ πλεῖστα τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἡ τῶν βράχων ἡχώ ἐπληττε τὰ ὦτά των, ἦτο τὸ πνεῦμα τοῦ ὄρους ὅπερ ἠρέσκετο ἐπαναλαμβάνον τοὺς ἤχους οὓς ἤκουε. Ὁ ὑπόκωφος καὶ δυσάρεστος ἐκεῖνος ἤχος, ὁ προηγούμενος τῆς τρικυμίας, ὃν καλῶς γνωρίζουσιν οἱ κάτοικοι ὀρεινῶν τόπων, ἦτο ὁ μυκηθμὸς τοῦ πνεύματος τοῦ λόφου. Ἐὰν ἔνεκα τοῦ ἀνέμου ἀντήχουν αἱ ἄρπαι τῶν βάρδων, ὁ ἤχος οὗτος προήρχετο ἀπὸ τῆς ἐλαφρᾶς ἀφῆς τῶν σκιῶν, προήγγελλε δὲ τὸν θάνατον διακεκριμένου τινός, καὶ σπανίως ἡγεμὼν τις ἢ βασιλεὺς ἀπέθνησκε, χωρὶς αἱ ἄρπαι τῶν οἰκείων βάρδων νὰ ἀποδώσωσι τὸν προφητικὸν τοῦτον ἤχον. Ἀτυχὴς τις ἀπέθνησκεν ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, αἱ σκιαὶ τῶν προγόνων του, βλέπουσαι αὐτὸν μόνον καὶ ἀγωνιζόμενον ἄνευ ἐλπίδος κατὰ τῆς δυστυχίας, εἶχον ἀναρπάσει τὴν ψυχὴν του, ἀπαλλάττουσαι αὐτὸν τοῦ ἀτυχοῦς βίου. Ἐννοεῖται πόσον ἦτο παραμυθητικὸν νὰ πληρώσῃ τις τὴν φύσιν προγονικῶν σκιῶν καὶ

νὰ πιστεύῃ ὅτι περιστοιχεῖται πάντοτε ὑπ' αὐτῶν. Αἱ ιδεαὶ τοιαύτης ποιήσεως ρίπτουσι μελαγχολικὴν τινα χροιάν ἐπὶ πασῶν τῶν σελίδων τοῦ Ὀσσιανοῦ. Ἡ μελαγχολία αὕτη ἠῤῥαεν ἔτι ἔνεκα τῆς καταστάσεως τοῦ ποιητοῦ, διότι οὗτος συνέταξε τὰ ποιήματά του ἐπὶ γήραος οὐδ' ὧ, τύφλός καὶ ἐστερηνμένος πάντων τῶν φίλων του.

Εἶναι περιττὸν νομίζομεν νὰ προείπωμεν ὅτι οἱ χαρακτῆρες τῆς ἐπικῆς ἢ δραματικῆς ποιήσεως, οἱ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων εὐρισκόμενοι, ὀφείλονται εἰς τὸν Μακφερσῶνα. Αἱ τεχνικαὶ λέξεις ἦσαν ἄγνωστοι τῷ Ὀσσιανῷ, ζῶντι ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ γραμματολογία ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστα. Ἐὰν εἰς πολλὰ μέρη τῶν ποιημάτων του ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ὀμηρον, τοῦτο συμβαίνει διότι ἀμφοτέρω ἐσχον ὑπόδειγμα τὴν φύσιν.

Τὸ περὶ κύρους τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων ζήτημα εἰσέτι δὲν διεσαφηνίσθη παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς. Ἐντούτοις ἡ πλειὰς τῶν σοφῶν ἀσπάζεται σήμερον ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα δὲν συνελέγησαν παρὰ τοῦ Μακφερσῶνος, οἷα ἐδημοσιεύθησαν. Δὲν θὰ εὖρε βεβαίως, λέγει ὁ Guinguené, εἰμὴ διεσπαρμένα τεμάχια, ἅτινα διερρῦθμισε, συνέδεσε, ἐξέτεινεν ἴσως, διατηρῶν πάντοτε τὸ πνεῦμα, τὸν τόνον καὶ τὸν χρώματισμόν τοῦ Καληδονίου ποιητοῦ. Ἐκδότης ἱκανὸς καὶ πρὸς σύνθεσιν ἐπιτήδειος ἔκαμε διὰ τὸν Ὀσσιανὸν ἐκεῖνο ὅπερ φαίνεται ὅτι ἔχουσι κάμει διὰ τὸν Ὀμηρον, οὗτινος τὰ ποιήματα ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον διεσπαρμένα καὶ εἰς τὴν φορὰν τῆς τύχης παραδεδομένα, μέχρις οὗ ὁ Σόλων ἔκαμε νὰ τὰ ἀντιγράψωσι καὶ νὰ τὰ συντάξωσιν εἰς ἓν. Πολλὰ χωρία τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἀναφέρονται ὑπὸ Αἰσχίνους, Δημοσθένους καὶ ἄλλων ῥητόρων καὶ ποιητῶν Ἑλλήνων, ἅτινα δὲν εὐρίσκονται ἐν τῇ μέχρις ἡμῶν περιελθούσῃ ἐκδόσει.

Ἐν ἔτει 1758 ὁ Μακφερσῶν ἀνεφάνη διὰ τινος ποιητικοῦ δοκιμίου ἐπιγραφομένου death ἤτοι θάνατος. Ἰσπερώτερον ἐδημοσίευσεν ἡρωϊκὸν τι ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον The Highlander ἤτοι ὁ Ὀρεινός. Τὸ πρῶτον εἶχε παρέλθῃ ἀπαρατήρητον, τὰ δευτέρω ἔλαμψε ἐσχατολογία ὑπὸ τῶν ἐν Ἐδιμβούργῳ κριτικῶν.

Ἐν ἔτει 1762 ὅτε ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Ὀσσιανοῦ, μεταφρασθέντα ἀπὸ τῆς Κελτικῆς ὑπὸ Μακφερσῶνος, ὁ σοφὸς δόκτωρ Βλαῖρος ὑπεστήριξε διὰ τινος διατριβῆς τὴν ἀξιαν τοῦ μεταφραστοῦ καὶ τὸ κύρος τῶν ποιήσεων. Μετὰ δύο δὲ ἔτη προσέθηκε καὶ ἄλλα εἰς τὴν διατριβὴν του, δι' ὧν ἐνίσχυε τὴν προτέραν περὶ τοῦ κύρους τῶν ποιημάτων γνώμην του. Μετὰ δώδεκα ἢ δεκατρία ἔτη, ἐν ἔτει δηλ. 1775, ὁ περίφημος δόκτωρ Ἰόνσων, περιελθὼν τὰς δυτικὰς νήσους τῆς Σκωτίας, ἀνήγγειλεν ἐν τῇ περιηγήσει του ὅτι, αἱ περὶ τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων ἔρευναι του ἦγον αὐτὸν νὰ ἀρνηθῇ τελείως τὸ κύρος αὐτῶν. Προσέβληθαι ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Μακφερσῶνος, καὶ βιαζόμενος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἐνόει τὴν Ἑρσικὴν, Καληδονικὴν, ἢ Κελτικὴν γλῶσσαν, ὡς τὴν ἐκάλουν, οὐχ ἦττον ὅμως ἀντίστατο, λέγων, ὅτι ἡ βάρβαρος, ἀκαλλιέργητος, καὶ πτωχὴ ἐκείνη γλῶσσα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ πᾶν ὅ,τι ἔκαμνον νὰ ἐκφράζῃ ὁ Ὀσσιανὸς ἐν ταῖς ποιήσεσιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐδὲν, ἐν τῇ γλῶσσῃ ἐκείνῃ γεγραμμένον ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀρχαιότερον τῆς μιᾶς ἑκατόνταετηρίδος. Ἐκ τούτων δὲ μεταβαίνων εἰς τὰ προσωπικὰ προσέβαλλεν ἀπ' εὐθείας καὶ πικρῶς τὸν Μακφερσῶνα, προκαλῶν δὲ αὐτὸν νὰ καταδείξῃ τὸ πρωτότυπον τῶν ποιήσεων τὸν μεταχειρίζετο ὡς ἀπατεῶνα φαινακίζοντα τὸ κοινὸν μετ' ἀπαράδειγματίστου θρασυότητος ¹⁾).

1) Ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ τοῦ Ἰόνσωνος πρὸς τὸν Μακφερσῶνα δεικνύει πὺς ν ἐῖχον ἀναπτυχθῇ τὰ ἀτομικὰ πάθη, ὁρμηθέντα ἀπὸ φιλολογικῆς συζητήσεως.

Monsieur James Macpherson.

J'ai reçu votre folle et impudente lettre. Je ferai de mon mieux pour repousser toute violence tentée contre moi et ce que je ne pourrai faire moi-même, la loi le fera pour moi. J'espère n'être jamais détourné de dévoiler une fourberie par les menaces d'un gueux.

Quelle retractation voudriez-vous de moi? J'ai cru votre livre une imposture, je le crois une imposture encore. A l'appui de cette opinion, j'ai donné au public des raisons que je vous mets à défi de refuter. Je méprise votre rage. Vos talents depuis la publication de votre Homère ne paraissent pas fort redoutables, et ce que j'entends dire de votre caractère me porte à tenir compte, non de ce que vous direz, mais de ce que vous prouverez. Vous pouvez imprimer cette lettre, si vous voulez.

(Villemain)

Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ Ἰόνσωνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηρέθησε τοὺς φίλους τοῦ Μακφερσῶνος καὶ ὁπαδοὺς τῆς Ὀσσιανικῆς ποιήσεως, ὥστε οὐχὶ κοσμιώτερον ἀπήντων εἰς τὸν Ἰόνσωνα. Καθόσον ἀφορᾷ τὸν Μακφερσῶνα ἠρκέσθη δημοσιεύσας ὅτι τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον ἦτο κατατεθειμένον παρὰ τῷ βιβλιοπώλῃ Becker καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ μένῃ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας προσφερόμενον εἰς τὴν θέαν τῶν περιέργων. Τοῦ λοιποῦ δὲν ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ἡ κατάθεσις αὕτη ἐγένετο. Ἐν τούτοις, ἐν ἔτει 1778, ἀνεφάνη νέος τόμος Ἑρσικῶν ἢ Κελτικῶν ποιήσεων ὑπὸ τὸν τίτλον «ἔργα τῶν Καληδονίων βάρδων» περιλαμβάνοντα διαφόρους ἐπικάς, ἐλεγειακὰς καὶ βουκολικὰς συνθέσεις ἄλλων ἀρχαίων ποιητῶν. μεταφρασθεῖσας εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ὑπὸ τινος ὁστις καίτοι μὴ θέσας ἐν αὐτοῖς τὸ ὄνομα του, μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ὁ Ἰωάννης Κλάρκ, νέος, εἰδήμων τῆς Ἑρσικῆς γλῶσσης, γεννηθεὶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Σκωτίας, ὅπερ εἰσέτι ὀνομαζοῦσι Highland. Αὐτὸς οὗτος ἀνεγνώριζεν ὅτι αἱ ποιήσεις ἃς ἐδημοσίευσεν ἦσαν κατώτεραι τῶν τοῦ Μακφερσῶνος, καίτοι εὐρίσκοντο ἐν αὐταῖς χωρία οὐχὶ ἀνάξια τοῦ Ὀσσιανοῦ. Προσέθηκεν εἰς τὴν μετάφρασιν του πολλὰς σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Καληδονίων, περὶ τῆς Κελτικῆς γλῶσσης καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν φιλογολικῶν ἐρίδων τῶν ἐγερθεῖσων ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων, ὧν οὗτος ἐκηρύσσετο ὁ θερμώτερος ὑπέρμαχος.

Ὁ Μακφερσῶν εὗρε στερεώτερον ἔρεισμα τὸν Ἰωάννην Σμίθιον δημοσιεύσαντα ἐν ἔτει 1780 ὑπὸ τὸν τίτλον «Κελτικαὶ Ἀρχαιότητες» ἱστορίαν τῶν δρυϊδῶν τῆς Σκωτίας, διατριβὴν περὶ τοῦ κύρους τοῦ Ὀσσιανοῦ, περιέχουσαν πληθὺν μαρτυριῶν ἀξιόπιστων ἀνδρῶν, οἵτινες διεκηρύττον ὅτι εἶδον τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα· τέλος πάντων (καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι λίαν πειστικὴ) συλλογὴν δεκατεσσάρων Κελτικῶν ἀσμάτων, μεταφρασθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς πεζὸν, ἐν οἷς τὰ 11 ἦσαν Ὀσσιανικά, τὰ δὲ λοιπὰ ἄλλων βάρδων συγχρόνων, οἵτινες ὤφειλον μετὰ τὸ Ὀσσιανὸν νὰ σχηματίζωσι τὸν χρυσοῦν κύκλον τῆς Καληδονικῆς ποιήσεως. Καίτοι τὰ ποιήματα ταῦτα ἦσαν πολὺ διάφορα τῶν ὑπὸ

τοῦ Μακφερσῶνος συλλεγέντων, ἡ βᾶσις ὁμῶς καὶ ἡ μορφή τῶν ἦσαν κατὰ τοσοῦτον ὁμοίαι, ὥστε δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν μὲν καὶ τῶν δέ. « Ἴνα μιμηθῇ τις τὸν Ὀσσιανόν; » λέγει ὁ Κεσσαρότης ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς μεταφράσεώς του, » πρέπει νὰ ἦναι ἕτερος Ὀσσιανός. »

Ἐν ἔτει 1787 νέος ἀντίπαλος, ὁ Σκωτὸς Γουλιέλμος Σάου ἐπανήρξατο τῆς μάχης. Ἐν ἔτει 1778 περιελθὼν τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας καὶ τὰς νήσους Ἑβρίδας ἠθέλησε νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰς μαρτυρίας τοῦ Βλαίρου καὶ Σμιθίου, ἀλλ' ἐπανηλθεν ἔχων τὴν ιδεάν ὅτι αὗται εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς, διεκήρυξε δὲ τὰς μὲν ἀμφιβόλους τὰς δὲ ψευδεῖς. Ἠξίου δὲ ὅτι οὗτοι ἀνέπτυσσον σοφίσματα, ὧν χρῆσιν ἐποιήσαντο οἱ τοῦ Μακφερσῶνος ὀπαδοί. . . . κλπ. Μετὰ μίαν τοιαύτην προσβολήν, ἡ τοῦ Ὀσσιανοῦ ὑπαρξίς ἐτίθετο ὑπὸ σοβαρὰν συζήτησιν πλέον ἢ ἄλλοτε. Ὁ Ἰωάννης Κλάρκ ἠτοιμάζετο νὰ ἀνασκευάσῃ τὸν Γουλιέλμον Σάου καὶ ὑπερβάς τὰ ὄρια φιλολογικῆς πάλης ζωγραφίζει τὸν νέον τοῦ Ὀσσιανοῦ ἐχθρὸν διὰ τῶν εἰδεχθεστέρων χαρακτήρων, ὡς ἄνθρωπον ἄνευ ἀρχῶν, ἀγόμενον ὑπὸ ἀγενοῦς συμφέροντος, ἐμφορούμενον ἀπὸ πνεύματος ἐκδικητικοῦ, ἀγνώμονα πρὸς τοὺς ἀκριβεστέρους φίλους του, παράσιτον καὶ κόλακα τοῦ Ἰόνσωνος, ἀπατεῶνα καὶ ἀναιδὴ συκοφάντην, αἰωνίως ἀντιφάσκοντα πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἑαυτόν. Αἱ δειναὶ δὲ αὗται μομφαὶ ἐρεΐδονται πᾶσαι ἐπὶ γεγονότων ἅπερ ὁ Ἰωάννης Κλάρκ ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ, καὶ τὰ ὅποια δημοσιεύει, ἀναφέρων ὀνόματα καὶ χρονολογίας πρὸς ὑποστήριξιν ἐκάστης ἀνασκευῆς. Ὁ Σάου ἐτήρησε ἄκραν σιωπὴν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος 1787, ὁ Ἰωάννης Σμιθίος ἐδημοσίευσε τὸ πρωτότυπον κείμενον τῶν 14 ποιημάτων, ὧν τὴν μετάφρασιν εἶχε δώσει εἰς τὰς Κελτικὰς Ἀρχαιότητας. Ἀπαξίαν νὰ ἔρχεται εἰς λογομαχίας, ἀνέβηκεν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκδοσιν τὴν ἀπολογίαν του. Ἡ κατηγορία τοῦ ἦτο ὁμοία τῇ τοῦ Μακφερσῶνος. Ἐὰν τὰ ὑπὸ τοῦ πρώτου δημοσιευθέντα ποιήματα ἔχουσι κύρος, τότε δὲν ὑρίσεται λόγος ἵνα ὑποπτεύωμεν τὰ τοῦ δευτέρου. Ὁ Ἰωάννης Σμιθίος παρέθηκε προσέτι ἐν

ταῖς σημειώσεις του εἰς Κελτικὴν γλῶσσαν, διάφορα χωρία τῶν ποιημάτων τῶν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος μεταφρασθέντων. Ἐκτὸς δὲ τούτου παραθέτει δύο χωρία, τὸ μὲν συγγραφῆως τινὸς τοῦ 14 αἰῶνος, Ἰωάννου Βαρβούρ, ἀρχιδιακόνου τοῦ Ἀβερεδίνου, δεικνύων διὰ τούτου ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Φιγγάλου καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀσσιανοῦ ἦσαν ἀρκούντως ἐγνωσμένα ἐν Σκωτίᾳ, τετρακόσια περίπου ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεταφράσαντος αὐτά. τὸ δὲ ἕτερον χωρίον εἶναι συγγραφῆως τινὸς τοῦ 12 αἰῶνος, Γιράλδου Καμβρενσίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἀνάγνωσις τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανοῦ ἦτο οἰκεία.

Ἐν ἔτει 1805 ἡ τῶν ὑψηλῶν χωρῶν ἐταιρία συνίστησεν ἐπιτροπὴν ἐπιφορτισθεῖσαν ὅπως ἐπακριδῶς ἐρευνήσῃ τὸ κύρος τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης Ἑρρίκος Μακενσίας συνέταξεν ἑκθεσιν, ἧς τὸ ἐξοχὸν πνεῦμα, ἡ ἀμεροληψία καὶ τὸ χρηστὸν συνειδὸς, ἐπέχυσαν ἀπλετον φῶς ἐπὶ τοῦ ἀκανθώδους τούτου ζητήματος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς κυκλοφορήσασα τὰ ἐξῆς ζητήματα καθ' ἅπασαν τὴν ὑψηλὴν Σκωτίαν καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, ἐνθα ὑπῆρχον ἄνδρες, ὧν αἱ γνώσεις παρῆχον μεγάλην ἐγγύην.

α'. Ἠκούσατέ ποτε ἀπαγγελλόμενα ἢ ἀδόμένα τινα τῶν εἰς τὸν Ὀσσιανὸν ἀποδιδομένων ποιημάτων, μεταφρασθέντων καὶ δημοσιευθέντων ὑπὸ Μακφερσῶνος; Παρὰ τίνος ἠκούσατε αὐτὰ ἐπαναλαμβανόμενα καὶ κατὰ τίνα χρόνον; Μήπως ἐγράψατε κανὲν ἐξ αὐτῶν; ἢ μήπως δύνασθε ἤδη νὰ τὰ ἀναπολήσητε ἵνα γραφῶσι. Εἴτε εἰς τὴν μίαν, εἴτε εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ στείλητε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τὸ πρωτότυπον εἰς Κελτικὴν γλῶσσαν.

β'. Ἐρωτῶνται τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαίων τοῦ αὐτοῦ εἶδους ποιητῶν, οἵτινες ἐσχετίζοντο πρὸς τὰς παραδόσεις, πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ πρὸς τὰς διηγήσεις τὰς ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Μακφερσῶνος ἀναφερομένας.

γ'. Μήπως ζῶσι τινες ἐξ ἐκείνων, οὓς ἠκούσατε ἀπαγγέλλοντας ἢ ἀδοντάς τινα τῶν ποιημάτων; ἢ μήπως ὑπάρχει τις, ἐν ὁσίοις κατατοικεῖτε, ἐνθυμούμενος καὶ δυνάμενος νὰ ἐπανα-

λάβη τινὰ ἐξ αὐτῶν; Τούτου ὑπάρχοντος, φροντίσατε νὰ ἐρευνήσητε τίνι τρόπῳ ἀπέκτησαν ἢ ἔμαθον τὰς συνθέσεις ταύτας· γράψατε ὅσα δύνασθε ἀκριβέστερον πᾶν ὅ,τι δύνανται οὗτοι νὰ ἀπαγγείλωσι, καὶ ἐγχειρίσατε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τὰς συνθέσεις τὰς ὁποίας θέλουσιν ἀπαγγεῖλει καὶ τὴν περὶ αὐτῶν διήγησιν.

δ'. Ἐὰν ὑπάρχη τις πλησίον ὑμῶν, παρ' οὗ ὁ Μακφερσὼν ἔλαβε ποιήμα τι, πληροφορήθητε ἰδιαιτέρως τίνα ἦσαν τὰ ποιήματα ταῦτα, πῶς τὰ ἔλαβε καὶ πῶς τὰ ἔγραψε. Δείξατε εἰς τούτους, ἐὰν εὐαρεστῆσθε, τὴν γενομένην μετάφρασιν τῶν ποιημάτων τούτων, παρακαλέσατε δ' αὐτοὺς νὰ σᾶς εἰπωσιν ἐὰν αὕτη εἶναι ἀκριβὴς καὶ ἐπιτυχὴς, ἢ ἂν ὑπάρχη διαφορὰ νὰ σᾶς εἰπωσιν εἰς τί συνίσταται.

ε'. Φροντίσατε νὰ συλλέξητε πλείστας ὅσας πληροφορίας περὶ τῆς σωζομένης παραδόσεως τῆς ἀφορώσης τὸν Φιγγάλον καὶ τοὺς ἀπογόνους του, τὸν Ὀσσιανὸν καὶ τὰ ποιήματά του, ἰδιαιτέρως δὲ τὰ ποιήματα τὰ ὑπὸ τοῦ Μακφερσὼν δημοσιευθέντα, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένους ἥρωας. Δια φωτίσατε τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πασῶν τῶν σχέσεων καὶ τῶν παροιμιωδῶν ἢ τῶν κατὰ παράδοσιν ἐκφράσεων, ἃς δύνασθε νὰ προμηθευθῆτε ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰς γλῶσσαν Κελτικὴν.

ς'. Καθ' ἀπάσας τὰς ἐρεῦνας, καὶ καθ' ὅσα συντείνουσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ ἐπιτροπὴ συνίστησιν ὅπως γίνωνται αἱ ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις μετὰ τὴν μεγίστην ἀμεροληψίαν καὶ ἀκρίβειαν, νὰ ἐνεργῶσι τέλος ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ ζητήματος δικαστικοῦ καὶ περὶ ἀποδείξεων ἐξαγομένων ἀπὸ ἐρεύνης γενομένης μετὰ νομικῆς ἀκρίβειας.

Αἱ εἰς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀπαντήσεις ἦσαν πολυάριθμοι καὶ πᾶσαι σχεδὸν συντεταγμέναι κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Οἱ ἀνταποκρίται πῶς δὲν ἀμφέβαλλον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πρωτοτύπων ποιημάτων· εἶχον ἀκούσει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται πλείστα ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ νεότητί των. Οἱ ὀρεινοὶ τῆς Σκωτίας δὲν εἶχον ἄλλην διασκέδασιν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως ἢ ἀεργίας εἰμὴ τὴν ἀκρόασιν τῶν παραδόσεων τούτων· ἀλλὰ με-

τὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1745 τὰ πράγματα ἡλλοιώθησαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. Τὰ ἐθνικὰ ἄσματα δὲν θέλγουσι πλέον, καὶ ὀλίγοι εὐρίσκονται δυνάμενοι νὰ τὰ ἀπαγγείλωσιν. Ἄλλοι βεβαίωςιν ὅτι εἶχον ἀκούσει κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ποιήματα, ἐν οἷς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ τὰ τῶν ἡρώων ὀνόματα ἦσαν τὰ αὐτὰ τοῖς ὑπὸ τοῦ Μακφερσὼν μεταφρασθεῖσι. Ἡ μετάφρασις αὕτη φαίνεται καλλίστη εἰς τοὺς Σκώτους, ἀλλὰ τοῖς ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχον τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρωτοτύπου κτλ. Τινὲς ἐπεμψαν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἀρχαῖα χειρόγραφα ποιήματα, ἅπερ εἶχον συλλέξει ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ στόματος γηραιῶν τιμῶν ὀρεινῶν, ἢ τὰ ὅποια πρὸ μικροῦ χρόνου εἶχον ἐπιτύχει παρ' ἄλλων, οἵτινες τὰ εἶχον προμηθευθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῇ νεότητί των. Πολλοὶ εὗρον εἰς διάφορα μέρη τῶν περιχώρων τῶν ἀποδείξεις ὅτι ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Φιγγάλου καὶ τῶν ἡρώων τοῦ ἤτο ἀρχαία παράδοσις ἦν γενικῶς ἐπίστευον. Πάντα ταῦτα τὰ ἔγγραφα ἐφυλάχθησαν ἐπιμελῶς ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ ἐταιρίας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔλαβε συγχρόνως πολλὰς χειρογράφους συλλογὰς ἀρχαίων ποιήσεων, ὧν αἱ μὲν εἰσὶν ἐντελῶς διάφοροι τῆς τοῦ Μακφερσὼν, αἱ δὲ ἐντελῶς ὅμοιαι, ἄλλαι τέλος ἐν αἷς παρατηροῦνται οὐσιώδεις διαφοραὶ, ὅπερ δεικνύει ὅτι αἱ ποιήσεις αὗται διέφερον κατὰ τὰ διάφορα χειρόγραφα. Ἀλλ' ὅμως τὰ πάντα καταμαρτυροῦσι τὴν ὀρχαιότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν των.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐταιρίας συνέταξεν ἔκθεσιν περὶ πάντων τούτων ἀπαρτίζουσαν ὀγκώδη τόμον, ἧς ἰδοὺ τὰ συμπεράσματα.

Ἡ ἐπιτροπὴ εἰς δύο τινὰ κυρίως διεύθυνε τὰς ἐρεῦνας τῆς.

α. Ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Σκωτίας ποιήσεις, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀσσιανικῆ, ὄνομα παραγόμενον ἀπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, καθ' ἣν συγγραφεὺς ἦτο ὁ Ὀσσιανός, ὁ υἱὸς τοῦ Φιγγάλου;

— Τίνος εἶδους ἦτο ἡ ποιήσις ἐκεῖνη καὶ τίς ἦτο ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητός της;

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἐπιτροπὴ βεβαίως μετὰ πε-

σπαρμένη καθ' ἅπασαν τὴν Σκωτίαν, καὶ ὅτι τέλος ζωηρὰ οὖσα ἠδυνήθη νὰ ἀφήσῃ βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

Ε'. Μέχρι τίνος ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Μακφερσῶνος δημοσιευθεῖσα συλλογὴ τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων εἶναι ἀληθῆς καὶ αὐθεντική;

« Εἶναι δυσκολώτερον νὰ ἀπαντήσῃ τις εἰς τοῦτο μὲ τρόπον ἀποφασιστικόν. Ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἡ ἀποσπάσματος τῶν πρωτοτύπων ποιήσεων, ἅπερ ἡ ἐπιτροπὴ ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ εὐρίσκεται συχνάκις ἡ οὐσία καὶ ἐνίοτε ἡ γραμματικὴ ἔκφρασις τῶν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος μεταφρασθέντων ποιημάτων. Ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ χειρόγραφον ποίημα, οὗτινος ὁ τίτλος καὶ ὁ εἰρμός τῶν ἰδεῶν νὰ ἀντιστοιχῶσι πρὸς τὰ τῆς μεταφράσεως. Ἀγεται ἐπομένως νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Μακφερσῶν συνειθίζε νὰ συμπληρῇ τὰ κενὰ, νὰ συνδέῃ τὰ κεχωρισμένα μέρη, παρεμβάλλων νέα χωρία, διορθῶν, καὶ βελτιῶν ὅ,τι εὕρισκεν ἀκατάλληλον ἢ ἐλαττωματικόν, μεταβάλλων πᾶν ὅ,τι τῷ ἐφαίνετο ἀπλοῦν ἢ τραχὺ εἰς τὰ ὅσα τῶν νεωτέρων, καὶ ἀνυψῶν ὅπερ ἐνόμιζε κατώτερον τοῦ χαρακτῆρος καλῆς ποιήσεως. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ μέχρι τίνος ὁ Μακφερσῶν ἐχρήσατο τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ.

« Καθ' ὃν χρόνον συνέταξε τὴν συλλογὴν του, εἶχε πρὸς βοήθειαν, εἴτε προφορικῶς εἴτε ἐγγράφως τὰ πρωτότυπα κείμενα, εὐκολίας ἅς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τις πλέον. Ἡ ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι διακρίνει, εἰς τινὰ μέρη τῆς μεταφράσεως περισσότεραν πίστιν ἢ εἰς ἄλλα, ὅπως εἰς αὐτὰ ἀποδώσῃ τὰ πρωτότυπα ἀποσπάσματα ἅπερ ἐπρομηθεύθη. Ἡ τοῦ Φιγγάλου μετάφρασις π. χ. φαίνεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πολὺ πιστοτέρα ἢ ἡ τῆς Τεμόρας ὅπερ ἀποδίδει αὕτη εἰς τὸ ὅτι ὁ Μακφερσῶν, ὅστις ἦτο ἐντελὴς ἀγνώστος, ὅτε ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον τῶν δύο ποιημάτων, ἦτο πιστότερος καὶ προσεκτικώτερος, καὶ ὅτι ὅτε ἐδημοσίευσεν τὸ δεύτερον, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣν ἀρύεται τις ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς φήμης, καὶ ὅτι ἐκτοτε ἔσπευδε περισσότερον, προτιμῶν μᾶλλον νὰ ἐπαινεθῇ ἀπὸ τῆς ταχείας δημοσιεύσεως, ἢ νὰ καταστῇ ἄξιος μεγαλή-

τέρων ἐπαίνων συντάσεων συλλογὴν μᾶλλον πεπονημένην ἐκ τῶν πρωτοτύπων ἅπερ κατεῖχε, καὶ ἐξ ἐκείνων ἅτινα διὰ νέων ἐρευνῶν ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ. »

Ἦτο βεβαίως πολὺ δυσχερὲς, λέγει ὁ Ginguené, εἰς ὁμοίαν ὑπόθεσιν νὰ εὕρῃ τις περισσότεραν δικαιοσύνην, μετριοπάθειαν καὶ ἀμεροληψίαν. Προκύπτει δὲ, ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κυρίου Μακενσία καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς τῶν ὀρεινῶν ἐταιρίας κυρουμένων συμπερασμάτων, ὅτι ὁ Μακφερσῶν ἀντὶ νὰ προσενέγκῃ δόξαν εἰς τὸν Ὀσσιανόν, ἧς δὲν ἦτο ἄξιος, ἠλάττωσεν ἀπεναντίας, διὰ τῆς σπουδῆς, ἀλαζονείας καὶ ἀμελείας του, ἐκείνην ἣτις ὤφειλε νὰ τῷ ἀποδοθῇ καὶ ἧς ἦτο ὁ Ὀσσιανὸς ἄξιος. Τοῦτο ἡ ἐν Λονδίῳ Σκωτικὴ ἐταιρία ἐδείξε κάλλιον, τυπώσασα τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀπεσταλμένων της. Ἐν ἔτει 1807 ἤγειράν εἰς τιμὴν τοῦ Ὀσσιανοῦ τὸ λαμπρότερον μνημεῖον, ὅπερ ἡ δόξα δύναται νὰ ἀνιδρύσῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἀφοῦ ἀπέκτησε πάντα τὰ πρωτότυπα ποιήματα τὰ μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος, ἔνεκα δὲ διαφορῶν αἰτίων κωλυθεῖσα νὰ τὰ ἐκδώσῃ ἡ ἰδία, ἐνῆργησεν ὅπως γείνῃ μεγαλοπρεπὴς ἔκδοσις τοῦ Κελτικοῦ κειμένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. Ταύτης προηγεῖται νέα διατριβὴ περὶ τοῦ κύρους τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων παρὰ τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως Ἰωάννου Σίγκλαϊρ. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος τόμος τοῦ ἔργου τούτου, ἐπιγράφεται Παρατηρήσεις συμπληρωματικαὶ περὶ τοῦ κύρους, ὑπὸ τοῦ Μακ-Ἀρθούρου, τοῦ μεταφράσαντος καὶ σχολιάσαντος τὴν διατριβὴν τοῦ σοφοῦ Κεσσαρότη.

Ἡ τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαϊρ διατριβὴ ἔφερεν εἰς φῶς συμπεράσματα δογματικά. Ἡμεῖς δὲν ἀναφέρομεν εἰμὴ μικρόν τινα ἀριθμὸν γεγονότων ἅτινα φαίνονται ἔχοντα βαθμὸν τινα βεβαιότητος. Ἡ πόλις Δουαί ἐν Φλανδρίᾳ εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 1789 Σκωτικὸν γυμνάσιον, ἐν τῷ γυμνασίῳ δὲ τούτῳ ὑπῆρχε χειρόγραφος συλλογὴ κελτικῶν ποιήσεων, ἐν ᾗ εὕρισκοντο σχεδὸν πάνθ' ὅσα μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος. Ὁ Κύριος Ἰω-

ΙΑΚΩΒΟΣ ΣΙΓΚΛΑΪΡ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τούτου χειρογράφου, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πληροφορίας. Ὁ Κ. Καμερών, οὗτινος δημοσιεύει τὰς ἐπιστολάς, τῷ ἀποκρίνεται ὅτι πράγματι εἶχεν ἀναδιφῆσαι τὴν συλλογὴν ἐκείνην, ἣν ὁ Κ. Φαρκαρσῶν, ἱεσουΐτης, ἀρχαῖος διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου, εἶχε γράφει ἰδίᾳ χειρί· ὅτι οὗτος εἶχε τελευτήσῃ ἐν Σκωτίᾳ πρὸ τινων ἐτῶν, ἀλλ' ὅτι ὁ Κ. Μακ-Γιλιβρέης, τότε καθηγητὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς εἶχεν ἴδει πολλάκις ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Κυρ. Φαρκαρσῶνος τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ πολλάκις παρέβαλλε πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Μακφερσῶνος, παραπονούμενος πάντοτε ὅτι ἡ μετάφρασις οὐκ ὀλίγον ὑπελείπετο τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τε τὴν δυνάμιν καὶ τὸ κάλλος. Ὁ Κ. Φαρκαρσῶν ἐπανῆκεν εἰς Σκωτίαν ἐν ἔτει 1793 ἀφήσας εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Δουαί τὸ χειρόγραφόν του. Ὁ Κύριος Μακ-Γιλιβρέης τὸ ἐβλεπε μέχρι τοῦ ἔτους 1795, ἀλλ' ἔκτοτε, διελθὼν διὰ τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν, περιήλθεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, πλεῖστα δὲ τῶν φύλλων του ἀποσπασθέντα ἀπωλέσθησαν· ὁ τελευταῖος δὲ τῆς σχολῆς διευθυντὴς ἐμέμνητο ὅτι πολλάκις εἶδεν ἀποσπώμενα φύλλα ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἑναυμα. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐντελῶς ἐφθάρη.

Ὁ Κ. Γιλιβρέης διαμένων ἐν Ἐδιμβούργῳ ἔλαθε σειρὰν ζητημάτων παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαιρ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα ἀφορώντων. Προσέτι οὗτος ἀπετάθη πρὸς ἕτερόν τινα ἐπίσκοπον, τὸν Κ. Ἰωάννην Χίσολμ, ὃν ὁ Κ. Καμερών τῷ εἶχεν ὑποδείξει ὡς ἐπίσης εἰδὸτα τὰ ἀφορῶντα τὸ χειρόγραφον τῆς Δουαί. Ἀμφότεροι ἔγραψαν ἀπαντήσεις καταφατικάς, ὃν τὸ συμπέρασμα εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτό. Ὁ πρῶτος μάλιστα εἰσηλθεν εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐγράφη ἐν Σκωτίᾳ· περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ πρῶτον εἶδεν αὐτὸ ἐν Δουαί· περὶ τῆς παραβολῆς ἣν ἔκαμνε πολλάκις ὁ Κύριος Φαρκαρσῶν τῶν ποιημάτων τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Μακφερσῶνος· ὅτι ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης τῆς κατὰ διαφόρους καιροὺς γινομένης ἐγένετο δῆλον ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ποιήματα, ἅπερ ὁ Μακφερσῶν παρημέλησε· καὶ τέλος περὶ τῶν συνεχῶν ὑπορῶν, ἃς ὁ

πέστη ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ τῆς τελικῆς τῆς καταστροφῆς. « Οὐδὲν γεγονός· ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἰωάννου Σίγκλαιρ, μᾶλλον ἀποδεδειγμένον τῆς ὑπέρβους τοῦ Σκωτικοῦ τούτου χειρογράφου τῆς Δουαί, τοῦ προϋπάρχοντος τῆς τοῦ Μακφερσῶνος μεταφράσεως· οὐδὲν ἕτερον δύναται κάλλιον νὰ ἀποδείξῃ τὸ κύρος τῶν Ὀσσιανικῶν ποιήσεων. »

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς μεταφράσεως, ὁ Μακφερσῶν ὑπεχρεώθη νὰ καταλίπη τὰ ποιητικὰ ἔργα, ὅπως ἀκολουθήσῃ τὸν διοικητὴν Γεώργιον Ἰόνστονα εἰς τὰς Φλωρίδας. Φαίνεται εἰς τι σωζόμενον ἡμερολόγιον τοῦ Ἰωάννου Μακενσίου, τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης του, ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα τῶν κελτικῶν ποιήσεων, ἅπερ εἶχε συλλέξει, καὶ εἰς τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ὀλικὴ ἢ ἡ μερικὴ ἀπώλεια μικροτέρων τινῶν ποιημάτων τοῦ Ὀσσιανού.

Ἐπανῆκεν εἰς Ἀγγλίαν ἐν ἔτει 1766· οἱ πολιτικοὶ δεσμοὶ οὓς συνέδεσε τὸν ἐκράτουν μεμακρυσμένον παντὸς σπουδαίου φιλολογικοῦ ἔργου, μέχρι τοῦ ἔτους 1771, ὅτε ἐδημοσίευσεν τὴν *Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μ. Βρετανίας καὶ Ἱρλανδίας*. Ἐν τούτοις ἡ τοῦ Ὀσσιανού μετάφρασις τῷ ἀπέδωκε φήμην, ἣν ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν αὐξήσαι, μεταφράζων εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος καὶ εἰς πεζὴν ποίησιν τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ μερίστη ἀποτυχία τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἀποπειράς, γενομένης κατὰ τὸ ἔτος 1770, τὸν ἔκαμε νὰ ἀηδιάσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν Φεβρουαρίῳ τοῦ 1796, ἡσχολεῖτο ἐντελῶς εἴτε εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἡγεμόνος Ἀρκάτ, ὃν ἀντεπρὸςώπευε κατὰ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποθέσεις του, ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας δὲ ταύτης ἐκτέτατο πολλὰ πλοῦτη. Οἱ δηκτικοὶ σαρκασμοὶ τοῦ δόκτορος Ἰόνσωνος τὸν ἠρέθισαν οὐκ ὀλίγον, οἱ δὲ φόβοι, οὓς ἠδύνατο νὰ ἔχη καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔξοδα, ἅπερ ἀπῆται ἡ ἐκτύπωσις τῶν κελτικῶν πρωτοτύπων, διελύθησαν διὰ συνεισφορὰς γενομένης ἐν Ἰνδίας, παρὰ Σκωτικῆς τινος ἐταιρίας περιέργου νὰ ἴδῃ τὰ πρῶτα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων τῆς τῆς ποιήμα-
ται ἐκείνης ἅπερ πρὸς διασκεδάζον ἐν ὥρᾳ ἀναπαύσεως. Ποσὸν

χιλίων λιρών στερλινῶν ἀπεστάλη ἐν ἔτει 1784 πρὸς τὸν Μακφερσῶνα, ὅπως κάμῃ ἐναρξιν τῆς τυπώσεως. Ὁ Ἰωάννης Σίγκλαιρ βεβαίῳ ἐν τῇ διατριβῇ του ὅτι εἶδε τὸν Μακφερσῶνα ἐνασχολούμενον σπουδαίως ἐπὶ τῆς τόσον ἐπιθυμητῆς ἐκείνης ἐκδόσεως τῶν πρωτοτύπων. Ὁ Κ. Μορισὼν λίαν ἐξησκημένος εἰς τὴν ἀρχαίαν Κελτικὴν γλῶσσαν συνέδραμεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὴν τύπωσιν· τότε καὶ ὁ Μακ-Φαρλὰν μετέφρασε λατινιστὶ μέρος· ἡ μετάφρασις δ' αὕτη περατωθεῖσα, ἐτυπώθη κατὰ παράθεσιν πρὸς τὸ κελτικὸν κείμενον, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Σκωτικῆς ἐταιρίας τοῦ Λονδίνου γενομένην ἐκδοσιν. Ἀλλ' ὁ Μακφερσῶν ὅστις γράσκων ἐγένετο ὀλιγώτερον ἐνεργητικὸς, καὶ ὅστις ἤδη ἀπῆλαυε τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλούτου του προέβαινε πολὺ βραδέως. Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1796 ἀφῆκε τῷ Κ. Μακενσίᾳ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ἐπιχειρήσεως χρηματικὸν ποσόν. Οὗτος δὲ πολὺν ἐδαπάνησε χρόνον συζητῶν μετὰ τῶν πεπαιδευμένων Σκώτων τὸ σχῆμα ὅπερ ἄφειλε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐκδοσιν, τὸν χαρακτῆρα καὶ ἄλλας λεπτομερείας. Ἀντέγραψεν εὐδιακρίτως πάντα τὰ ποιήματα κελτιστῶν, κατεσκεύασεν τὸν διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τυπώσεως ἀπαιτούμενον χαρτὴν, ἐγένετο τὸ συμβόλαιον μετὰ τινος ἐταιρίας βιβλιοπωλῶν ἐν Λονδίῳ καὶ ἡ τύπῃς ἤρξατο, ὅτε ὁ Μακενσίας ἀπέθανε. Εἰς τῶν συγγενῶν του, τὸ αὐτὸ ἔχων ὄνομα, ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης του, χειροῦργος εἰς τὸ 42 τάγμα τοῦ πεζικοῦ, ὢν πολὺ ἀνίκανος νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν, ἀπεφάσισε νὰ ἐγχειρίσῃ πάντα ἐκεῖνα τὰ χειρόγραφα εἰς χεῖρας τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Λονδίῳ Σκωτικῆς ἐταιρίας.

Ἐπομένως ἡ ἐταιρία ἐκείνη συνελθοῦσα εἰς γενικὴν συνέλευσιν τῇ 17 Μαΐου 1804 ἐξελέξατο ἑξαμελὴ ἐπιτροπὴν ἵνα προετοιμάσῃ, διευθύνῃ, καὶ ἐπιστατῇ εἰς τὴν τύπωσιν, μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ἐτῶν ἐπερατώθῃ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκείνη ἐκδοσις, ἣν ὁ Ἰωάννης Σίγκλαιρ διεύθυνεν.

« Ἐξ ἰδυνάτο τις νὰ πεισθῇ, ὅτι εὐρέθησαν δύο ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐντελῶς ὁμοιάζοντες ἀλλήλοις κατὰ τὸ

ποιητικὸν πνεῦμα, κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ νὰ μιμηθῶσιν ἄλλον κατ' ἄλλον αἰῶνα ἀκμάσαντα, κατὰ τὴν ἐκτακτὸν μετριότητα, καὶ τέλος κατὰ τὴν ἐπιμονὴν ὅπως μέχρι θανάτου ὑποστηρίξωσι τὴν φιλολογικὴν ἀπάτην των ; »

Πρὶν ἢ ὁ Σμιθίος ἐκδώσῃ τὰ κελτικά πρωτότυπα, ὁ σοφὸς Θωμᾶς Χιλ ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1783 συλλογὴν τινὰ ἀσμάτων καὶ ἄλλων κελτικῶν ποιήσεων, ἣν συνέταξε, περιελθὼν ἐν ἔτει 1780 τὰ ὅρη τῆς Ἰψηλῆς Σκωτίας. Οὗτος ἐξετάζει καὶ ἀναλύει τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Φιγγάλου καὶ τῶν ἡρώων του κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις· μεταβαίνων δὲ εἰς τὴν παραβολὴν τῶν πρωτοτύπων ποιήσεων μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Μακφερσῶνος γενομένης μεταφράσεως ἐξηγεῖ μετὰ λόγου τὰς παραλλαγὰς ὅσαι δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν. Αἱ παραλλαγαι αὗται δὲν προέρχονται ἀπὸ μόνης τῆς διαφορᾶς τῶν διαλέκτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν ἀφαιρέσεων καὶ προσθηκῶν ἅς διάφοροι κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους ἐπήνεγκον. Φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς ἔψαλλε τὰς ποιήσεις ταύτας κατὰ τεμάχια, ἀναμιγνύων τοπικοὺς μύθους ἢ ἄσματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, συντεταγμένα ὑπὸ ποιητῶν μεταγενεστέρων εἰς ὕψος διάφορον τοῦ Ὄσσιανου. Ἐντεῦθεν προέρχονται αἱ διάφοροι τὴν ἀξίαν συλλογαί. Τὸ ἔργον τοῦ Σμιθίου καὶ τοῦ Μακφερσῶνος ἐδωκεν ἀφορμὴν εἰς σπουδαῖον κριτικὸν ζήτημα.

Ἡ μετ' ἐπιμελείας συλλεγεῖσα ὕλη, ἔπρεπε λέγει ὁ Σμιθίος, νὰ ἐξελέγξῃ τὰς διαφόρους χειρογράφους συλλογὰς, νὰ ἀποσπάσῃ τὰ ὑποβολιμαῖα μέρη, νὰ συνενώσῃ τὰ σχέσις πρὸς ἄλληλα ἔχοντα καίτοι κεχωρισμένα, νὰ κατατάξῃ γεγονότα τινὰ μετατεθέντα ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον ποίημα, ὅπερ ἔκαμε νὰ γείνη εἰς πολλὰ μέρη προσθήκη γραμμῶν τινων πρὸς τὸν δεσμὸν τῶν μερῶν. . . . Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, καὶ τὸ ὁμολογοῦμεν, λέγει, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Μακφερσῶνος, ὁλόκληρα τοῦ Ὄσσιανου τὰ ποιήματα, ἔχομεν ὅμως πολλὰ καὶ τοῦλάχιστον μέρη αὐτῶν. Τὸ οἰκοδόμημα δὲν εἶναι ἀκέραιον, ἀλλ' ὑφίστανται μεγάλα ἐρεῖ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣ Τῶ Εἰδὸς τοῦτο τοῦ ἔργου, βεβαιωθὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ Μακ-
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

φερσῶνος, μᾶς ἐξηγεῖ ἱκανῶς, λέγει ὁ Κεσσαρότης, τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐδυσκολεύετο νὰ δείξῃ τὸ πρωτότυπον. Αὐτὸς κατεῖχε πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Ὄσσιανου, ἀλλ' οὐδὲν ἦτο ὁ Ὄσσιανὸς ἐν πρῶ-
τοτύπῳ. Ὁ Ὄσσιανὸς δὲν ὑφίστατο ὁλοσχερῶς εἰς οὐδὲν χειρό-
γραφον, καίτοι ἦτο διεσπαρμένος εἰς πάντα.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ τοῦ ζητήματος τούτου, ἂν δηλ. ὁ Ὄσσιανὸς ἦν Ἰρλανδὸς ἢ Καληδόνιος καὶ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ ἥρωος Φιγγάλου, νὰ ὀρίσωμεν τὸν χρόνον ὅτε ἔζη, νὰ διακρί-
νωμεν ἐν τοῖς γεγονόσι τῆς οἰκογενείας του τὸ μυθῶδες ἀπὸ
τοῦ πραγματικοῦ, εἰς πάντα ταῦτα ὁ Κεσσαρότης νομίζει φρόνι-
μον νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὅ,τι οἱ ἐγγύριοι συγγραφεῖς ἔγραψαν περὶ
τούτου.

Ἀὐτοῖς θέλει τις νὰ εἴπῃ ἢ νὰ σκεφθῇ, προστίθουσιν οὗτος, τὰ
ἔργα τοῦ Κελτοῦ Ὁμήρου ὑπάρχουσιν, εἰς πάντα τοῦ αὐτοῦ χρω-
ματισμοῦ, ἔχουσι συγγραφέα. Οὗτος δὲ ἔστω τῆς ἐποχῆς τοῦ
Καρακάλα ἢ τοῦ Ἀγίου Πατρικίου, ἔστω γόνος τῆς Μόρβεν ἢ
τῆς Οὐλλιν, ἃς ἀνέκει εἰς τὴν οἰκογένειαν μικροῦ βασιλέως ἢ ὀρει-
νοῦ τινος, ταῦτα δὲν τῷ ἀφαιροῦσι τὸν τίτλον τοῦ ποιητοῦ. Οἱ
μὴ θέλοντες νὰ τὸν ἀποκαλῶσι Ὁσσιανὸν δύνανται νὰ τὸν ὀνο-
μάζωσιν Ὁρφέα, δύναται τις νὰ διστάζῃ ἂν ἔσχε πατέρα
τὸν Φιγγάλον, οὐδεὶς ὁμῶς θέλει ἀμφισβᾶλλει ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ
Ἀπόλλωνος».

Ἀπωθῶντες τὸν ἐνθουσιασμόν, προτιμῶμεν νὰ δεχθῶμεν μετὰ
τοῦ Ἰωάννου Σμιθίου τὴν ὑπὸ Κ. Κ. Ὁρτενσίου, Διονυσίου καὶ
Ἀρόλδου κρίσιν, ὧν ὁ μὲν μετέφρασε τὸν Ὄσσιανὸν ἰσπανιστῇ, οἱ
δὲ γερμανιστῇ, ὅτι δηλ. τὰ ὅσματα τοῦ Κελτοῦ βόρδου ἐγεί-
ρουν τὴν ψυχὴν, ὁμιλοῦσιν εἰς τὴν μᾶλλον ἔξοχον εὐαισθησίαν
ὡς εἰς τὴν φλογερωτέραν φαντασίαν, ὅτι συσχετίζονται μετὰ
τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀνάγουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ποίησιν
τὴν τοσοῦτον ἐπαινεθεῖσαν καὶ ἴσως ὅχι καλῶς ἐννοηθεῖσαν.

ΦΙΓΓΑΛΟΣ ΠΟΙΗΜΑ ΕΙΣ ΕΞ ΑΣΜΑΤΑ.

Ἰπόθεσις τοῦ πρώτου ἄστικος.

Καθουλλίνος, ὁ κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου Κόρμακ, βασιλέως τῆς
Ἰρλανδίας, καθήμενος μόνος ὑπὸ δένδρον παρὰ τὴν πύλην τῆς
Τούρας, φρουρίου τοῦ Οὐλστερ (ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἐπορεύθη-
σαν πρὸς θῆραν εἰς τὴν Κρόμλαν, παρακείμενον λόφον), πληρο-
φορεῖται περὶ τῆς ἀποβάσεως τοῦ Σουάραν, βασιλέως τῆς Λό-
κλιν (Σκανδιναυίας) παρὰ Μοράνου υἱοῦ τοῦ Φίθιλ. Συγκαλέσας δὲ
τοὺς ἀρχηγούς συγκροτεῖ συμβούλιον, ἐν ᾧ συζητεῖται ἂν πρέπη
νὰ δοθῇ μάχη. Κόνναλ ὁ βασιλεὺς τῆς Τογόρμας, καὶ πιστὸς φί-
λος τοῦ Καθουλλίνου, γνωματεύει νὰ ἀποσυρθῶσιν ἕως οὗ ὁ Φιγ-
γάλος, βασιλεὺς τῶν Καληδονίων, τῶν οἰκούντων τὸ Βορειο-δυ-
τικὸν τῆς Σκωτίας, οὗτινος τὴν συνδρομὴν εἶχον πρότερον ἐπι-
καλεσθῇ, ἔλθῃ εἰς Ἰρλανδίαν· ἀλλ' ὁ Κάλμαρ, ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα
ἡγεμὼν τῆς Λάρας, χώρας τῆς Κονώφτης, ἐγνωμοδότει νὰ προσ-
βάλῃσι πάραυτα τὸν ἐχθρόν. Ὁ Καθουλλίνος ἐπιθυμῶν νὰ πολε-
μήσῃ ἡσπάζσθῃ τὴν γνώμην τοῦ Κάλμαρ. Πορευόμενος λοιπὸν
κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, παρατηρεῖ τὴν ἀπουσίαν τῶν ἰσχυροτέρων
ἡρώων του, τοῦ Φέργου, τοῦ Δουκομάρ καὶ τοῦ Κάθβα. Ὁ Φέργος
ἐλθὼν ἀγγέλλει τῷ Καθουλλίνῳ τὸν θάνατον τῶν δύο ἄλλων ἀρ-
χηγῶν, παρεισάγων συνάμα τὸ περιπαθὲς ἐπεισόδιον τῆς Μόρ-
νας, θυγατρὸς τοῦ Κόρμακ. Ὁ Καθουλλίνος στρατοπεδεύει εἰς
ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ Σουάραν, ὅστις πέμπει τὸν υἱὸν τοῦ
Ἄρνου νὰ κατοπτρεύσῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῷ αὐτὸς
ὁ Σουάραν παρετάσσει τὰς δυνάμεις του εἰς μάχην. Ὁ υἱὸς τοῦ
Ἄρνου ἐπιστρέφας εἰς τὸν Σουάραν περιγράφει τὸ ἄρμα τοῦ Κα-

ΕΚΘΑΤΕΙΟΣ
ΛΗΝΟΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚῆ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚῆ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΝΟΠΟΛΕΩΣ

Θουλλίνου καὶ τὴν τρομερὰν τοῦ ἥρωος θῆαν. Τὰ στρατεύματα συνεπλάκησαν, ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἡ νίκη μένει ἀναποφάσιτος. Ὁ Καθουλλίνος κατὰ τὸ εἰωθὸς τῶν χρόνων ἐκείνων πέμπει Κάρριλ, τὸν βάρδον του, πρὸς τὸν Σουάραν προσκαλὼν αὐτὸν εἰς συμπόσιον. Ὁ Σουάραν ἀποποιεῖται. Ὁ Κάρριλ διηγεῖται τῷ Καθουλλίνῳ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γρουδάρ καὶ τῆς Βρασσόλης. Ἀπόσπασμα κατὰ συμβουλήν τοῦ Κόνναλ πέμπεται ἵνα παρατηρῇ τὸν ἐχθρόν· τοιοῦτοτρόπως δὲ λήγει ἡ πράξις τῆς πρώτης ἡμέρας.

Ὁ Καθουλλίνος ¹⁾ ἐκάθητο παρὰ τὸ τεῖχος τῆς Τούρας ὑπὸ ἡχοῦν δένδρον. Τὸ ἀκόντιον ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ βράχου, ἡ δὲ ἀσπίς ἐπὶ τοῦ χόρτου. Ἐνῶ δὲ ἐσκέπτετο περὶ τοῦ ἰσχυροῦ Κάϊρ-βαρ ²⁾, ἥρωος φονευθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μάχῃ, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Μοράνος, ὁ υἱὸς τοῦ Φίθιλ, ὁ τοῦ ὠκεανοῦ πρόσκοπος.

«Ἐγέρθητι,» κρᾶζει ὁ νεανίας, «ἐγέρθητι, Καθουλλίνε. Βλέπω τὰ πλοῖα τοῦ Βορρά! Πολυάριθμοι, βασιλεῦ, εἶναι οἱ ἐχθροί. Πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἥρωες τοῦ κρατεροῦ Σουάραν.»

«Μοράνε» ἀπεκρίνετο ὁ γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀρχηγὸς «σὺ πάντοτε τρέμεις, υἱὲ τοῦ Φίθιλ! Οἱ φόβοί σου ἐπολυπλασίασαν τοὺς ἐχθρούς. Τίς οἶδε μήπως εἶναι ὁ Φιγγάλος, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐρήμων, ἐρχόμενος πρὸς βοήθειαν τῆς εὐθαλοῦς καὶ πολυρρύακος Ἰέρνης ³⁾.

1) Καθουλλίνος, δηλοῖ κελτιστὶ «φωνὴν τῆς Οὐλλίν.» Οὕτως ἐκάλουν οἱ βάρδοι τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου, διότι ἡγεῖτο τῶν στρατευμάτων τοῦ Οὐλστερ (ὅπερ ἐκαλεῖτο πρότερον Οὐλλιν) κατὰ τῶν Φιρεβόλων ἢ Βελγῶν. τῶν οἰκούτων τὴν Κονώφτην. Νέος ἔτι ὢν ὁ Καθουλλίνος ἐνυμφεῦθη Βραγέλαν θυγατέρα τοῦ Σόργλαν· εἴτα ἐλθὼν εἰς Ἱρλανδίαν συνέζησε χρόνον τινὰ μετὰ τοῦ Κόνναλ, βασιλέως τοῦ Οὐλστερ. Ἐν βραχεὶ χρόνου διαστήματι ἀπέκτησε τοιαύτην φήμην φρονήσεως καὶ ἀνδρείας, ὥστε ἀνέθηκαν αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἱρλανδίας, ἀνηλίκου ὄντος τοῦ Κόρμακ· εἰς αὐτὸν προσέτι ἀνέθηκαν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ Σουάραν πολέμου. Ἀποῦ διὰ πολλῶν λαμπρῶν ἔργων διεκρίθη, ἐφονεύθη ἐν μάχῃ τινι, ἄγων τὸ 27ον ἔτος. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἰσχύς του, ἀπέβη παροιμιώδης Α.

2) Δὲν εἶναι ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος ἀδελφὸς τοῦ Κάθμορ, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ Τεμέρρ Α.

3) Ἡ ἄλλως λεγόμενη Ἱρλανδία.

«Εἶδον τὸν ἀρχηγόν των,» εἶπεν ὁ Μοράνος, «εἶναι ὑψηλὸς ὡς ἀπαστράπτων βράχος. Τὸ δόρυ του ὁμοιάζει πρὸς κλαδευθεῖσαν πίτυν, ἡ δὲ ἀσπίς πρὸς τὴν ἐν αἰθρίᾳ νυκτὶ ἀνατέλλουσαν Σελήνην! Ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ὡς ἐπικάθηται πυκνὸν νέφος ἐπὶ σιγηλοῦ λόφου! Πολυάριθμοι, εἶπον αὐτῷ, πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ πολεμικοὶ ἡμῶν βραχίονες. Σὺ φέρεις ἐνδόξως τὸ ὄνομα ἀνδρείος, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ ἀνδρεῖοι μαχῆται ὀρώνται ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τούρας.»

«Αὐτὸς ὡς κύμα ἐπὶ τῶν βράχων θλώμενον, μοὶ ἀπεκρίνατο, τίς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης εἶναι ἀνδρείος ὡς ἐγώ; Οἱ ἥρωες δὲν δύνανται νὰ σταθῶσιν εἰς τὴν παρουσίαν μου, κυλίνονται χαμαὶ ὑπὸ τῆς χειρὸς μου πεσόντες. Τίς δύναται νὰ ἐξέλθῃ εἰς μάχην κατὰ τοῦ Σουάραν; Τίς ἄλλος πλὴν τοῦ Φιγγάλου, βασιλέως τῆς τρικυμιώδους Σέλμας; Εἰς δεινὴν ἡλθόν ποτε πάλιν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Μάλμωρ· τὰ σφυρὰ ἡμῶν ἀγωνιζομένων ἀνέτρεπον τὰ δένδρα. Οἱ βράχοι κατέπιπτον τῆς θέσεώς των, οἱ ρύακες μεταβαλόντες διεύθυνσιν ἔρρεον ψυθιρίζοντες πλησίον ἡμῶν. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡγωνιζόμεθα· οἱ δὲ ἥρωες ἰστάμενοι μακρὰν ἡμῶν ἔτρεμον. Τὴν τετάρτην ἡμέραν, ὁ Φιγγάλος κρᾶζει, ὁ βασιλεὺς τοῦ ὠκεανοῦ ἔπεσεν! ἀλλ' ὁ Σουάραν ἀποκρίνεται, ὄχι ἴσταται ὀρθίος! Ἰπαγε λοιπὸν Μοράνε, υἱὲ τοῦ Φίθιλ, καὶ εἰπὲ τῷ Καθουλλίνῳ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ἥρωα, ὅστις εἶναι ἰσχυρὸς ὡς αἱ θύελλαι τῆς πατρίδος του!»

«Ὅχι» ἀπεκρίνατο ὁ γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀρχηγός, «Ἐγὼ οὐδέποτε ὑποχωρῶ εἰς θνητόν! Ὁ Καθουλλίνος ἔσται μέγας, ἄλλως ἢς ἀποθάνῃ. Ἰπαγε, υἱὲ τοῦ Φίθιλ, καὶ λαβὼν τὸ δόρυ μου πληῆξον τὸν ἡχοῦντα θυρεὸν τοῦ Σέμου, κρεμάμενον εἰς τὴν τρύζουσαν πύλην τῆς Τούρας. Ὁ ἥχος τὸν ὅποιον ἐκπέμπει εἶναι πολεμικὸς, ἅμα τὸν ἀκούσωσιν οἱ ἥρωες θέλουσι συνέλθει.»

Ὁ Μοράνος πορευθεὶς ἐπληξε τὴν παμμεγέθη ἀσπίδα. Τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἀντηγοῦσι. Ὁ ἥχος διήκει κατὰ τὸ δάσος, αἱ δὲ ἔλαφοι ἀναπηδῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν. Ὁ Κουράκ ἀναπνέει ἐπὶ τοῦ ἡχοῦντος λόφου, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κόνναλ κρατᾷ τὸ αἶμαστόμαχος δόρυ του! Τοῦ Κρουγάλου τὸ ἐκλευκὸν

στέρνον πάλλει. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φάβη παραιτεῖ τὴν φαῖαν ἔλαφον.

« Ἦχει ὁ πολεμικὸς θυρεὸς, εἶπεν ὁ Ῥονάρος.

— Εἶναι τὸ δόρυ τοῦ Καθουλλίνου, εἶπεν ὁ Λούγαρ. Γιὰ τῆς θαλάσσης Κάλμαρ, λάβε τὰ ὅπλα σου, ὕψωσον τὸν ἡγούντα σιδηρόν σου. Ποῦνε, φοβερὲ μαχητὰ, ἐγέρθητι. Ἐγέρθητι καὶ σὺ Κάϊρβαρ, ἐξελθε τοῦ δάσους τῆς Κρόμλας! Κάμψον τὸ γόνυ σου ὦ Ἔθε, κατάρθῃ διὰ τῶν ὀχθῶν τῶν βρυμάτων τῆς Λένας¹⁾. Καὶ οἱ, ἔκτεινον τοὺς κραταιοὺς βραχίονάς σου διερχόμενος διὰ τῆς ἡχούσης ἐρείκης τῆς Μόρας, σὺ οὐτινος οἱ λαγόνες εἰσὶ λευκοὶ ὡς ὁ ἀφρὸς τῆς ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων συνταρασσομένης θαλάσσης.

Ἦδη βλέπω τοὺς ἀρχηγούς, ὑπερηφανευομένους ἐπὶ τοῖς προτέροις κατορθώμασί των! Αἱ ψυχαὶ των ἐκκαίονται ἀναπολῶσαι τὰς προγενεστέρας μάχας καὶ τὰς ἐνδόξους πράξεις. Οἱ ὀφθαλμοὶ των εἰσὶ φλόγες πυρὸς, στρεφόμενοι πανταχοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐχουσι διὰ χειρὸς τὰ ξίφη, τὰ δὲ ὅπλα των ἀποπέμπουσι μαρμαρυγὴν. Ἰδοὺ κατέρχονται ὡς χεῖμαρροι ἐκ τῶν ὀρέων· ἕκαστος ἐφορμᾷ μυκώμενος ἀπὸ τοῦ λοφου. Ἐξαστράπτουσι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μάχης, περιβεβλημένοι τὴν παγοπλίαν τῶν πατέρων των. Σκοτεινοὶ καὶ ζοφεροὶ ἀκολουθοῦσιν οἱ ἥρωες, ὡς τὰ ὄμβροφώρα νέφη ὀπισθεν τῶν πυρίνων οὐρανίων μετεώρων. Ὁ κρότος τῶν συγκρουομένων ὀπλων ἐπαυξάνει, οἱ δὲ ἀργοὶ κύνες ὀρύονται. Πάντες ᾄδουσι τὸ πολεμικὸν ᾄσμα, ἢ δὲ βραχῶδες Κρόμλα ἀντηγεῖ. Ἰστανται πάντες ἐπὶ τῆς ζοφερᾶς ἐρείκης τῆς Λένας, ὡς ὀμίχλη σκιάζουσα τοὺς λόφους ἐν καιρῷ φθινοπώρου, ὅταν σκοτεινὴ καὶ ἀμαυρὰ ἐπικάθηται πρὸς τὸν οὐρανόν.

« Χαίρετε » εἶπεν ὁ Καθουλλίνος « υἱοὶ τῶν στενῶν κοιλάδων! χαίρετε, ἐλαφοθήραι! Ἐτέρα θήρα πλησιάζει, ὁμιάζουσα πρὸς τὸ εἰς τὴν ἀκτὴν κυλιόμενον ζοφῶδες κύμα! Θέλετε νὰ πολεμήσωμεν, υἱοὶ τοῦ πολέμου, ἢ νὰ παραδώσωμεν τὴν εὐθαλὴν Ἱέρνην εἰς τὴν Δόκλιν; Σὺ, Κόνναλ, πρῶτιστε ἀνδρῶν, ἀσπιδο-

1) Ποταμὸς διαρρέων τὴν ὀνύμον πεδιάδα, ἐν ᾗ ὑποτίθεται ἡ σκηνὴ ἡ Α'.

θραῦστα ὀμίχλησιν, σὺ, ὅστις πολλάκις ἐπολέμησας κατὰ τῆς Δόκλιν, θὰ ὕψωσῃς τὸ πατρικόν σου δόρυ; »

« Καθουλλίνε » ἀπεκρίνατο πρῶτος ὁ ἡγεμὼν « τὸ δόρυ τοῦ Κόνναλ εἶναι ὀξύ, ἡδύνεται δὲ εἰς τὴν κλαγγὴν τῶν ὀπλων καὶ εἰς τὴν ῥοπὴν τοῦ αἵματος πολλῶν. Ἀλλὰ καίτοι ἡ χεὶρ κλίνει πρὸς τὴν μάχην, ἡ καρδία ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην τῆς Ἱέρνης. Θεώρησον, σὺ ὅστις διευθύνεις τὸν πόλεμον τοῦ Κόρμακ, τὸν πολυάριθμον στόλον τοῦ Σουάραν. Οἱ ἱστοὶ του εἰσὶν εἰς τὰ παράλια μας, ὡς οἱ κάλαμοι εἰς τὴν λίμνην Λέγον. Τὰ πλοῖά του ὁμοιάζουσι πρὸς δάσκη κεκαλυμμένα ὑπὸ ὀμίχλης, ὅταν τὰ δένδρα κάμπτωνται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ θελλώδους ἀνέμου. Πολλοὺς ἔχει ἡγεμόνας πρὸς πόλεμον. Ὁ Κόνναλ λοιπὸν κηρύττεται ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Καὶ αὐτὸς ὁ Φιγγάλος ἤθελεν ἀποφύγει τὸν βραχίονα τοιοῦτου ἥρωος· ὁ Φιγγάλος, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἐν ὀνητοῖς, ὅστις διασκορπίζει τοὺς ἰσχυροὺς, ὡς οἱ θελλώδεις ἀνεμοὶ ἀνασπῶντες παραφέρουσι τὴν ἐρείκην τῆς Κόνας· καὶ ὡς ἡ νύξ ἦτις ἐπικάθηται μεθ' ὧν τῶν νεφῶν ἐπὶ τοῦ λόφου! »

« Φύγε, σὺ εἰρηνόφιλε » εἶπεν ὁ Κάλμαρ· « φύγε » εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα· « ὕπαγε εἰς τοὺς σιωπηλοὺς λόφους σου, ἔνθα τὸ δόρυ οὐδέποτε διαλάμπει ἐν πολέμῳ! Θήρευσ τὴν φαῖαν ἔλαφον τῆς Κρόμλας· τόξευε μὲ τὰ βέλη σου τὰς πηιδάσας δορκάδας τῆς Λένας. Ἀλλὰ σὺ, γλαυκόματε τοῦ Σέμου υἱέ, Καθουλλίνε, ἀρχηγέ τῆς μάχης, διασκορπίσον τοὺς υἱούς τῆς Δόκλιν, διάσπασον τὰς ὑπερηφάνους τάξεις των. Οὐδὲν πλοῖον τῆς χιονώδους ἐπικρατείας ἄς πλεύσῃ τὰς κυμανομένης θαλάσσης τῆς Ἰνιστόαρ¹⁾. Ἐγέρθητε, σεῖς ζοφεροὶ ἀνεμοὶ τῆς Ἱέρνης, ἐγέρθητε μυκώμενοι σεῖς ἀνεμοστρόβιλοι τῆς Λάρας τῶν ἐλάφων. Ἄς ἀποθάνω ἐν τῇ τρικυμίᾳ, σχιζόμενος εἰς νέφος ὑπὸ τῶν παρωργισμένων σκιῶν τῶν ἀνθρώπων· ἐν τῇ τρικυμίᾳ ἄς ἀποθάνῃ ὁ Κάλμαρ, εἴαν ποτε ἡ θήρα ἦτο διασκεδάσις δι' αὐτόν, ὅσον καὶ ἡ ἀσπιδομαχία! »

« Κάλμαρ » ὁ Κόνναλ χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἀπεκρίνατο, « οὐδέ-

ποτε ἔφυγον, νέε υἱὲ τοῦ Μάθα! Ἐγὼ ἐπέτων εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ τῶν φίλων μου, ἀλλ' ἡ φήμη μου εἶναι εἰσέτι μικρά. Ἡ μάχη ἐκερδίζετο ἐπὶ παρουσίᾳ μου, οἱ γενναῖοι ἐνίκων. Ἀλλὰ σὺ, υἱὲ τοῦ Σέμου, ἄκουσον τῆς φωνῆς μου, ἰδὲ τὸν ἀρχαῖον θρόνον τοῦ Κόρμακ. Δὸς ἐκ τῶν θησαυρῶν σου μετὰ τοῦ ἡμίσεως τῆς χώρας χάριν τῆς εἰρήνης, μέχρις οὗ ὁ Φιγγάλος ἔλθῃ εἰς τὰς ἀκτὰς μας. Ἀλλ' ἐὰν πάλιν προτιμᾷς τὸν πόλεμον, ἐγὼ τότε ὑφόνω τὸ ξίφος καὶ τὸ δόρυ. Ἡδύνομαι μαχόμενος κατὰ πολλῶν, ἡ ψυχὴ μου θέλει διαλάμπει εἰς τὸν ζόφον τῆς μάχης! »

Ἐγὼ, ἀποκρίνεται ὁ Καθουλλίνος, ἡδύνομαι αἰετὶς τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων! Εἶναι ἀρεστὴ εἰς ἐμέ, ὡς ἡ βροντὴ τοῦ οὐρανοῦ πρὸ τοῦ ὄμβρου τῆς ἀνοιξέως. Συναθροίσατε λοιπὸν τὰς διαπρεπούσας φυλάς, ὅπως ἀπαριθμήσω τοὺς μαχητάς. Ἄς διέλθωσι διὰ τῆς ἐρείκης λάμποντες ὡς τὸ ἡλιακὸν φῶς πρὸ τρικυμίας, ὅτε ὁ δυτικὸς ἄνεμος συναγείρει τὰς νεφέλας, καὶ ἡ Μόρβεν ἡχεῖ διὰ πασῶν τῶν δρυῶν τῆς. Ἀλλὰ ποῦ εἰσὶν οἱ συμπολεμισταὶ μου; οἱ ὑπερασπισταὶ μου ἐν κινδύνῳ; Ποῦ εἶσαι σὺ λευκόστερνε Κάθθα; Ποῦ εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ νέφος, ὁ Δουκομάρ; Μὲ ἐγκατέλιπες, ὦ Φέργε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κινδύνου; Φέργε, πρῶτε ἐν πανευφροσύνῳ πανηγύρει, υἱὲ τῆς Ρόσσας, θανατηφόρον ὄπλον, ἔρχεσαι ὡς δορκὰς ἐκ τοῦ Μάλμωρ; ὡς ἔλαφος ἐκ τῶν ἡχθύντων λόφων σου; Χαῖρε, υἱὲ τῆς Ρόσσας! πλὴν τί λυπεῖ τὴν ψυχὴν σου;

« Τέσσαρες λίθοι » ἀποκρίνεται ὁ ἥρωας, « ἐγείρονται ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κάθθα. Αἱ χεῖρες αὐταὶ ἐνεταφίασαν τὸν Δουκομάρ, τὸ ἐν πολέμῳ ἐκεῖνο νέφος! Κάθθα, υἱὲ τοῦ Τόρμαν, σὺ ἦσο ἡλιακὴ ἀκτὶς τῆς Ἰέρνης. Καὶ σὺ, ὦ γενναῖε Δουκομάρ, ὅστις ὁμοιάζεις πρὸς τὴν ὀμίχλην τῆς λίμνης Λάνο, τὴν κινουμένην ἐπὶ τῶν πεδίων τοῦ φθινοπώρου καὶ ἐπιφέρουσιν τοῖς πᾶσι τὸν θάνατον. Καὶ σὺ τέλος, Μόρνα, ὡραιότατῃ γύναι, ἡσύχως καθεύδεις εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ βράχου. Ἐπείσας ἐν σκότει, ὡς διὰ ττων ἄστῃρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅποτε ὁ περιήγητὴς εἶναι μόνος καὶ θρηνεῖ τὴν παροδικὴν ἀκτῖνα! »

« Λέξον » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τοῦ Σέμου υἱός, « λέξον μοι πῶς

ἔπεσον οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἰέρνης; Μήπως ἔπεσον ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς Λόκλιν, μαχόμενοι κατὰ τῶν ἡρώων; Ἡ ποία τέλος αἰτία ἔφερε τοὺς ἀνδρείους τῆς Ἰέρνης υἱοὺς εἰς τὸ ζοφερὸν καὶ στενὸν σκῆνωμα; »

« Ὁ Κάθθα » ἀπεκρίνετο ὁ ἥρωας « ἔπεσεν ὑπὸ τοῦ ξίφους τοῦ Δουκομάρ ὑπὸ τὴν παρὰ τὸ ψιθυρίζον ρεῦμα κειμένην δρυῖν. Ὁ Δουκομάρ ἀκολούθως ἔλθων εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας, εἶπε τὰ ἐξῆς πρὸς τὴν ἀξίεραστον Μόρναν. « Μόρνα, εὐεῖδεσάτη νεάνις, ἐρασμία θύγατερ τοῦ κραταιοῦ Κόρμακ, διατί ἐν τῷ κύκλῳ τῶν λίθων, διατί ἐν τῷ ἄντρῳ μόνῃ; Τὸ ρεῖθρον ψιθυρίζει ἐν τῇ ῥοῇ του. Ἡ γηραιὰ δρυς τρύζει σσειομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἡ λίμνη συντάρασσεται ἔμπροσθέν σου. Μελανὰ εἰσὶ τὰ νέφη τοῦ στερεώματος! Ἀλλὰ σὺ εἶσαι χιὼν ἐπὶ τῆς ἐρείκης· ἡ κόμη σου ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὀμίχλην τῆς Κρόμλας, ὅταν αὕτη κυλινδουμένη, διαλάμπῃ εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα. Τὰ στέρνα σου ὁμοιάζουσι πρὸς δύο λεῖους βράχους, οὓς βλέπει τις ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ πολυρρύακος Βράννου, οἱ δὲ βραχίονές σου πρὸς δύο λευκάς κίονας τῶν σκηνωμάτων τοῦ μεγάλου Φιγγάλου! »

« Πόθεν, ἡρώτησεν ἡ ξανθὴν ἔχουσα τὴν κόμην νεάνις, πόθεν ἔρχεσαι, Δουκομάρ, ἀμαυρότατε ἀνδρῶν; Ζοφώδεις καὶ τρομεραὶ εἰσὶν αἱ ὀφρὺς σου! Πύρινοι οἱ κυλιόμενοι ὀφθαλμοί σου! Μήπως ἐφάνη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὁ Σουάραν; Τί εἰζεύρεις περὶ τοῦ ἐχθροῦ Δουκομάρ; »

— Ἀπὸ τοῦ λόφου ἐπανῆκον, ὦ Μόρνα, ἀπὸ τοῦ λόφου τῶν φαιῶν ἐλάφων. Τρεῖς τούτων ἐφόνευσά διὰ τῶν βελῶν μου, τρεῖς προσέτι συνέλαβον οἱ ποδῆνέμοι θηρευτικοὶ κύνες μου. Ἐρασμία θύγατερ τοῦ Κόρμακ, σὲ ἀγαπῶ ὡς τὴν ψυχὴν μου! Ἐφόνευσά μίαν νέαν ἔλαφον δι' ἐσέ. Ἰψηλὴ ἦτον ἡ πολύκλαδος κεφαλὴ τῆς καὶ ταχεῖς ὡς ἄνεμος οἱ πόδες τῆς.

— « Δουκομάρ! » Γαληνιαῖος ἡ παρθένος ἀπεκρίνετο, « ἀδὲν σὲ ἀγαπῶ, ἀμαυρότατε ἀνδρῶν! Σκληρὰ εἶναι ἡ λιθίνη καρδιά σου, ὡς τὸν ἄνθρωπον. Σὺ, σὺ Κάθθα, νέε υἱὲ τοῦ Τόρμαν, εἶσαι ὡς ἐγώ, καὶ Μόρνα. Σὺ εἶσαι ἡλιακὴ ἀκτῖς, κα-

τὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ζοφερᾶς τρικυμίας. Εἶδες σὺ τὸν ἀξιέραστον υἱὸν τοῦ Τόρμαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν ἐλάφων! Ἐνταῦθα ἡ θυγάτηρ τοῦ Κόρμακ περιμένει τὴν ἀφίξιν τοῦ Κάθβα.»

— «Ἐπὶ πολὺ θέλει περιμένει ἡ Μόρνα τὸν Κάθβα. Εἰς μάτην θέλει ἡ Μόρνα περιμένει. Ἰδὲ τὸ γυμνὸν τοῦτο ξίφος. Δι' αὐτοῦ ἔρρευσεν τὸ αἷμα τοῦ Κάθβα. Αὐτὸς ἔπεσε παρὰ τὸ ρεῖθρον τοῦ Βράννου! Ἐπὶ τῆς Κρόμλας θέλω ἀνεγείρει τὸν τύμβον του, θύγατερ, τοῦ κυανῆν ἀσπίδα φέροντος Κόρμακ! Στρέφον τὰ βλέμματά σου πρὸς τὸν Δουκομάρ' ὁ βραχίων σου εἶναι ἰσχυρὸς ὡς θύελλα.»

— «Ἐπείπεσεν ὁ υἱὸς τοῦ Τόρμαν;» ἠρώτησε μὲ σπασμωδικὴν φωνὴν ἡ νεάνις, «ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἡχούντων λόφων του ὁ λευκότερνος νέος; ὁ πρῶτος ἐλαφοθήρας· ὁ ἐχθρὸς τῶν διὰ τοῦ ὠκεανοῦ ἐνταῦθα ἐρχομένων ξένων; Σὺ εἶσαι ἀπαίσιος εἰς ἐμέ, Δουκομάρ, σκληρὸς εἶναι ὁ βραχίων σου εἰς τὴν Μόρναν! Δὸς μοι τὸ ξίφος ἐκεῖνο, ἐχθρὸς μου! Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸ ρέυσαν αἷμα τοῦ Κάθβα!

«Οὗτος μὲν ἔδωκε τὸ ξίφος ἐνδοῦς εἰς τὰ δράκρῳά της, ἐκεῖνη δὲ διεπέρασε τὰ ἀνδρικὰ σέρνα του! Κατέπεσεν ὡς βράχος, ἀνατείνας δὲ τὰς χεῖράς του πρὸς τὴν νεάνίδα εἶπε· «θύγατερ τοῦ κυανῆν ἀσπίδα φέροντος Κόρμακ, μὲ ἐφόνευσας νέον ἔτι ὄντα, αἰσθάνομαι τὸ ξίφος ψυχρὸν εἰς τὰ στήθη μου! Μόρνα, τὸ αἰσθάνομαι ψυχρὸν! Δὸς ἐμέ εἰς τὴν νεάνίδα Μοΐναν. Ὁ Δουκομάρ ἦτο τὸ ὄνειρον τῆς νυκτός της! Αὐτὴ θέλει ἀνεγείρει τὸν τύμβον μου, ὁ δὲ κυνηγὸς θέλει ἀνεγείρει τὴν φήμην μου. Ἀλλ' ἀπόσυρον τὸ ξίφος ἐκ τοῦ στήθους. Μόρνα, ὁ σίδηρος εἶναι ψυχρὸς.» Προσῆλθε τότε ἔνδακρυς καὶ ἀπέσυρε τὸ ξίφος ἐκ τοῦ στήθους του, ἀλλ' οὗτος διεπέρασε τὸ ἐκλευκὸν στήθος της! ἐξήπλωσε χαμαὶ τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους της. Τὸ ρέον αἷμά της ἤχει, ὁ λευκὸς βραχίων βάφεται εἰς τὸ αἷμα, κυλινδεῖται εἰς τὸν θάνατον. Τὸ ἄντρον ἀντηχεῖ εἰς τοὺς στεναγμούς της.»

— «Ἀναπαυθῆτωσαν,» εἶπεν ὁ Καθουλλῖνος «αἱ ψυχαὶ τῶν ἡρώων! Λαμπρὰ ἦσαν τὰ πολεμικὰ κατορθώματά των. Ἄς πλαγῶνται περὶ ἐμέ ἐν νεφέλαις. Ἄς ἐπιδείξωσι τοὺς πολεμικοὺς χαρακτῆράς των. Ἡ ψυχὴ μου ἔσεται ἀκλόνητος ἐν κινδύνῳ· ὁ δὲ βραχίων μου ὡς οὐράνιος βροντή! Ἀλλὰ σὺ, ὦ Μόρνα, ἐλθέ ἐπὶ σε-

ληνιακῆς ἀκτίνος ἐν τῷ σκηνώματι τῆς ἀναπαύσεώς μου, ὅταν ὁ νοὺς μου καθύψυχάσῃ καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων παρέλθῃ. Συναθροίσατε τὰς ἰσχυρὰς φυλὰς, κινήθητε πρὸς τοὺς πολεμίους τῆς Ἰέρνης, παρακολουθήσατε τὸ πολεμικὸν ἄρμα μου καὶ ἀγάλλεσθε εἰς τὸν θόρυβον τῆς πορείας μου. Θέσατε τρία δόρατα περὶ ἐμέ. Παρακολουθεῖτε τοὺς πηδῶντας ἵππους μου, ἵνα ἡ ψυχὴ μου γένηται ἰσχυρὰ, ὅταν ἡ μάχη ἀμαυροῖ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ὅπλου μου.

Ὡς ὁρμᾷ ἀφρίζον κύμα ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ βάθους τῆς Κρόμλας, ὅταν ἡ βροντὴ περιβομβῇ καὶ ἡ Ζοφερά νύξ ἐπισκιάζῃ τὸν λόφον, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀνεμοζάλης ἀναφαίνονται αἱ ἀμαυραὶ τῶν σκιῶν ὄψεις· οὕτως ὥρμων οἱ τῆς Ἰέρνης υἱοί, ἀγέρωχοι καὶ φοβεροί! Ὁ ἀρχηγὸς ἐβαινε, ὡς ὠκεάνειον κῆτος παρακολουθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων του, ἐξέχεε δὲ τὴν ἀνδρίαν του, ὡς ῥεῦμα κυλίων τὴν ἰσχύν του παρὰ τῇ ἀκτῇ. Οἱ υἱοὶ τῆς Δόκλιν ἤκουσαν τὸν θόρυβον, ὡς ἦχον χειμερινῆς καταιγίδος. Ὁ Σουάραν πλῆξας τὴν παμμεγέθη ἀσπίδα του, προσεκάλεσε τὸν υἱὸν τοῦ Ἄρνου. «Ὅποιος θόρυβος ἀκούεται κατὰ τὸν λόφον, ὁμοιάζων τὸν ἦχον τῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν συναθροισμένων μυῖων; Ἡ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης κατέρχονται, ἢ οἱ ἡχοῦντες ἄνεμοι μυκῶνται εἰς μεμακρυσμένα δάση! Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς Γόρμαλ¹⁾ ἀκούόμενος ἦχος, πρὶν ἢ ἐγερθῶσιν αἱ λευκαὶ τῶν κυμάτων κορυφαί. Γιὰ τοῦ Ἄρνου, ἀνάβητι τὸν λόφον, καὶ θεώρησον τὴν Ζοφεράν ὄψιν τῆς ἐρείκης!»

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἄρνου ἐπορεύθη, πλὴν τρέμων ἐπανῆκε ταχέως. Οἱ ὀφθαλμοὶ του περιστρέφοντο ἀγρίως, ἡ δὲ καρδιά του ἐπαλλε. Τρέμων ἀπήγγειλε διακεκομμένας λέξεις. «Ἐγέρθητι, υἱὲ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐγέρθητι, ἀρχηγὲ τῶν ἀσπιδοφόρων ἡρώων! Βλέπω τὸν Ζοφερόν, τὸν ἀπὸ τοῦ ὄρους κατερχόμενον πολεμικὸν χειμάρρον, τὴν πανίσχυρον στρατιάν τῶν υἱῶν τῆς Ἰέρνης! Τὸ πολεμικὸν ἄρμα τοῦ Καθουλλῖνου, τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Σέμου ἐλαύνει, ὡς φλογίνη θανατηφόρος ῥομφαία. Τοῦτο φέρεται ὡς θαλάσσιον κύμα, ἢ ὡς ὀμίγλη κυλιόμενη ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Τὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΤ. ΛΕΓΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΑΜΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

πλευρά του κοσμοῦσι λίθοι, σπινθηροβολοῦντες, ὡς ἡ θάλασσα ἐν καιρῷ νυκτός, παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου. Ὁ ἄξων του εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἐστιλβωμένης σμίλακος, ἡ δὲ ἐδρα του ἐκ λειοτάτου ὀστοῦ. Περὶ τὸ ὑποπόδιον τῶν ἡρώων κεῖνται πλείστα δόρατα. Πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἄρματος ὁρᾶται μυκτηρίζων ἵππος, ὑψιχαίτης, εὐρύστερνος, ὑψαύχην, ὑπερηφάνως βαίνων καὶ ὁ ἰσχυρότερος τοῦ λόφου. Ὄταν ὁ ποῦς του κτυπᾷ, ὁ ἦχος ἀντηχεῖ καθ' ὅλην τὴν πεδιάδα. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω ὑψομένη χαίτη του ὁμοιάζει πρὸς ρεῦμα ἀτμοῦ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς βράχου. Τὰ πλευρὰ του λάμπουσιν, ὀνομάζεται δὲ Σουλιν-Σιφάδα.

«Πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος ὁρᾶται ἕτερος μυκτηρίζων ἵππος, ἀγλαοχαίτης, ὑψαύχην, ὠκύς, ἀλλόμενος υἱὸς τοῦ ὄρους· καλεῖται δὲ Δουσρονάλ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ ξίφους. Πλείστοι ἱμάντες συνδέουσι τὸ ἄρμα. Οἱ λίαν ἐστιλβωμένοι χαλινόι του ἐκλάμπουσιν ὡς στέμμα ἐξ ἀφροῦ. Λάμποντες ἱμάντες, ἐστολισμένοι ὑπὸ πολυτίμων λίθων, ἤρτηνται ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων αὐχένων τῶν ἵππων, οἵτινες ὡς ὀμιχλώδη στέμματα διατρέχουσι τὰς πολυρρύακας κοιλάδας! Ἡ ἀγριότης τῆς ἐλάφου εἶναι εἰς τὸ τρέξιμόν των, καὶ ἡ ἰσχύς των ἐπὶ τῆς βορᾶς κατερχομένων ἀετῶν. Ὁ θόρυβος τὸν ὅποιον προξενοῦσιν ὁμοιάζει πρὸς χειμερινὴν ῥιπὴν ἀνέμου ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς χιονοσκεποῦς Γόρμαλ.

«Ἐντὸς τοῦ ἄρματος ὁρᾶται ὁ ἀρχηγός, ὁ ῥωμαλέος υἱὸς τοῦ ξίφους, ὀνομαζόμενος Καθουλλίνος, ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου, βασιλέως τῶν κελύφων. Ἡ ἐρυθρὰ παρειὰ του ὁμοιάζει κατὰ τὸ χρῶμα πρὸς τὸ ἐστιλβωμένον τόξον μου. Τὸ βλέμμα τοῦ περιστρεφόμενου κυανοῦ ὀφθαλμοῦ του εἶναι ὀξύ. Ἡ κόμη του κυμαίνεται ὡς φλόξ· προχωρῶν δὲ πάλλει τὸ δόρυ του. Φύγε, βασιλεῦ τοῦ ὠκεανοῦ, φύγε! διότι οὗτος ἔρχεται ὡς καταγίγῃς διὰ τῶν κοιλάδων!»

«Πότε ἔφυγον» ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεὺς· «πότε ἔφυγεν ὁ Σουάραν ἀπὸ τῆς μάχης; Πότε ἀπέστην τοῦ κινδύνου, μικρόψυχε ἡγεμὼν; Ἐγὼ ἀψήρησα τὴν τρικυμίαν τῆς Γόρμαλ, ὅτε ὁ ἀφρός τῶν κυμάτων μου ὑψοῦτο πρὸς τὰ ἄνω. Ἐγὼ, ἀψήρησας

δεινὰς θυέλλας, θέλω ἀπορύγει ἓνα ἥρωα; Καὶ αὐτὸς ὁ Φιγγάλος ἐὰν ἤρχετο κατ' ἐμοῦ, ἡ ψυχὴ μου δὲν ἤθελε προηθῇ. Ἐγέρθητε, ἵνα πολεμήσωμεν, σεῖς ἀνδρεῖοί μου, ῥίφθητε περὶ ἐμέ ὡς ἡ ἡχοῦσα θάλασσα· Ἀθροίσθητε περὶ τὸ στίλβον ὄπλον τοῦ βασιλέως σας. Ἰστασθε περὶ ἐμέ ἀκλόνητοι, ὡς οἱ βράχοι τῆς πατρίδος ἡμῶν, οἵτινες ἐν χαρᾷ ἀψηφοῦσι τὴν τρικυμίαν, καὶ ἀνυψοῦσι τὰς μελαίνας πίτυς των πρὸς τὸν ἄνεμον!»

Ὡς χειμεριναὶ ζοφεραὶ θυέλλαι ἐξ ἀντικειμένων λόφων ὀρμώμεναι, οὕτως ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἥρωες. Ὡς δύο βαθεὰ ρεύματα ἀπ' ὑψηλῶν ὀρέων ρέοντα συναντῶνται, σμαραγδύνοντα ἐπὶ τῆς πεδιάδος, μετὰ τσαύτης ὀρμῆς καὶ πατάγου συνήλθον εἰς μάχην ἡ Δόκλιν καὶ ἡ Ἰνισφρέηλ. Ἀρχηγὸς προσδύλλει ἀρχηγόν, καὶ στρατιώτης στρατιώτην, ὁ σιδηρὸς ἡγεῖ ἐπὶ σιδήρου. Κράνη διασχίζονται εἰς τὸν αἰθέρα. Αἶμα περιρρέει ἀτμίζον. Αἱ χρεδαὶ τῶν ἐστιλβωμένων τόξων ἡχοῦσι. Βέλη διαπερῶσι τὸν αἰθέρα. Δόρατα ρίπτονται ὡς κύκλοι φωτεινοὶ, διαφωτίζοντες τὸ πρόσωπον τῆς νυκτός. Οἷος ὁ θόρυβος τοῦ ταραττομένου ὠκεανοῦ, ὅταν τὰ κύματα συγκυλινδούμενα ἀνυψῶνται, οἷος ὁ ἔσχατος ἦχος τῆς βροντῆς, τοιοῦτος εἶναι ὁ κρότος τοῦ πολέμου! Ἡ πληθὺς τῶν ἐκεῖ παρόντων βάρδων, ἵνα ἐξυμνήσωσι τὴν μάχην, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν γενομένην σφαγὴν! διότι πολλοὶ ἥρωες ἐσφάγησαν, καὶ τὸ αἶμα τῶν ἀνδρείων ἔρρεεν ἀφθίνως!

Θρηνήσατε, σεῖς υἱοὶ τοῦ ἄσματος, ¹⁾ θρηνήσατε τὸν θάνατον τοῦ εὐγενοῦς Σίθαλλίνου. Ἄς ὀλοφύρεται ἡ Φιόνη ἐπὶ τῶν μεμινωμένων πεδίων τοῦ προσφιλοῦς τῆς Ἀρδάνου. Οὗτοι ἔπεσον ὡς δύο ἐλαφοὶ τῆς ἐρήμου, ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κραταιοῦ Σουάραν· ὅτε, περιπτοιχούμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ἐφρούσσετο, ὡς πνεῦμα καταγίδος, ὅπερ ἰστάμενον εἰς τὰ βόρεια νέφη ἀγάλλεται ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ναυαγοῦντος ναύτου. Ἀλλ' οὐδὲ σοῦ ἡ χεὶρ ἀνεπαύετο, ἀρχηγὲ τῆς ὀμιχλώδους νήσου· πολλὰ εἰσὶ τὰ θύματα τοῦ ἰσχυροῦ βραχίονός

ΙΑΚΩΒΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΠΑΡΤΗΡΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

σου, Καθουλλίνε, υἱὲ τοῦ Σέμου. Τὸ ξίφος τοῦ ὁμοιάζε πρὸς κεραυνὸν βάλλοντα τοὺς υἱοὺς τῆς κοιλάδος, ὅτε οὗτοι μὲν θνήσκουσιν, οἱ δὲ λόφοι καπνίζονται. Ὁ Δουσονάλ μυκτηρίζων ἔβαινε ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἡρώων. Ὁ δὲ Σιράδας ἔβαπτε τὴν ὀπλὴν τοῦ εἰς τὸ αἶμα. Ὁ θόρυβος ὁ παραγόμενος ἐν τῇ διαβάσει των, ὁμοιάζε πρὸς τὸν θόρυβον ἀνατρεπομένων δασῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Κρόμλας, ὅταν ἡ ριπὴ τοῦ ἀνέμου, φερομένη ὑπὸ πολλῶν τῆς νυκτὸς πνευμάτων, διέρχεται τὴν ἐρείκην.

Ορῆνησον ἐπὶ τῶν βράχων τῶν μυκωμένων ἀνέμων, νεάνις τῆς Ἰνιστόαρ! ¹⁾ Κλῖνον τὴν ὡραίαν κεφαλὴν σου ἐπὶ τῶν κυμάτων, σὺ ἐρασμιωτέρα τοῦ πνεύματος τῶν λόφων, ὅταν, ἐν καιρῷ μεσημβρίας ἐπὶ ἡλιακῆς ἀκτίνος διέρχεται τὰς σιγώσας πεδιάδας τῆς Μόρβεν. Ἐπεσεν ὁ πιστὸς ἐραστής σου· ἔπεσεν ὠχρὸς καὶ ἄπνους ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ Καθουλλίνου! Οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ ἡ ἀνδρία θέλει ἐγείρει ἐν σοὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συζευχθῇ βασιλικὸν γόνον. Ὁ Τρέναρ, ὁ χαρίεις Τρέναρ ἀπέθανεν, ὦ νεάνις τῆς Ἰνιστόαρ! Οἱ ἀργοὶ κύνες ὀρύονται ἐν τῇ οἰκίᾳ του, βλέποντες τὴν σκιάν του διερχομένην. Τὸ τόξον μένει ἐν τῷ σκηνώματί του ἀνεμῆνον. Σιγὴ βασιλεύει εἰς τὰ δάση τῶν ἐλάφων του.

Ὡς πολυάριθμα κύματα κυλινδοῦνται πρὸς τοὺς βράχους, οὕτως ἐπῆλθεν ἡ στρατιὰ τοῦ Σουάραν. Ὡς ὁ βράχος ἀνίσταται πρὸς τὰ ἐπερχόμενα ἀθρόα κύματα, οὕτως ἡ Ἱέρνη ἀντέστη πρὸς τὰ ὅπλα τοῦ Σουάραν. Ὁ θάνατος ἤχει πανταχοῦ, συνενῶν τὰς γοερὰς φωνάς του πρὸς τοὺς ἤχους τῶν ἀσπίδων. Ἐκαστος ἥρως ὁμοιάζει πρὸς ζοφεράν στήλην, τὸ δὲ τῆς χειρὸς του ἐχόμενον ξίφος πρὸς φωτεινὴν ἀκτῖνα. Ἡ πεδιάς ἤχει ἀπὸ πτέρυγος εἰς πτέρυγα, ὡς πληθὺς ραισθήρων, πιπτόντων ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ πετυρακτωμένου σιδήρου. Τίνες εἰσὶν οἱ ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας, οἱ πόσον σκοτεινοὶ καὶ ζοφεροὶ; Τίνες εἰσὶν ἐκεῖνοι, ὁμοιάζοντες πρὸς δύο νέφη, τὰ δὲ ξίφη των πρὸς ἀστραπὴν ὑπεράνω αὐτῶν; Οἱ λοφίσκοι συνταράσσονται, οἱ δὲ βράχοι μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῶν χόρτου τρέμουσι. Τίνες ἄλλοι εἰσὶν εἰμὴ ὁ

1) Ἀναφέρεται εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Γόρλου, βασιλέως τῆς Ἰνιστόαρ. Α.

υἱὸς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ὁ ἐποχούμενος ἀρχηγὸς τῆς Ἱέρνης; ¹⁾ Τὰ πολυάριθμα βλέμματα τῶν στρατιωτῶν, ἴστανται προσηλωμένα ἐπὶ τῶν ἀρχηγῶν των. Ἀλλ' ἡ νύξ κρύπτει εἰς τὰ νέφη τοὺς ἀρχηγούς καὶ οὕτω λήγει ἡ φρικώδης μάχη.

Ἐπὶ τῆς συνδεδροῦ πλευρᾶς τῆς Κρόμλας, ὁ Δόργλας εἶχε τοποθετήσῃ τὴν ἑλαφον, θηρευθεῖσαν κατὰ τὴν πρῶϊαν, πρὶν ἢ οἱ ἥρωες ἐγκαταλίπωσι τὸν λόφον. Ἐκατοστὺς νέων συλλέγουσι τὴν ἐρείκην, δέκα δὲ μαχηταὶ διατηροῦσι τὸ πῦρ, τριακόσιοι δὲ ἐκλέγουσι τοὺς κεκαθαρμένους λίθους. Τὸ συμπόσιον ἡτοιμάσθη. Ὁ Καθουλλίνος, ὁ πολέμαρχος τῆς Ἱέρνης, ἀναλαμβάνει τὸ θάρρος του· ἐρεῖσθεις δὲ ἐπὶ τοῦ ἀκτινοβολοῦντος δόρατός του, εἶπε, πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ ἄσματος, τὸν γηραιὸν Κάρριλ, τὸν πολιότριχα υἱὸν τοῦ Κινφένα «Δι' ἐμὲ μόνον ἡτοιμάσθη τὸ συμπόσιον τοῦτο; Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Λόκλιν θέλει μένει μόνος ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἱέρνης, μακρὰν τῆς ἐλάφου τῶν λόφων του, καὶ τῶν ἡχούντων σκηνωμάτων τῶν συμποσίων του; Ἐγέρθητι, σεβαστὲ Κάρριλ, ἄγγειλον τοὺς λόγους μου πρὸς τὸν Σουάραν. Εἶπε αὐτῷ, ὅτι ὁ Καθουλλίνος τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐνταῦθα ἄς ἀκροασθῇ τὸν ἦχον τῶν δασῶν μου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφῶν τῆς νυκτὸς, διότι ψυχροὶ ὀρμῶσιν οἱ ταραχώδεις ἀνεμοὶ ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ τῶν θαλασσῶν του. Ἄς ἔλθῃ νὰ ἐπαινέσῃ τὴν παίζουσαν ἄρπαν, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ ἄσματα τῶν ἡρώων!»

Ὁ γηραιὸς Κάρριλ ἐπορεύθη καὶ καλέσας τὸν βασιλέα τῶν μελαινῶν ἀσπίδων, εἶπε, με πρᾶξιαν φωνήν. «Ἐγέρθητι ἀπὸ τῶν δερμάτων τῆς θήρας σου, ἐγέρθητι, Σουάραν, βασιλεῦ τῶν δασῶν, ὁ Καθουλλίνος σὲ προσκαλεῖ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐλθε λοιπὸν, ἵνα συμμετάσχῃς τοῦ συμποσίου τοῦ γλαυκωποῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἱέρνης!» Ἐκεῖνος τότε, ὡς ὁ μελαγχολικὸς ἦχος τῆς Κρόμλας, ὁ προηγούμενος τῆς τρικυμίας, ἀπεκρίνετο. «Καὶ ἐὰν πᾶσαι αἱ νεάνιδες τῆς Ἰνισφέηλ, ἤθελον ἐκτείνει τοὺς χιονολεύκους βραχίονάς των, καὶ ἐὰν ἤθελον ἐπιδεῖξει τὰ πάλλον-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

τα στήθη των, καὶ ἡρέμα ἤθελον στρέφει πρὸς ἐμὲ τοὺς ἐρωτικούς, ὀφθαλμούς των, καὶ τότε ἀκόμη ἤθελε διαμείνειν ἐνταῦθα ὁ Σουάραν προσηλωμένος, ὡς οἱ πολυάριθμοι βράχοι τῆς Λόκλιν, ἕως οὗ ἡ πρώτη, διὰ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτίνων τῆς, θέλει μὲ διαφωτίσει, ὅπως θανατώσω τὸν Καθουλλίνον. Ἀρεστός μοι εἶναι ὁ ἄνεμος τῆς Λόκλιν. Αὐτὸς πνέει ἐπὶ τῶν θαλασσῶν μου. Αὐτὸς ἀκούεται πληρῶν τὰ ἱστία μου, καὶ φέρει τὰ πράσινα δάση εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου· τὰ πράσινα δάση τῆς Γόρμαλ, ἅτινα συχνάκις ἤχουν ὑπὸ τῶν ἀνέμων μου, ὅτε τὸ δόρυ μου θηρεῖον τὴν κάπρον ἐβάφετο εἰς τὸ αἷμα. Ἄς παραχωρήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἅθλιος Καθουλλίνος τὸν ἀρχαῖον θρόνον τοῦ Κόρμακ, ἄλλως τὸ αἷμά του θέλει καταστήσει ἐρυθρὸν τὸν ἀφρόν τῶν χειμάρρων τῆς Ἰέρνης! »

« Δυσάρεστοι εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Σουάραν » εἶπεν ἐπαγγελθὼν ὁ γηραιὸς Κάρριλ!

« Δυσάρεστοι δι' αὐτὸν » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τοῦ Σέμου υἱός. « Ἀλλὰ, Κάρριλ, ὕψωσον τὴν φωνήν σου καὶ διηγήθητι τὰ παρελθόντα ἔργα. Διέλθωμεν τὴν νύκτα ἐν εὐφροσύνῃ, σοῦ ἄδοντος τὴν χαρμώσουν λύπην· διότι πολλοὶ νέοι καὶ ἐρασμίαι νεάνιδες τῆς Ἰνισφέηλ ἔπαθον, καὶ προσφιλεῖς εἶναι τὰ ἄσματα τῆς λύπης, ἅτινα ἀκούονται εἰς τοὺς βράχους τῆς Ἀλβιόνης, ὅτε παρῆλθεν ὁ θόρυβος τῆς θήρας, καὶ τὰ ρεύματα τοῦ Κόνα ¹⁾ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ὀσσιανοῦ. »

Ὁ Κάρριλ ἤρξατο τοῦ ἄσματος. « Ἄλλοτε ἦλθον οἱ υἱοὶ τοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὴν Ἰέρνην· πολυάριθμος στόλος ἔπλεε πρὸς τὰς ὠραίας πεδιάδας τῆς Οὔλλιν. Τὰ τέκνα τῆς Ἰνισφέηλ ἠγέρθησαν, ὅπως ἀπαντήσωσι τὴν μελαίναις ἀσπίσιν ὠπλισμένην ἐχθρικήν φυλὴν. Ὁ Κάϊρδαρ, ὁ πρῶτος ἐν τοῖς μαχηταῖς, καὶ ὁ νεώτατος Γροῦδαρ παρῆσαν. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οὗτοι ἤρξον διὰ τὸν καταστικτὸν ταῦρον, ὅτις ἐμυκάτο ἐπὶ τῆς ἠχούσης τοῦ Γόλβουν ἐρείκης. Ἐκαστος ἀντεποιεῖτο αὐτοῦ. Ὁ θάνατος ἤρχετο πολλάκις εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ζήφους των· καὶ ὁμως οὗτοι

1) Κόνα καλεῖται μικρὸς τις ποταμὸς, διαρρέων τὴν ἐμώγγυον πεδιάδα.

συνηνάθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπολέμησαν πλησίον ἀλλήλοις, οἱ ὠκεάνειοι ξένοι ὄχοντο. Τίνος ὄνομα ἦτο προσφιλέστερον τοῦ ὀνόματος τοῦ Κάϊρδαρ καὶ τοῦ Γροῦδαρ; Ἀλλ' οἱμοὶ! διατὶ πάντοτε ἐμυκάτο ὁ ταῦρος ἐπὶ τῆς ἠχούσης τοῦ Γόλβουν ἐρείκης; Αὐτοὶ τὸν εἶδον πηδῶντα καὶ λευκὸν ὡς χιόνα, καὶ ἡ ὄψις του ἀνεζωπύρηνε τὴν μῆνιν τῶν ἀρχηγῶν. »

« Ἐπὶ τῶν χλοερῶν τοῦ Λοῦδαρ ὀχθῶν ἠγωνίσθησαν· ὁ Γροῦδαρ ἐκυλίσθη εἰς τὸ αἷμά του. Ὁ ἄγριος Κάϊρδαρ, ἦλθεν εἰς τὴν κοιλάδα, ἐνθα ἡ Βρασόλη, ἡ ὠραιωτάτη τῶν ἀδελφῶν του, μεμονωμένη ἔψαλλε τὸ θρηνητικὸν ἄσμα. Ἐψαλλε τὰ κατορθώματα τοῦ Γροῦδαρ, τοῦ προσφιλοῦς ἐραστοῦ τῆς. Ἐθρήνει αὐτὸν ὄντα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀλλ' ἤλπιζεν εἰσεῖτι περὶ τῆς ἐπανόδου του. Τὸ λευκὸν στήθος φαίνεται διὰ τοῦ ἐνδύματός της, ὡς ἡ σελήνη διὰ τῶν νεφῶν τῆς νυκτός, ὅταν προβαίνει λευκὴ εἰς θέαν, ἐκ τῆς καλυπτούσης αὐτὴν σκοτίας. Ἡ φωνή της ἦτο τρυφερωτέρα τῆς ἄρπης, ἄδουσα τὸ λυπητικὸν ἄσμα. Ἡ ψυχὴ της ἦτο προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ Γροῦδαρ. Τὰ κρύφια βλέμματα τῆς ἐρρίπτοντο ἐπ' αὐτοῦ. « Πότε θέλεις ἔλθῃ ἐνοπλος, σὺ κραταίε ἐν πολέμῳ; »

« Λάβε Βρασόλη » ἦλθε λέγων ὁ Κάϊρδαρ· ἀλάβε Βρασόλη τὴν καθημαγμένην ταύτην ἀσπίδα. Κρέμασόν ὑψηλὰ ἐν τῷ σκηνώματι τὴν πανοπλίαν τοῦ ἐχθροῦ μου. » Ἡ τρυφερὰ καρδιά της ἔπαλλε. Τεθορυβημένη καὶ ὠχρίωσα ὄχρετο. Εὔρε τὸν ἐρωμένον της κυλιόμενον ἐν τῷ αἵματι· ριφθεῖσα δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Κρόμλας.

Ἐνταῦθα ἀναπαύεται ἡ κόνις των, Καθουλλίνε! αἱ μεμονωμένοι αὐταὶ σμίλακες ἀνεφύησαν ἀπὸ τῶν τάφων των, καὶ προστατεύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τρικυμίας. Ὠραία ἦτο ἡ Βρασόλη ἐπὶ τῆς πεδιάδος! Μέγας ἦτο ὁ Γροῦδαρ ἐπὶ τοῦ λόφου. Οἱ βάρδοι θέλουσι διατηρήσει τὰ ὀνόματά των, καὶ θέλουσι τὰ παραδώσει εἰς τὸ μέλλον! »

« Ἀρεστὴ εἶναι ἡ φωνή σου, ὦ Κάρριλ » εἶπεν ὁ γλαυκωπὸς τῆς Ἰέρνης ἀρχηγός. Ἀρεστοὶ εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν παρελθόντων χρόνων! Οὗτοι ὁμοιάζουν, πρὸς τὸν γαλήνιον ὄμβρον τοῦ ἔαρος,

ὅταν ὁ ἥλιος ρίπτῃ τὰς ἀκτίνάς του ἐπὶ τοῦ πεδίου, καὶ τὰ ἐλαφρὰ νέφη κυλίωνται ἐπὶ τῶν λόφων. ὦ! λάβε πάλιν τὴν ἄρπαν, ἵνα αἰνέσῃς τὸν ἔρωτά μου, τὴν μόνην φαινήν ἀκτίνα τοῦ Δουνσκάθ! ¹⁾ Πλῆξον τὴν ἄρπαν πρὸς ἔπαινον τῆς Βραγέλης, τῆς προσφιλοῦς γυναικὸς μου, ἣν ἀφῆκα μόνην ἐπὶ τῆς ὀμιχλώδους νήσου!

Σὺ ἀνυφοῖς βεβαίως τὸ ὥραϊον πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ βράχου, ὅπως ἀνακαλύψῃς τὰ πλοῖα τοῦ Καθουλλίνου. Ἡ παρεμβαλλομένη θάλασσα εἶναι μεγάλη· τὸν λευκὸν ἀφρόν της ἐκλαμβάνεις ἴσως ἀντὶ τῶν ἰστίων μου. Ἀποσύρθητι, ἀγαπητὴ μου, διότι εἶναι νύξ· οἱ ζοφεροὶ ἄνεμοι ἀερίζουσι τὴν κόμην σου. Ἀποσύρθητι εἰς τὰς πανηγυρικὰς αἰθούσας, ἔχε κατὰ νοῦν τοὺς παρελθόντας χρόνους. Ἐγὼ δὲν θέλω ἐπανέλθῃ, εἰμὴ ἀφοῦ ἡ πολεμικὴ θύελλα καταπαύσῃ. ὦ Κόνναλ, ὁμίλει περὶ πολέμου καὶ ὅπλων, καὶ ἀπότρεψον τὴν διάνοιάν μου ἀπ' αὐτῆς. Ἀξιέσρατος εἶναι ἡ κυμαινομένην ἔχουσα τὴν κόμην καὶ λευκότερος θυγάτηρ τοῦ Σόργλαν.»

ὦ Κόνναλ, ὁ ἡδυεπὴς ἀπεκρίνατο.

«Φυλάττου ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ ὠκεανοῦ. Πέμψον εἰς τὰ πέριξ τοὺς νυκτοφύλακας, καὶ ἐπαγρύπτει τὴν δύναμιν τοῦ Σουάραν. Καθουλλίνε, ἐγὼ εἶμαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ φυλὴ τῆς Σέλμας, μέχρις οὗ Φιγγάλος, ὁ πρῶτος τῶν ἀνδρῶν, ἔλθῃ, καὶ διαλάμψῃ, ὡς ἥλιος ἐπὶ τῶν πεδιάδων μας»

Ὁ ἥρωας ἐπληξε τὴν ἀσπίδα του, οἱ τῆς νυκτὸς μαχηταὶ συνηλθον· οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἐρείκης καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ σκότει ὑπὸ ζοφῶδῃ ἄνεμον. Αἱ σκιαὶ τῶν ἀρτίως θανόντων ἦσαν πλησίον, πλανώμεναι εἰς τὰ ζοφῶδῃ νέφη, πολὺ δὲ μακρὰν, ἐν τῇ φρικῶδει σιγῇ τῆς Λένας, ἠκούοντο αἱ ἀσθενεῖς φωναὶ τοῦ θανάτου.

1) Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἐν τῇ νήσῳ Σκάϊ παλάτιον τοῦ Καθουλλίνου. Α.

Ἑποθέσεις τοῦ δευτέρου ἄσματος.

Τὸ φάσμα τοῦ Κρουγάλου, ἐνὸς τῶν ἱρλανδῶν ἡρώων, ἐν τῇ μάχῃ φονευθέντος, φανέν τῷ Κόνναλ, προλέγει αὐτῷ τὸν ὄλεθρον τοῦ Καθουλλίνου κατὰ τὴν ἐπομένην μάχην καὶ ἐμφρόνως συμβουλεύει αὐτὸν νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ Σουάραν. Ὁ Κόνναλ κοινοποιεῖ τὴν ὀπτασίαν, ἀλλ' ὁ Καθουλλίνος μένει ἀκαμπτος· χάριν τῆς τιμῆς του δὲν ἤθελεν αὐτὸς πρῶτος νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Τὴν πρωΐαν ὁ Σουάραν προτείνει ἀτιμωτικὸς ὅρους εἰς τὸν Καθουλλίνον, οὗς οὗτος ἀπορρίπτει. Ἀρξαμένης τῆς μάχης, μάχονται πεισματωδῶς ἐπὶ τινὰ χρόνον, μέχρις οὗ, φυγόντος τοῦ Γροῦμαλ, ἅπαν τὸ ἱρλανδικὸν στράτευμα ἐτράπει εἰς φυγὴν. Ὁ Καθουλλίνος καὶ ὁ Κόνναλ προφυλάττουσιν αὐτοὺς φεύγοντας. Ὁ Κάριλ τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τινὰ παρακείμενον λόφον, ἐνθα καταφεύγει καὶ αὐτὸς ὁ Καθουλλίνος, ὅστις διακρίνει ἐρχόμενον τὸν στόλον τοῦ Φιγγάλου· ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς δὲν δύναται νὰ τὸν διακρίνῃ πλέον. Ὁ Καθουλλίνος καταβεβλημένος ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ του, ἀποδίδει τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ φίλου του Φέρδα, ὃν εἶχε πρό τινος χρόνου φονεύσει. Ὁ Κάριλ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἡ ἀποτυχία δὲν παρακολουθεῖ πάντοτε ἐκείνους, οἵτινες ἐν ἀθωότητι κτείνουσι τοὺς φίλους των, παρειαγάγει τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κόμαλ καὶ τῆς Γαλβίνας.

Ὁ Κόνναλ καθῆυδεν ὑπὸ παλαιὸν τι δένδρον, παρὰ τὸν φλοῦθον ὀρεινοῦ βέουςματος. Ποάζουσα λίθος ὑπεστήριξε τὴν κεφαλὴν του. Ὁξείαν διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς νυκτὸς. ¹⁾ Ἰστάτο μακρὰν τῶν ἡρώων· οὐδένα δὲ ἐφορεῖτο ἐχθρὸν ὁ υἱὸς τοῦ ξίφους! Ὁ ἥρωας, ἐνῶ ἐνταῦθα ἀνεπαύετο, παρετήρησεν ἐρυθροῦν βέημα πυρὸς κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ λόφου.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΛΕΙΝΟΔΕΛΤΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΥΡΙΟΥ

Ὁ Κρουγάλος, ἥρως πεσὼν ἐν τῇ μάχῃ, ἐκάθητο ἐπὶ τῆς φωτεινῆς ἀκτίνος. Ἐπεσεν οὗτος ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Σουάραν, ἀγωνιζόμενος ἀνδρείως. Ἡ ὄψις του ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἀκτίνα τῆς δούσης Σελήνης, τὰ ἱμάτιά του πρὸς τὰ ὀρεινὰ νέφη, οἱ δὲ ὀφθαλμοί του πρὸς δύο φλόγας φθινούσας. Δεινὴν φέρει πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους!

«Κρουγάλε» εἶπεν ὁ ἰσχυρὸς Κόνναλ αὐτῷ τοῦ Δέδγαλ τοῦ πεφημισμένου ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν ἐλάφων, διατί εἶσαι τοσοῦτον ὠχρὸς καὶ κατηφής; διατί τοσοῦτον λυπημένος, σὺ ἀσπιδοθραυστα; Σὺ οὐδέποτε ὑπὸ φόβου ὠχρίασας! Γί λυπεῖ τὸν θανόντα Κρουγάλον;»

Λυπημένος καὶ ἔνδακρυς στὰς ἐξέτεινε τὴν ὠχρὰν χειρὰ του πρὸς τὸν ἥρωα, καὶ μετ' ἀσθενῆ φωνήν, ὡς τὴν αὔραν τῆς πολυκαλάμου Λέγου, εἶπε.

«Τὸ πνεῦμά μου, Κόνναλ, εἶναι ἐπὶ τῶν λόφων, τὸ δὲ πτώμα μου ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς Ἰέρνης. Δὲν θέλεις πλέον συνεντευχθῆ μετὰ τοῦ Κρουγάλου, οὐδὲ θέλεις ἀνεύρει τὰ ἔχνη του ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Εἰμί ἐλαφρὸς, ὡς ἡ αὔρα τῆς Κρόμλας, κινουμαι δὲ ὡς ἡ σκιά τῆς ὀμίχλης. Κόνναλ, υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, ὁρῶ θανατηφόρον νεφέλην, κυλιομένην ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας. Οἱ υἱοὶ τῆς εὐθαλοῦς Ἰέρνης θὰ πέσωσιν, ἀπομακρύνθητι τοῦ πεδίου τῶν σκιῶν.» Εἶτα ἀπεσύρετο, ὡς ἡ ζοφουμένη σελήνη ἐν μέσῳ τῆς ἡχούσης πνοῆς.

«Στήτω» εἶπεν ὁ ἰσχυρὸς Κόνναλ «στήτω ἡ σκιά τοῦ προσφιλοῦς Κρουγάλου. Στήτω, παρὰ τὴν οὐράνιον ἐκείνην ἀκτίνα, ἡ σκιά τῆς ἀνεμώδους Κρόμλας! Ποῦ εἶναι τὸ τελευταῖον σκηνώμα σου; ὅποῖος πᾶζων λόφος, ὁ τόπος τῆς ἀναπαύσεώς σου; Δὲν θέλομεν σὲ ἀκούσει πλέον ἐν τῇ θυέλλῃ; ἐν τῇ θορύβῳ τοῦ ὀρεινοῦ ρεύματος; ὅταν οἱ ἀσθενεῖς υἱοὶ τοῦ ἀνέμου ἐξέλθωσι καὶ σχεδὸν ἀόρατοι διέρχωνται τὴν ἔρημον; ¹⁾»

Ὁ ἡδυεπὴς Κόνναλ ἠγέρθη, τὰ ὄπλα του ἤχησαν. Ἐπληξε τὴν ἀσπίδα ὑπεράνω τοῦ Καθουλλίνου. Ὁ μῖος τῆς μάχης

ἀφύπνισε. «Διατί» εἶπεν ὁ τὸ ἄρμα ἰθύνων Καθουλλίνος «διατί ἔρχεται ὁ Κόνναλ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς πρὸς ἐμέ; Τὸ δόρυ μου ἡδύνατο νὰ τραπῇ πρὸς τὸν ἥχον, καὶ νὰ θρηνῇ τότε ὁ Καθουλλίνος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φίλου του. Εἰπέ, Κόνναλ υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, ὁμίλησον, ἡ συμβουλή σου ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἥλιον τοῦ οὐρανοῦ!»

«Υἱὲ τοῦ Σέμου» ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγὸς «ἡ σκιά τοῦ Κρουγάλου ἐπεφάνη εἰς ἐμέ, ἐλθοῦσα ἀπὸ τοῦ σκηνώματός της. Τὸ φῶς τῶν ἀστέρων ἐξοφοῦτο ὀπισθεν τῆς μορφῆς του. Ἡ φωνή του ὁμοιάζει πρὸς τὸν φλοῖσθον ἀπέχοντος ρεύματος. Προαγγέλλει τὸν θάνατον. Ὀμιλεῖ περὶ τοῦ στενοῦ καὶ ζοφώδους σκηνώματος! Ὄθεν ζήτησον εἰρήνην, ἀρχηγὲ τῆς Ἰέρνης, ἄλλως φύγε διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας.»

«Λέγεις, ὅτι σοὶ ὁμίλησεν ὁ Κρουγάλος, καὶ ὅτι τὸ φῶς τῶν ἀστέρων ἐξοφοῦτο ὀπισθεν τῆς μορφῆς του;» ἀπεκρίθη ὁ ἥρως. «Υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, ἦτο ὁ ἀνεμος, ὅστις ἐφιθύριζε περὶ τὸ οὖς σου. Ἡ εἰς τὸν ἥχον μορφή τοῦ Κρουγάλου, διατί δὲν ἔκαμνες νὰ τὴν ἴδῃς; Ἐμαθες ποῦ εἶναι τὸ οἶκημα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνέμου; Τὸ ξίφος μου ἡδύνατο νὰ ἀνεύρῃ τὴν φωνὴν ἐκείνην καὶ νὰ τὴν βιάσῃ νὰ εἴπῃ τί εἰξεύρει. Ἀλλ' ὀλίγα γνωρίζει περὶ τοῦ μέλλοντος ὁ Κρουγάλος, διότι πρὸ μικροῦ μετέστη, οὐδὲ ἡδύνατο νὰ ὑπάγῃ πέραν τῶν λόφων μας· τίς ἐπομένως ἡδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν περὶ τῆς πτώσεώς μας;» «Αἱ σκιαί φεύγουσιν εἰς τὰ νέφη καὶ ἵπτανται εἰς τοὺς ἀνέμους» εἶπεν ἡ τοῦ Κόνναλ φωνή. «Αὗται συναναπαύονται, συνδιαλεγόμεναι περὶ τῶν θνητῶν.»

«Ἄς συνδιαλέγωνται λοιπὸν περὶ τῶν θνητῶν, περὶ παντὸς ἀνθρώπου πλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἰέρνης. Ἐν τῷ σκηνώματί των ἄς βασιλεύῃ ἡ λήθη τοῦ ὀνόματός μου. Ἐγὼ δὲν θὰ φύγω, φοβηθεὶς τὸν Σουάραν! Ἀλλ' ἐὰν πέπωται νὰ πέσω, ὁ τύμβος μου ἔσεται αἰώνιον τῆς φήμης μου μνημεῖον. Ὁ κυνηγὸς θέλει χύνει δάκρυ ἐπὶ τοῦ τύμβου, βαθεῖα δὲ λύπη θὰ περιστοιχῇ τὴν εὐρύτερον Βραγέλαν. Δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, τὴν φυγὴν μό-

νον φοβοῦμαι. Ὁ Κρουγάλος με εἶδε νικῶντα! Σὺ ζοφώδες τοῦ λόφου, κάθητι ἐπὶ τῷ ὀπίσθῳ, εἰς ἐμέ· κατὰβηθι ἐπὶ τῆς οὐρανόσφαιρας.

1) Ἐννοεῖ τὰς σκιάς τῶν θανόντων.

ἀκτίνος, δείξον τὸν θάνατόν μου ἐπὶ τῆς χειρός σου· ἀλλ' οὐδὲ τότε θά μὲ ἴδῃς φεύγοντα, ὦ ἀσθενὲς τοῦ ἀνέμου τέκνον! Ἰπαγε, υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, πλῆξον τὴν ἀσπίδα, κρεμασμένην μεταξὺ τῶν δοράτων. Ἐγερθήτωσαν οἱ μαχηταί μου ἐν τῷ ἥχῳ τῆς ἀσπίδος, ἵνα ὀπλισθῶσι διὰ τὰς μάχας τῆς Ἰέρνης. Καί τοι ὁ Φιργγάλος μετὰ τῶν ἀνδρείων μαχητῶν του ἀναβάλλει τὴν ἔλευσιν, ἡμεῖς μόνοι θέλομεν πολεμήσει, ὦ υἱὲ τοῦ Κόλγαρ, καὶ ἄς ἀποθάνωμεν μαχόμενοι!

Ὁ ἥχος τῆς ἀσπίδος διήκει πανταχοῦ. Οἱ ἥρωες ἐγείρονται θορυβοῦντες, ὡς τὸ εἰς τὴν ἀκτὴν θραυόμενον κύμα. Ἔστησα ἐπὶ τῆς ἐρείκης, ὡς πολὺκλαδοὶ δρύς, βαρέως ἠχούσαι καὶ τῶν ὁποιῶν τὰ φύλλα ἀποσπώμενα συρίττους ἐν τῷ ἀνέμῳ. Ἡ τῆς Κρόμλας ὑψηλὴ κορυφὴ λευκοῦται ὑπὸ τῶν συναγειρομένων νεφελῶν. Ἡ ἡὼς ὑποφώσκει ἐπὶ τοῦ ἡμιπεφωτισμένου ὠκεανοῦ. Ἡ κυανὴ ὁμίχλη βραδέως παρερχομένη, ἀποκρύπτει τοὺς μίους τῆς Ἰνισφένλ!

«Ἐγέρθητε σεῖς» εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν μελαινῶν ἀσπίδιων, αἱ πλεῦσαντες τὰ κύματα τῆς Λόκλιν. Οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἔφυγον φοβηθέντες τοὺς βραχίονάς μας· καταδιώξατε αὐτοὺς ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας! Μόρλα, ὕπαγε εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Κόρμακ, εἰπὲ δὲ αὐτῷ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Σουάραν, πρὶν ἢ ὁ λαὸς του ταφῇ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἡ σιγὴ ἀπλώσῃ τὰς πτέρυγας τῆς ἐπὶ τῆς νήσου του.» Πάντες ἠγέρθησαν, ἠχούντες ὡς ἀγγέλη θαλασσίων πτηνῶν, διωκομένων τῆς παραλίας ὑπὸ τῶν ῥηγνυμένων κυμάτων. Ὁ ἥχος, ὃν ἐπροξένουν, ὁμοιάζεν ἐκεῖνον κυρίων ρυάκων, συναντωμένων εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κόνας, ὅταν, μετὰ χειμερινὴν νύκτα, κυλίωσι τὰ τεταραγμένα ὕδατά των ὑπὸ τὸ ὥχρον φῶς τῆς πρωίας.

Ὡς αἱ ζοφῶδεις τοῦ φθινοπώρου σκιαὶ διέρχονται τοὺς παύζοντας λόφους, οὕτως ἀμαυροὶ καὶ ἀθρόοι ἤρχοντο οἱ ἄρχηγοὶ τῶν ἠχούντων δασῶν τῆς Λόκλιν. Ἀγέρωχος ὡς ἔλαφος τῆς Μόρβεν, ἠγεῖτο ὁ βασιλεὺς αὐτῶν. Ὁ ἀπαστράπτων θυρεὸς κείται εἰς τὸ πλευρόν του, ὡς νυκτερινὴ φλόξ ἐπὶ τῆς ἐρείκης, ὅταν ὁ κόσμος σιγᾷ καὶ ζοφῶται, καὶ ὁ περιηγητὴς καθορᾷ πνεύματι.

παίζοντα εἰς τὰς οὐρανίους ἀκτῖνας. Ζοφερῶς λ' αἰμύπουσιν πέριξ λόφοι, καὶ ἀμυδρῶς δεικνῶσι τὰς ὁρὰς των. Πνοὴ τις ἐκ τοῦ φρίσσοντος ὠκεανοῦ ἐκίνει τὴν ἐπικαθημένην ὁμίχλην. Οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἀναφαίνονται ὡς σειρὰ βράχων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ὅτε ναῦται ἐπὶ ἀγνώστων ἀκτῶν, τρέμουσι τοὺς ἀποπλανῶντας ἀνέμους!

«Ἰπαγε, Μόρλα, ὕπαγε» εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Λόκλιν «δὸς εἰς ἐκεῖνους τὴν εἰρήνην. Δὸς τοὺς ὄρους, οὓς προτείνουσιν οἱ βασιλεῖς, ὅταν τὰ ἔθνη παραδίδονται εἰς τὰ ξίφη των· ὅταν οἱ ἀνδρεῖοι πίπτωσιν ἐν πολέμῳ καὶ αἱ παρθέναι οἰκνῶνται ἐπὶ τῆς πεδιάδος!»

Ἀγέρωχος ὁ υἱὸς τοῦ Σουάρθ Μόρλας ἐπορεύθη, καὶ ὠμίλησεν εἰς τὸν γλαυκωπὸν τῆς Ἰέρνης ἀρχηγόν, περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἡρώων του, «Λάβε τὴν εἰρήνην τοῦ Σουάραν» ἐφώνησεν ὁ ἥρωες «τὴν εἰρήνην, ἣν δίδωσιν οὗτος τοῖς βασιλεῦσιν, ὅταν τὰ ἔθνη ὑποχωρῶσιν. Ἄφες ἡμῖν τὰς τῆς Ἰέρνης πολυναμάτους πεδιάδας, δίδων προσέτι τὴν εὐρύτερον καὶ ὠραίαν γυναικά σου καὶ τὸν ποδηνέμον καὶ ὠκύν κύνα σου. Δὸς ταῦτά ὡς σύμβολον τῆς ἀδυναμίας σου, καὶ θέλεις ζῆ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἰσχύος ἡμῶν!»

—«Εἰπὲ τῷ Σουάραν, εἰπὲ εἰς τὸν ἀλαζόνα ἐκεῖνον, ὅτι ὁ Καθουλλίνος δὲν ὑποχωρεῖ. Εἰπὲ εἰς αὐτόν ὅτι τῷ δίδω τὴν κυλιόμενην θάλασσαν, καὶ τῷ ἐτοιμάζω τάφους διὰ τοὺς ἐν Ἰέρνῃ ἐλθόντας στρατιώτας του. Ἀλλ' οὐδέποτε ξένος θέλει λάβει τὴν θελκτικὴν ἀκτῖνα τοῦ ἔρωτός μου, οὐδὲ ἔλαφος θέλει σωθῇ ἀπὸ τοῦ ποδηνέμου Λουάθ, τοῦ εὐνοϊκοῦ κυνός μου, ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Λόκλιν.» «Κοῦφε, ὁδηγέ τοῦ ἄρματος» εἶπεν ὁ Μόρλας «θέλεις λοιπὸν πολεμήσει κατὰ τοῦ βασιλέως, οὔτινος αἱ πολυάριθμοι νῆες δύνανται νὰ ἐλκύσωσι τὴν νῆσόν σου; Τοσοῦτον σμικρὰ εἶναι ἡ εὐθαλὴς καὶ πολύλοφος Ἰέρνη σου πρὸς αὐτόν, ὅστις δεσπόζει τῶν τρικυμιωδῶν κυμάτων!»

«Διὰ λέξεων ὑπέικω εἰς πολλούς, Μόρλα· πλὴν τὸ ξίφος μου εἰς τὸν Ἰέρνη θέλει κατέχει τὸ σκῆπτρον τοῦ Κόρμακ, ΛΙΝΑΡΙΑ ἔστιν ὁ Κόνναλ καὶ ὁ Καθουλλίνος! Ὁ Κόνναλ, ἄριστος ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ἀνδρῶν, σὺ ἤκουσας τοὺς λόγους τοῦ Μόργλα, δύνασαι ἤδη νὰ σκε-
φθῇς περὶ εἰρήνης, σὺ ἀσπιδοθραῦσα ; Σκιά τοῦ πεσόντος Κρουγά-
λου, διατὶ ἀπειλεῖς ἡμᾶς μὲ θάνατον. Τὸ ζεὶν ἐνδιαίτημα θέλει
μὲ ὑποδεχθῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φωτός τῆς φήμης. Ἐγείρατε τέ-
κνα τῆς ἱέρνης, ἐγείρατε τὰ ξίφη, καὶ τανύσατε τὸ τόξον· ὀρ-
μήσατε κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν σκότει, ὡς τὰ πνεύματα τῶν τρι-
κυμωδῶν πνευμάτων ! »

Τότε φρικώδης, πεισματώδης καὶ ἀγρία διεχύθη ἡ ζοφώδης
μάχη, ὡς ὀμίχλη κυλινδουμένη ἐπὶ πεδιάδος, ὅταν τρικιμίαι εἰς-
πίπτωσιν εἰς τὴν ἀναλαμπὴν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ Καθουλλίνος προ-
ηγείται ἔνοπλος, ὡς μαινομένη σκιά ἔμπροσθεν νέφους, ὅταν
πυρώδη μετέωρά περικαλύπτωσιν αὐτήν, φέρουσιν ἐν ἑαυτῇ
σφοδρὰν θυελλαν. Ὁ Κάριλ μακρὰν ἐπὶ τῆς ἐρείκης παρακελεύ-
εται τὸ πολεμικὸν ἄσμα. Αὐτὸς ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν τοῦ ἄσματος,
καὶ διαχέει τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνδρείων.

« Ποῦ » εἶπεν ἀρχόμενος ὁ ἀοιδὸς « ποῦ εἶναι ὁ πεσὼν Κρου-
γάλος ; Κεῖται λησμονημένος ὑπὸ γῆν· τὸ οἶκμα τῶν κελύφων εἶ-
ναι σιωπηλόν. Ἡ γυνὴ τοῦ Κρουγάλου λυπεῖται. Αὐτὴ, ξένη ἀκό-
μη εἰς τὸ τοῦ συζύγου τῆς δῶμα, ἐβυθίσθη εἰς μέγα πένθος ¹⁾·
Πλὴν τίς εἶναι ἐκείνη, ἥτις ὡς ἡλιακὴ ἀκτίς ἵπταται πρὸ τῶν
ἐχθρῶν τάξεων ; Εἶναι ἡ ὡραία Δεγρένα, ἡ τοῦ πεσόντος
Κρουγάλου γυνή. Ἡ ξανθὴ κόμη τῆς κυματίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.
Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς εἶναι ἐρυθρὸς ὑπὸ τῶν δακρύων, ἡ δὲ φωνὴ τῆς
ἀσθενής. Ὁ προσφιλὴς Κρουγάλος σου δὲν εἶναι ἤδη εἰμὴ κενὴ σκιά
ἀναστρεφόμενη μετὰ τῶν φασμάτων τοῦ λόφου. Αὐτὸς ἔρχεται
εἰς τὸν ὕπνον σου, ἵνα ὑψώσῃ τὴν ἀδύνατον φωνὴν του, ὁμοι-
άζουσιν πρὸς τὸν βόμβον τῆς ὀρεινῆς μελίσσης, ἡ πρὸς τὸν βόμ-
βον τῶν ἐν καιρῷ ἐσπέρας συναγερμένων μυιῶν.

Ἀλλ' ἡ Δεγρένα ἐκλείπει ὡς νέφος πρωῒνον, τὸ ξίφος τῆς Λό-
κλιν διεπέρασε τὸ στήθος τῆς ! « Καῖρβαρ, ἔπεσεν ἐκείνη, ἥτις
ἐνησχόλει τὰς νεανικὰς σκέψεις σου. Ἐπεσεν, ὦ Καῖρβαρ, τὸ ἀν-
τικείμενον τῶν νεανικῶν ὥρων σου ! »

1) Ὁ Κρουγάλος ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης εἶχε νυμφευθῇ τὴν Δεγρέναν. Α

Ὁ ἀγέρωχος Καῖρβαρ ἀκούσας τὸν λυπηρὸν ἦχον, ἐφώρμησεν
ὡς κῆτος θαλάσσιον. Βλέπει τὴν θυγατέρα του νεκράν, καὶ ῥί-
πτεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν. Τὸ δόρυ του κτυπᾷ μαχητὴν
τινα τῆς Λόκλιν ! ἡ μάχη τότε διαδίδεται πανταχοῦ. Οἶον
προξενουσι θόρυβον οἱ ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς Λόκλιν πνέοντες
ἄνεμοι, καὶ τὸ πολυπληθεὶς πύκας καταναλίσκον πῦρ, τοιοῦ-
τον παρῆγον δοῦπον αἱ κατὰ γῆς πίπτουσαι τῶν μαχητῶν τά-
ξεις. Ὁ Καθουλλίνος ἔρριπτε χαμαὶ τοὺς ἥρωας ὡς τὰ χόρτα
τοῦ ἀγροῦ. Ὁ Σουάραν ἐδῆου τὴν ἱέρνην· ἔπεσεν ὁ Κουράκ πλη-
γὴς ὑπὸ τῆς χειρὸς του, καὶ ὁ ὑπὸ πελωρίου ἀσπίδος προφυ-
λαττόμενος Καῖρβαρ. Ὁ Μόργλαν ἀνεπαύθη διὰ παντός. Ὁ Κά-
ολτ τρέμει θνήσκων ! Τὸ λευκὸν στήθος του κηλιδούται ὑπὸ
αἵματος, ἡ δὲ ξανθὴ κόμη του ἐξετάθη ἐπὶ τῆς κόνως τῆς πα-
τρικῆς του γῆς. Πολλάκις ἐώρτασεν εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἔπεσε.
Συνεχῶς ἐκεῖ ἤδετο ἀκούων τὸν ἦχον τῆς ἄρπης, ὅτε οἱ κύνες
του περιέτρεχον χαίροντες καὶ οἱ θηρευταὶ προητοιμαζόν τὰ
βέλη !

Ὁ Σουάραν προέβαιεν ἔτι, ὡς σφοδρὸν ρεῦμα, ὅπερ κατέρ-
χεται ἀπὸ ἐρήμου τινὸς, περιβρέχον τοὺς λόφους καὶ κατακλύ-
ζον τὰ προστυγχάνοντα. Ἀλλ' ὁ Καθουλλίνος ἔστη πρὸ αὐτοῦ,
ὡς λόφος ἀψήφων τὰ ἐπικαθήμενα νέφη. Καθὼς, οἱ ἄνεμοι ἐναν-
τίοι πνέοντες ἐπὶ τῆς συνδένδρου κορυφῆς του, καὶ ἡ χάλαζα
ραγδαία καταπίπτουσα δὲν δύναται νὰ μετακινήσῃ τὸν λό-
φον, ἀλλ' ἵσταται οὗτος ἀκλόνητος προστατεύων τὴν σιωπη-
λὴν κοιλάδα τῆς Κόνας, οὕτως ὁ Καθουλλίνος, ἐν μέσῳ πολλῶν
ιστάμενος, ἐπροστάτευε τοὺς υἱοὺς τῆς ἱέρνης.

Τὸ αἶμα τῶν πιπτόντων ἡρώων ἀναπηδᾷ ὡς πίδαξ τοῦ ὄρους.
Ἀλλ' ἡ ἱέρνη πίπτει, ὡς τήκεται ἡ χιών ἐν ἡλιακῇ ἡμέρᾳ.

« Ὡ υἱοὶ τῆς ἱέρνης » εἶπεν ὁ Γροῦμαλ. « Ἡ Λόκλιν δεσπόζει
τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Διατὶ νὰ μαχώμεθα ὡς ἀσθενεῖς κάλαμοι
κατὰ τοῦ ἀνέμου ; Φύγωμεν πρὸς τὸν λόφον τῶν φαιῶν ἐλά-
φων. » Εἰπὼν ταῦτα ἔφυγεν ὡς ἔλαφος τῆς Μόρβεν· τὸ δόρυ του

ἔπεσε πρὸς τὸν ἕρποντα φωτεινὴν ἀκτῖνα. Ὀλίγοι ἔφυγον μετὰ
ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· οἱ λοιποὶ ἔπεσον γενναίως μαχώμενοι
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΕΟΥΡΙΟΥ

ἐπὶ τῆς ἠχούσης ἐρείκης τῆς Λένας. Ὁρθίος ἵστατο μαχόμενος ἐπὶ τοῦ λάμποντος ἄρματός του ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἰέρνης Καθουλλίνος. Ἀφοῦ ἐφόνευσεν ἰσχυρόν τινα υἱὸν τῆς Δόκλιν, εἶπε μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν Κόνναλ. «Κόνναλ, πρῶτε τῶν θνητῶν, σὺ ἐδί-
δαξας τὸν θανατηφόρον τοῦτον βραχίονα, "Ἄν καὶ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης ἐφυγον, δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ πολεμήσωμεν τὸν ἐχθρόν; Γηραιὲ Κάρριλ, ὁδήγησον τοὺς φίλους μου εἰς τὸν σύνδενδρον ἐκεῖνον λόφον. Ἐδῶ, Κόνναλ, ἅς σταθῶμεν ἡμεῖς, ὡς βράχοι, καὶ ἅς σώσωμεν τοὺς φεύγοντας φίλους μας ! »

Ὁ Κόνναλ ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ ἄρματος. Ἰψοῦσι τὰς ἀσπίδας τῶν, ὁμοίας πρὸς τὴν ἐν αἰθρία νυκτὶ ἐξοφωμένην σελήνην, ὅταν αὕτη διαγράφη ζοφερὸν κύκλον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δεινὴ ἀλλοιωσις προσδοκᾶται παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σιφάδα καὶ ὁ ἀγέ-
ρωχος Δουσανάλ, ἀσθμαίνοντες ἀνέρχονται τὸν λόφον. Ὡς τὰ κύματα κατόπιν κήτους, οὕτως ὅπισθεν αὐτῶν ὤρμων οἱ ἐχθροί. Ἔστησαν ἤδη ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τῆς Κρόμλας οἱ τεθλιμμένοι τῆς Ἰέρνης υἱοί. Ὡς δένδρα ἄλσους, δι' οὗ εἶχε διέλθει φλόξ παρα-
φερομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων θυελλώδους νυκτός, ἵστανται ἀφεσῶ-
τα καὶ διεσπαρμένα, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, οὕτως ἵστανται σιωπηλοὶ οἱ υἱοὶ τῆς Ἰέρνης.

Ὁ Καθουλλίνος ἔστι παρὰ τινι δρυϊ. Περιέστρεψε τὸ βλο-
συρὸν βλέμμα του ἐν σιωπῇ καὶ ἤκουσε τὸν ἀνεμὸν εἰς τὴν πυ-
κνὴν κόμην του. Μοράνος, ὁ υἱὸς τοῦ Φίθιλ, ὁ τοῦ ὠκεανοῦ πρό-
σκοπος ἦλθε. «Τὰ πλοῖα» ἐφώνησε «τὰ πλοῖα τῶν ἐρήμων νή-
σων. Ὁ Φιγγάλος, ὁ πρῶτος τῶν θνητῶν, ὁ ἀσπιδοθραύστης, ἔρχεται. Τὰ κύματα ἀφρίζουσι πρὸ τῶν μελαινῶν πρῶρων του. Οἱ ἱστοὶ μετὰ τῶν ἱστιῶν ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλσος ἐν νεφέ-
λαις.» «Φυσᾶτε,» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «φυσᾶτε, σεῖς ὦ ἀνεμοί, οἵτινες φέρετε πρὸς τὴν ὀμιχλώδη νησὸν μου. Ἐλθέ φέρων τοῖς ἐχθροῖς μου τὸν θάνατον, ὦ βασιλεῦ τῆς ἠχέσεως Σέλμας! Τὰ ἱστία σου, φίλε μου, εἶναι δι' ἐμὲ πρῶϊνα νέφη· τὰ δὲ πλοῖά σου οὐράνιον φῶς· σὺ δὲ φωτεινὴ στήλη καταυγάζουσα τὸν κόσμον ἅπαντα ἐν καιρῷ νυκτός. Ὡ Κόνναλ, πρῶτε ἀνδρῶν, πόσον εὐ-
χάριστοι εἶναι οἱ φίλοι ἐν ὥρᾳ λύπης. Ἀλλ' ἡ νύξ πλησιάζει.

Ποῦ εἰσιν ἤδη τὰ πλοῖα τοῦ Φιγγάλου; Διέλθωμεν ἐνταῦθα τὰς ὥρας τοῦ σκότους, ἐνταῦθα ἅς εὐχρηθῶμεν διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς οὐρανόσι σελήνης.

Οἱ ἀνεμοὶ διαπνέουσι τὰ δάση. Οἱ χεῖμαρροι καταρρέουσιν ἀπὸ τῶν βράχων. Ὁ θετὸς συνέρχεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας. Οἱ ἐρυθροὶ ἀστέρες τρέμουσι μεταξὺ τῶν ἱπταμένων νεφῶν. Τεθλιμμένος παρὰ τινι βρύματι, οὕτως ὁ ἤχος ἀντηγεῖ εἰς παλαιὸν τι δένδρον, κάθεται ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἰέρνης. Κόν-
ναλ, ὁ υἱὸς τοῦ Κόλγαρ, παρακάθεται μετὰ τοῦ γηραιοῦ Κάρριλ. «Ἀτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου» εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου, «ἀτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου, διότι ἐφόνευσεν τὸν φίλον του. Φέρδα, υἱὲ τοῦ Δάμμου, σὲ ἡγάπων ὡς ἐμαυτόν!»

«Πῶς, Καθουλλίνε, υἱὲ τοῦ Σέμου, πῶς ἔπεσεν ὁ ἀσπιδο-
θραύστης; Καλῶς ἐγὼ μέμνημαι» εἶπεν ὁ Κόνναλ «τοῦ εὐ-
γενοῦς τοῦ Δάμμου υἱοῦ. Ἦτο ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ὁμοιάζων πρὸς οὐράνιον τόξον.»

«Ὁ Φέρδας,» ἀπεκρίνατο ὁ Καθουλλίνος «πολλῶν λόφων ἐξουσιαστής ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἀλδιόνης. Εἰς τὸ τῆς Μούρας σκῆ-
νωμα ἐδιδάχθη τὸ ξίφος, καὶ ἐκτήσατο τὴν φιλίαν τοῦ Καθουλ-
λίνου. Ἐπορεύεσθαι ὁμοῦ πρὸς θήραν, μίαν δὲ εἶχόμεν ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆς ἐρείκης κλίνην.

Δευγάλα ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Κάϊρβαρ, ἀρχηγοῦ τῶν πεδίων τῆς Οὐλλιν. Ἦτο μὲν εὐειδεστάτη, ἀλλ' ἡ καρδία της ἦτο ἐστία τῆς οἰήσεως. Αὕτη ἠρᾶτο τῆς ἡλιακῆς ἐκείνης ἀκτίνος τῆς νεότητος, τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Δάμμου. «Κάϊρβαρ» εἶπεν ἡ λευκότερος Δευγάλα «δός μοι τὸ ἥμισυ τῆς πόμνης, διότι δὲν θέλω τοῦ λοιποῦ μένει ἐν τῷ σκηνώματί σου. Διαίρεσόν τιν ἀγέλην, ἄθλιε Κάϊρβαρ.»

«Ὁ Καθουλλίνος» εἶπεν ὁ Κάϊρβαρ «ἅς διαίρεσθαι τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου ἀγέλην μου· ἡ καρδία του εἶναι ἡ ἑδρὰ τῆς δικαιο-
σύνης. Ἀπελθε σὺ, ἀκτίς τοῦ κάλλους! » Ἐγὼ πορευθεὶς διένειμα τὴν τράχηλόν μου ὅσον λευκός τις, ὡς ἡ χιών, ταῦρος τοῦ-
του ἐδῶκα τὴν τράχηλόν μου τῷ Κάϊρβαρ. Ἡ Δευγάλα ὠργίσθη.

« Ἰὲ τοῦ Δάμμου » εἶπεν ἡ ὥραία κόρη, « ὁ Καθουλλίνος παρώργισε τὴν ψυχὴν μου. Πρέπει νὰ ἀκούσω τὸν θάνατόν του, ἄλλως τὸ ρεῦμα τοῦ Λοῦθαρ θέλει ρεύσει ἐπ' ἐμοῦ. Τὸ ὠχρὸν φάσμα μου θέλει πλανᾶσθαι παρὰ σοί, θρηνοῦν τὴν πληγὴν, τῆς ὑπερηφανίας μου. Χύσον τὸ αἷμα τοῦ Καθουλλίνου, ἡ διαπέρασον τὸ πᾶλλον τοῦτο στῆθος. »

« Δευγάλα » εἶπεν, ὁ καλλιόμοσ νέος « πῶς νὰ φονεύσω τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου; Αὐτὸς εἶναι ὁ πιεστότερος τῶν φίλων μου· δύναμαι λοιπὸν νὰ ὑψώσω τὸ ξίφος μου κατ' αὐτοῦ; Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας αὕτη ἐθρῆναι πρὸ τοῦ ἥρωος, τὴν τετάρτην ὑπεσχέθη οὗτος νὰ πολεμήσῃ. « Θέλω πολεμήσῃ κατὰ τοῦ φίλου μου, ὦ Δευγάλα, ἀλλ' εἴθε νὰ πέσω ὑπὸ τὸ ξίφος του! Δύναμαι ἐγὼ μόνος νὰ πλανῶμαι ἐπὶ τοῦ λόφου; Δύναμαι νὰ θεωρῶ τὸν τάφον τοῦ Καθουλλίνου; » Ἐπολεμήσαμεν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Μούρας. Τὰ ξίφη μας ἀποφεύγουσι τὰς πληγὰς. Ὀλισθαίνουσιν ἐπὶ τῶν περικεφαλαίων, ἡ ἡχώσιν ἐπὶ τῶν ὀλισθηρῶν ἀσπίδων. Ἡ Δευγάλα παρῆν μειδιῶσα, εἶπε δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Δάμμου « Ὁ βραχίων σου εἶναι ἀσθενής, σὺ, ὦ ἡλιακὴ ἀκτὶς τῆς νεότητος! Τὰ ἔτη σου δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὸν σίδηρον. Ἰποχώρησον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Σέμου. Αὐτὸς εἶναι βράχος ἐπὶ τοῦ Μάλμωρ. » Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νέου τότε ἐπλήσθησαν δακρύων· ψελλίζων δὲ μοι εἶπε « Καθουλλίνε, ἔγειρον τὸν θυρεὸν καὶ ὑπερασπίσθητι ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ φίλου σου. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι ὑπὸ λύπης βεβαρυμένη, διότι πρέπει νὰ φονεύσω τὸν ἀριστὸν τῶν ἀνδρῶν. » Ἐγὼ ἀφῆκα βαθὺν στεναγμὸν, ὁμοιάζοντα πρὸς ἀνεμὸν εἰς κοίλωμα βράχου. Ἀνύψωσα τότε τὴν αἰχμὴν τοῦ ὅπλου μου. Ἡ ἡλιακὴ ἀκτὶς τῆς μάχης ἔπεσεν, ὁ πρῶτος τῶν φίλων τοῦ Καθουλλίνου! Ἀτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ τοῦ Καθουλλίνου ἀφ' οὗτο ἔπεσεν ὁ ἥρωας. »

« Λυπηρὰ εἶναι ἡ διήγησίς σου, υἱὲ τοῦ ἄρματος » εἶπεν ὁ γηραιὸς Κάρριλ. Αὕτη ἐπανάγει τὴν ψυχὴν μου εἰς ἀρχαίους χρόνους, εἰς ἡμέρας ἄλλων ἐτῶν. Συχνάκις ἤκουσα περὶ τοῦ Κόμαλ, ὅστις ἐφόνευσεν τὸν ἀγαπητὸν φίλον μου, ἀλλ' ὅμως οἱ ἐχθροὶ ἔφρουγον ἀπ' αὐτοῦ, ἡ δὲ νίκη ἔστρεψε τὰ ὅπλα του!

Ὁ Κόμαλ ἦτο τέκνον τῆς Ἀλδιόνης, ἡγεμὼν μυρίων λόφων. Ἡ ἐλαφὸς του ἔπινεν ἀπὸ πολλῶν ρευμάτων. Μυριοὶ λόφοι ἀντήχουν εἰς τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν του. Ἡ ὄψις του ἐδήλου τὴν νεανικὴν του πραότητα· ἀλλ' ἡ χεὶρ του ἦτο ὁ θάνατος τῶν ἡρώων. Μίαν μόνην ἡγάπα, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ὥραία θυγάτηρ τοῦ κραταιοῦ Κονλόκ. Αὕτη ἐφαίνετο ὡς ἡλιακὴ ἀκτὶς ἐν ταῖς γυναιξί. Ἡ κόμη τῆς ἦτο μέλαινα ὡς τὰ πτερὰ τοῦ κόρακος. Οἱ κύνες τῆς ἦσαν εὐφρεῖς πρὸς θήραν. Τὸ τόξον τῆς ἦχει εἰς τοὺς ἀνέμους. Ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο ἀφωσιωμένη ἐπὶ τοῦ Κόμαλ. Συχνὰ συναντῶντο οἱ ἐρωτικοὶ ὀφθαλμοὶ τῶν. Ἐπορεύοντο εἰς τὴν θήραν ὁμοῦ. Εὐτυχεῖς ἦσαν οἱ μυστικοὶ λόγοι τῶν. Ἀλλ' ὁ Γροῦμαλ ὁ ζοφερὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἄρδθεν ἡγάπησε τὴν νεάνίδα. Οὗτος, ἀσπονδὸς ἐχθρὸς τοῦ ἀτυχοῦς Κόμαλ, ἐκαρὰδόκει τὰ βήματα τῆς νεάνιδος.

Ἡμέραν τινὰ, κεκμηκότες ἐκ τῆς θήρας, ὅτε ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀποκρύψει τοὺς φίλους τῶν, ὁ Κόμαλ καὶ ἡ τοῦ Κονλόκ θυγάτηρ, ἦλθον ἵνα ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Ρονάν· τὸ σύνηθες κρησφύγετον τοῦ Κόμαλ. Εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἄντρου ἐκρέμαντο τὰ ὅπλα του· ἐκεῖ ἦσαν πολυάριθμοι ἀσπίδες καὶ περικεφαλαῖα. « Ἀναπαύθητι ἐνταῦθα, ἀγαπητὴ μου Γαλβίνα, σὺ, φῶς τοῦ ἄντρου τοῦ Ρονάν, » εἶπεν ὁ Κόμαλ. « Ἐλαφὸς τις φαίνεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Μόρας. Ἐγὼ ὑπάγω, πλὴν ταχέως θέλω ἐπανελθεῖ. » « Φοβοῦμαι » εἶπεν αὕτη « φοβοῦμαι » τὸν φοβερόν Γροῦμαλ· αὐτὸς ἐνεδρεύει παρὰ τὸ ἄντρον τοῦ Ρονάν. Ἐγὼ θέλω ἀναπαυθῆ μετὰ τῶν ὀπλων· πλὴν ταχέως ἐπανελθε, ἀγαπητέ μου. »

Ἀφ' οὗ ὁ Κόμαλ ἐπορεύθη εἰς τὴν θήραν τῆς ἐλάφου, ἡ Γαλβίνα ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀγάπην του. Ἐνδυθεῖσα ἐπομένως τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ, ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου τοῦ Ρονάν. Ὁ Κόμαλ ἐνόμισεν ὅτι ἦν ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἡ καρδία του ἔπαλλε. Τὸ χρῶμά του ἠλλοιώθη, καὶ σκότος ἐπεκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς του. Ἐτάνυσεν τὸ τόξον, τὸ βέλος ἔφυγε, καὶ ἡ Γαλβίνα ἐκάλυψε τὸν ἑαυτῆς αἵμα. Αὐτὸς ἀκολούθως ἔδραμε μετ' ἀγωνίας πρὸς τὸν πατέρα, ἐκάλυψε τὴν θυγατέρα τοῦ Κονλόκ· ἀλλ'

οὐδεμία φωνὴ ἐξέρχεται τοῦ ἀντροῦ. «Ποῦ εἶσαι σὺ, ὦ ψυχὴ μου;» ... Εἶδεν ἐπὶ τέλους τὸ πᾶλλον στήθος της, ἐξοιδόμενον περὶ τὸ βέλος, ὅπερ ἔρριψεν. «ὦ θύγατερ τοῦ Κονλὸκ, προσφιλὲς μοι Γαλβίνα, εἶσαι σὺ ...» Ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ στήθους της!

Οἱ κυνηγοὶ ἐντυχόντες τῇ ἀτυχεῖ τούτῳ ζεύγει, παρεμυθοῦντο τὸν Κόμαλ. Αὐτὸς ἀκολούθως ἀνῆλθε τὸν λόφον. Ἀλλὰ συνεχῶς ἤρχετο ἐν σιγῇ εἰς τὸ σκοτεινὸν σκῆνωμα τὸ περικλεῖον τὸν ἔρωτά του. Ὁ στόλος τοῦ ὠκεανοῦ ἦλθε. Αὐτὸς ἐπολέμησεν, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐξίτηι πανταχοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν θάνατον. Πλὴν τίς ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ τὸν κραταῖον Κόμαλ, ἔρριψε τότε μακρὰν τὴν μέλαιναν ἀσπίδα του, βέλος δὲ διεπέρασε τὸ ἀνδρικὸν στήθος του. Αὐτὸς εὐδαίμετα τῆς ἐρωμένης του Γαλβίνας, ὁ δὲ θέρυβος τοῦ σμαραγδίνου κύματος ταρασσεύει τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἀνάπαισιν. Οἱ πόα κεκαλυμμένοι τάφοι τῶν ὁρῶνται ὑπὸ τοῦ ναύτου, τοῦ διαπλέοντος τὰ κύματα τοῦ Βορρᾶ.

Ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν τοῦ τρίτου ἔκτου.

Ὁ Κάρριλ ἐξακολουθεῖ ἄδων. Διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ Φιγγάλου εἰς Λόκλιν, καὶ τὸν θάνατον τῆς Ἀγανδέκας τῆς εὐειδοῦς ἀδελφῆς τοῦ Σουάραν. Πρὶν ἀκόμη παύσεται τοῦ ἔκτου, Κάλμαρ, ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα, ὁ συμβουλευσας τὴν πρώτην μάχην ἦλθε πληγωμένος ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ τοῖς ἀγγέλλει τὸ σχέδιον τοῦ Σουάραν, ὅπως καταπτοῖται τὰ λείψανα τοῦ Ἰρλανδοῦ καὶ στρατοῦ. Αὐτὸς οὗτος προτείνει νὰ κωλύσῃ μόνος τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς στενὴν τινα διόδον, μέχρις οὗ οἱ Ἰρλανδοὶ, ἡθελον κάμει ἐπιτυχῶς τὴν ὑποχώρησίν των. Ὁ Καθουλλῖνος, εὐχαριστηθεὶς ἀπὸ τῆς γενναίας προτάσεως τοῦ Κάλμαρ ἀποφασίζει νὰ τὸν συνοδεύσῃ, καὶ διατάσσει τὸν Κάρριλ νὰ ἐξαγάγῃ

τοὺς ὑπολειπομένους μαχητάς. Ἐλθούσης τῆς πρωΐας, θνήσκει ὁ Κάλμαρ ἕνεκα τῶν πληγῶν του. Φανέντων δὲ τῶν πλοίων τῶν Καλιδονίων, ὁ Σουάραν τρέπεται εἰς καταδιώξιν τῶν Ἰρλανδῶν καὶ ἐπανακάμπτει ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ Φιγγάλου. Ὁ Καθουλλῖνος, αἰσχυρόμενος νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν Φιγγάλον, ἀποσύρεται εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας.

Ὁ Φιγγάλος συνάψας μάχην, τρέπει τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν· ἀλλ' ἡ ἐπελθούσα νύξ ἀφίνει τὴν μάχην ἄκρτον. Ὁ βασιλεὺς, παρατηρήσας τὴν γενναίαν συμπεριφορὰν τοῦ ἐγγόνου του Ὁσκαρ, δίδει αὐτῷ συμβουλὴν ἀφορῶσαν τὴν ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ διαγωγὴν του. Τὸν προτρέπει νὰ λάβῃ ὡς ὑπογραμμὸν τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων του, ὡς τὸ μόνον ὑπόδειγμα τῆς διαγωγῆς του. Μετὰ τοῦτο εἰσάγει τὸ ἐπεισόδιον τῆς Φαινασόλης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Κράκας, ἣν ὁ Φιγγάλος ἔσχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, νέαν ἔτι οὖσαν. Ὁ Φίλλαν καὶ ὁ Ὁσκαρ πέμπονται ἐσπευσμένως ἵνα κατοπτεύσωσι τὰς ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐχθρικὰς κινήσεις. Γαῦλος, ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, ἐφέται τῆς ἀρχιστρατηγίας κατὰ τὴν ἐπιούσαν μάχην, ἣν ὁ Φιγγάλος ὑπόσχεται νὰ δώσῃ. Γενικαί τινες σκέψεις τοῦ ποιητοῦ κλείουσι τὴν τρίτην ἡμέραν.

«Ἀρεστὸν εἶναι τὸ ἔσχατον» εἶπεν ὁ Καθουλλῖνος, «τερπνὴ εἶσιν οἱ μῦθοι ἄλλων χρόνων. Αὐτοὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὴν γαλήνιον δρόσον τῆς πρωΐας, τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν δορκάδων, ὅταν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες ἀμυδρῶς φωτίζωσι τὰς καταφερεῖας, καὶ ἡ κυανόχρους λίμνη ἡρεμεῖ ἐν τῇ κοιλάδι. Ὡς Κάρριλ, ὕψωσον πάλιν τὴν φωνὴν σου. Ἄς ἀκούσω τὸ ἔσχατον τῆς Σέλμας, ὅπερ ἤδετο εἰς τὰ εὐθόμα σκηνώματά μου, ὅτε Φιγγάλος, ὁ τῶν ἀσπιδοφόρων βασιλεὺς, παρῆν καὶ ἡγάλλετο ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν προγόνων του».

«Φιγγάλε, σὺ ἐνδοξον τέκνον τῆς μάχης» εἶπεν ὁ Κάρριλ «πρόωρα ἦσαν τὰ πολεμικὰ κατορθώματά σου. Ἡ Λόκλιν ἐτήκετο

τοῦ ἥρωος, ἀλλ' ὁ θάνατος ἦν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Ἦν ἰσχυρὸς ὡς τὰ ὀρηκτικὰ ὕδατα τῆς Λόρας. Οἱ φίλοι του παρακολουθοῦντες αὐτὸν ἐπρόξενουν θόρυβον, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν φλοῖσθον μυρίων ῥευμάτων. Οὗτοι συλλαβόντες τὸν βασιλέα τῆς Λόκλιν ἐν πολέμῳ, τὸν περιώρισαν ἐντὸς τῶν πλοίων. Ἀλλ' οὗτος ἐμεγαλοφρόνει, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐσκέπτετο, ἢ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ νέου νικητοῦ του. Διότι οὐδεὶς ποτε, εἰμὴ ὁ Φιγγάλος, εἶχε δαμάσει τὸν ἰσχυρὸν Στάρνον. ¹⁾ Οὗτος καθήμενος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν κελύφων, εἰς τὴν τῆς Λόκλιν δασώδη χώραν, κράζει τὸν πολιοῦτρινχα Σνίβαν, ὅστις συνήθως ἐψάλλε περὶ τὸν κύκλον τῆς Λόδας, ὅτε ἡ λίθος τῆς ἰσχύος ἤκουε τῆς φωνῆς του ²⁾ καὶ ἡ μάχη μετεστρέφετο.

«Ἰπαγε πολιοῦτρινξ Σνίβαν» εἶπεν ὁ Στάρνος «ὔπαγε εἰς τοὺς ἀλικύστους βράχους τοῦ Ἄρδθεν. Εἰπὲ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σέλμας, τὸν εὐειδέστερον τῶν ἡρώων, ὅτι τῷ δίδω τὴν θυγατέρα μου εἰς γάμον, τὴν ὡραιότεραν παρθένον, ἥς τὸ λευκὸν στήθος ὑπερτερεῖ τὴν λευκότητα τῆς χιόνης. Αἱ ὠλένας τῆς εἰσὶ λευκαὶ ὡς ὁ ἀφρός τῶν κυμάτων. Ἡ ψυχὴ τῆς εἶναι γενναία καὶ μειλίχιος. Ἄς ἔλθῃ μετὰ τῶν γενναίων ἡρώων του, ὅπως συζευχθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀποκρύφου σκηνώματος. Ὁ Σνίβαν ἦλθεν εἰς τὸ σκηνῶμα τῆς Σέλμας· ὁ καλλίκομος Φιγγάλος παρηκολούθησε τὰ βήματά του. Ἡ φλεγόμενη ψυχὴ του, πλέοντος ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ Βορρά, ἔπτη πρὸς τὴν νεάνιδα. «Καλῶς ἦλθες,» εἶπεν ὁ μελαίνας ἔχων τὰς ὀφρὺς Στάρνος «καλῶς ἦλθες» βασιλεῦ τῆς ὀρεινῆς Μόρβεν! Ὡς εὖ παρέστησαν οἱ ἄνδρειοι ἥρωές του, οἱ υἱοὶ τῆς ἀρεστηκυίας νήσου! Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας θέλομεν ἐστιᾶσθαι ἐντὸς τῶν σκηνωμάτων μου· ἐπὶ τρεῖς ἐπίσης ἡμέρας θέλετε θηρεύει τοὺς κάπρους, ὅπως ἡ φῆμη σου δυνηθῇ νὰ φθάσῃ πρὸς τὴν νεάνιδα, οἰκοῦσαν ἐν τῷ ἀποκρύφῳ σκηνώματι».

1) Στάρνος ἦν ὁ πατὴρ τοῦ Σουάραν καὶ τῆς Ἀγανδέκας. Α.

2) Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπαινίσσεται τὴν θρησκείαν τῆς Λόκλιν· καὶ ἡ λίθος τῆς ἰσχύος (the stone of power), ἢ ἡ λίθος ἡ εἰκὼν θεότητος τινος τῶν Σκανδιναβικῶν Α.

Ὁ Στάρνος ἐμελέτα τὸν θάνατόν των. Ἐδωκεν αὐτοῖς τὸ συμπόσιον τῶν κελύφων· ἀλλ' ὁ Φιγγάλος, ὅστις πάντοτε ὑπώπτευεν αὐτὸν, ἔφερε τὰ ὄπλα του. Οἱ τὸν θάνατον μελετήσαντες, πτοηθέντες ἔφυγον μακρὰν τῶν ὁμμάτων τοῦ βασιλέως. Ἐν τούτοις ἡ φωνὴ τῆς ζωηρᾶς χαρμωσύνης ἠγέρθη. Αἱ τὴν χάριν διαχέουσai ἄρπαι ἐτανύθησαν. Οἱ βάρδοι ἤδον τὰς μάχας τῶν ἡρώων, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πάλλον στήθος. Οὐλλῖνος ὁ τοῦ Φιγγάλου βάρδος, ἦτο παρὼν, ἡ ἡδεῖα φωνὴ τῆς ἠχούσης Κόνας. Οὗτος ἦνεσε τὴν θυγατέρα τῆς Λόκλιν καὶ τὸν τῆς Μόρβεν εὐγενῆ ἀρχηγόν. Ἡ τῆς Λόκλιν νεανὶς ἀκούσασα ταῦτα, ἀφῆκε τὸ σκηνῶμα τοῦ ἀποκρύφου στεναγμοῦ της! καὶ ἦλθε περικαλλῆς, ὡς ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ νέφους. Τὸ κάλλος ἐκέχυτο περὶ αὐτὴν ἐν εἰδει φωτός. Τὰ βήματά της κατεκήλουν τὸ οὖς ὡς θεία ἀρμονία. Αὐτὴ εἶδε τὸν νέον καὶ ἠράσθη αὐτοῦ. Αὐτὸς ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον τῶν στεναγμῶν της. Οἱ κυανοὶ ὀφθαλμοὶ της ἐκυλίνοντο ἐπ' αὐτοῦ κρυφίως, πύλόγησε δὲ τὸν ἀρχηγόν τῆς ἠχούσης Μόρβεν.

Ἡ τρίτη ἡμέρα φωτοβόλος ἔλαμψεν ἐπὶ τοῦ δάσους τῶν κάπρων. Ἐπρηρεύθησαν εἰς θήραν ὁ μελαίνας ἔχων τὰς ὀφρὺς Στάρνος, καὶ Φιγγάλος ὁ τῶν ἀσπιδοφόρων βασιλεὺς. Ἐδαπάνησαν τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας εἰς θήραν· τὸ δόρυ τῆς Σέλμας ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα. Τότε ἡ γλαυκῶπις τοῦ Στάρνου θυγάτηρ ἔνδακρος προσῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν καὶ μετὰ τὴν ἐρωτικὴν φωνὴν της εἶπεν αὐτῷ. «Φιγγάλε, εὐγενὴς ἀρχηγέ, μὴ ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν ὑπερῆφανον καρδίαν τοῦ Στάρνου. Ἐντὸς τοῦ ἄλλους ἐκείνου ἔχει κεκρυμμένους τοὺς ἀρχηγούς του. Ἀπόφυγε τὸ ἄλλος τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ μέμνησο, ὦ υἱὲ τῆς Μόρβεν, τῆς Ἀγανδέκας καὶ σῶσόν με ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ πατρός μου, βασιλεῦ τῆς ἀνεμώδους Μόρβεν!

«Ὁ νεαρὸς ἥρωας ἀνευ φόβου καὶ περισκέψεως προὔχωρει, συν-οδευόμενος ὑπὸ τῶν ἡρώων του. Οἱ τὸν θάνατον μελετήσαντες ἔπεσον ὑπὸ τῆς χειρὸς του, τὰ δὲ περίξ τῆς Γόρμαλ ἀντήχουν. Πρὸ τῶν σκηνωμάτων τοῦ Στάρνου συνῆλθον οἱ θηρευταί. Αἱ τοῦ βασιλέως μελαίνας ὀφρὺς ὁμοιάζον πρὸς νέφη, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ

του πρὸς νυκτικὰ μετέωρα. «Φέρετε ἐνταῦθα, εἶπε πρὸς τὸν ἀξίεραστον βασιλέα τῆς Μόρβεν τὴν Ἀγανδέκαν! Ἡ χεὶρ του, ἐδόκη εἰς τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ μου, οἱ λόγοι της δὲν ἀπέβησαν μάταιοι!» Αὕτη προσῆλθε ἔνδακρος ἔχουσα τὴν κόμην ἀναιμένην. Τὸ λευκὸν στῆθος της ἔπαλλεν ὑπὸ τῶν βαθέων στεναγμῶν. Ὁ Στάρνος διεπέρασε τὰ στέρνα της διὰ ξίφους· ἔπεσεν ὡς στήλη χιόνος, ὀλισθαίνουσα ἀπὸ τῶν βράχων τοῦ Ρονάν, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ δάση ἡσυχάζουσιν, ἡ δὲ ἡχὴ διήκει κατὰ τὴν κοιλάδα.

Ὁ Φιγγάλος τότε διὰ νεύματος καλεῖ εἰς τὰ ὄπλα τοὺς ἡγεμόνας του. Ζοφερὰ ἄρχεται ἡ μάχη. Τὰ τέκνα τῆς Λόκλιν θνήσκουσιν, ἡ σώζονται διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ Φιγγάλος λαβὼν τὴν ὥχρον καὶ ἄπνουν πτώμα τῆς ἀγαπητῆς Ἀγανδέκας, ἐναποθέτει ἐν τῷ πλοῦν του. Ὁ τύμβος της ὑψοῦται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀρδθεν· ἡ δὲ θάλασσα μυκάται περὶ αὐτόν.

«Εὐλογημένη ἡ ψυχὴ της» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «εὐλογημένος ὁ τοιαῦτα ψάλλον αἰιδός! Ἰσχυρὸς ἦτο ὁ Φιγγάλος νέος ὢν, ἰσχυρὸς ἔτι ὁ γηράσκας βραχίων του. Ἡ Λόκλιν θέλει πάλιν πέσει πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς ἡχούτης Μίρβεν. Δεῖξον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ νέφους, ὦ Σελήνη. Ἐπίχυσον φῶς ἐπὶ τῶν λευκῶν ἱστίων του καὶ εἰς τὸν ἰσχυρὸν τι πνεῦμα τοῦ οὐρανοῦ ἐπικάθεται τοῦ ἐπιχειρημαμένου ἐκείνου νέφους, σὺ τῆς θυέλλης ὁδηγέ, ἀπότρεψον τὰ πλοῖά του ἀπὸ τοῦ βράχου.

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Καθουλλίνος παρὰ τὸν ἦχον τοῦ ὄρεινου ρεύματος, ὅτε ὁ τετρωμένος Κάλμαρ ὁ υἱὸς τοῦ Μάθα ἀνῆρχετο τὸν λόφον. Ἐπανῆκεν ἀπὸ τοῦ πεδίου καθημαγμένος. Ἦλθεν ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ δόρατός του. Ἀσθενὴς εἶναι ὁ πολεμικὸς βραχίων του, ἀλλ' ἡ ψυχὴ διετῆρει ἀκμαῖον τὸ θάρρος της! «Καλῶς ἦλθες, ὦ υἱὲ τοῦ Μάθα» εἶπεν ὁ Κόνναλ «καλῶς ἦλθες πρὸς ἡμᾶς τοὺς φίλους σου! Διατὶ βαθὺς ἀφίσταται στεναγμὸς ἐκ τῶν στέρνων ἐκείνου, ὅστις πρῶτος δὲν ἐπτοεῖτο πρότερον;»

— «Καὶ οὐδέποτε θέλει πτοεῖσθαι Κόνναλ, ἀρχηγὲ τοῦ ὀξέως σιδήρου! Ἡ ψυχὴ μου ἀναγεννάται ἐν κινδύνῳ, καὶ ἐν τῇ κλαγγῇ τῶν ὀπλῶν. Ἐγὼ ἀνέκω εἰς τὴν φιλοπόλεμον γενεάν. Οἱ πα-

τέρες μου οὐδέποτε ἐπτοήθησαν. Ὁ Κόρμαρ ἦτο ὁ πρῶτος τῆς φυλῆς μου. Οὗτος διεσκέδαζεν εἰς τὰ ζοφερὰ κύματα. Ἡ μέλαινα ναὺς του ἔπλεεν ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐταξείδευε φερόμενος ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ ἀνέμου. Πνεῦμά τι συνετάραξε ποτε τὰ σοιχεῖα κατὰ τινὰ νύκτα. Αἱ θάλασσαι ἐξοιδρύνονται, οἱ βράχοι ἀντηχοῦσι, οἱ δὲ ἄνεμοι παραφέρουσι τὰ νέφη. Ἡ ἀστραπὴ φεύγει ἐπὶ πυρίνων πτερύγων. Τότε φοβηθεὶς προσωρμίσθη εἰς τὴν ξηρὰν, ἀλλ' εὐθὺς ἠρυσθίασεν ἐπὶ τῷ φόβῳ του. Ἐρημωσεν ἐκ νέου εἰς τὰ κύματα, ὅπως εὖρη τὸν υἱὸν τοῦ ἀνέμου. Τρεῖς γένοι ὁδηγοῦσι τὴν ἀλλομένην λέμβον, αὐτὸς δὲ ἵστατο μὲ γομνὸν ξίφος. Ὅτε τὸ χαμηλὸν νέφος διήρχετο, συλλαβὼν διετρύπησεν αὐτό. Τὸ πνεῦμα τῆς καταιγίδος καταλείπει τὴν ἀέρα. Ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἀνεφάνησαν. Τοιοῦτον ἦτο τὸ θάρρος τῆς φυλῆς μου. Ὁ Κάλμαρ ὁμοιάζει πρὸς τοὺς γονεῖς του. Ὁ κίνδυνος φεύγει τὸ ὑψωμένον ξίφος. Κάλλιον παντὸς ἄλλου ἐπιτυγχάνουσιν οἱ τολμῶντες!

«Ἄλλ' ἤδη, σεις υἱοὶ τῆς εὐθαλοῦς ἱέρνης, ἀποσύρθητε τῆς αἰμοχαροῦς ἐρείκης τῆς Λένας! Συλλέξατε τὰ ἀτυχῆ λείψανα τῶν φίλων μας, καὶ ἐνώθητε μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς στρατιάς τοῦ Φιγγάλου. Ἦκουσα τὸν ἦχον τῶν προϊόντων ὀπλῶν τῆς Λόκλιν. Ὁ Κάλμαρ θέλει μείνει ἵνα πολεμήσῃ. Ἡ φωνὴ μου ἔσται τοῖς αὐτοῖς, φίλοι μου, ὡς εἰς μύριοι μαχεται ἦσαν ὀπισθεν μου. Ἄλλὰ σὺ, υἱὲ τοῦ Σέμου, μνήσθητί μου· μνήσθητι τοῦ ἀψύχου πτώματος τοῦ Κάλμαρ. Ὅταν ὁ Φιγγάλος κατακυριεύσῃ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐναπόθεσόν με εἰς μνημεῖόν τι, ἵνα αἱ μέλλουσαι γενεαὶ ἀκούσωσι τὴν φήμην μου, καὶ ἡ μήτηρ χαρῇ διὰ τὴν δόξαν μου.»

«Ὅχι, υἱὲ τοῦ Μάθα» εἶπεν ὁ Καθουλλίνος «δὲν θέλω ποτὲ σὲ καταλείπει ἐνταῦθα. Χαίρω μαχόμενος ἀκισὸν ἀγῶνα· ἡ ψυχὴ μου ἀνακτᾷ νέας δυνάμεις ἐν κινδύνῳ. Κόνναλ καὶ σὺ γηραιὲ Κάρριλ, ὁδηγήσατε τὰ ἀτυχῆ τέκνα τῆς ἱέρνης. Μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης, ζητήσατέ μας εἰς τὸ στενὸν τοῦτο μέρος· διὰ τὴν παρὰ τὴν δαὴν ταύτην θέλομεν πέσει, μαχόμενοι κατὰ τοῦ ρεύματος τῶν νεκρῶν! Ὁ υἱὲ τοῦ Φίβιλ, λαβὼν τὸν ὠκύποδα ἐπὶ

πον, δράμε ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Εἰπέ τῷ Φιγγάλῳ ὅτι ἡ Ἰέρνη ἔπεσεν. Εἰπέ τῷ βασιλεῖ τῆς Μόρβεν νὰ ἔλθῃ. Ὡς ἔλθῃ, ὡς ἥλιος ἐν τρικυμῇ νὰ διαυγάσῃ, καὶ ἀνορθώσῃ τὴν νῆσον! »

Ἡ ἡὼς ὑποφώσκει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας. Οἱ υἱοὶ τῆς θαλάσσης ἀνέρχονται. Ὁ Κάλμαρ ἔστη ἵνα τοὺς ἀπαντήσῃ. Ἀλλ' ὥχρον ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ δόρατος, ὅπερ ἐκόμισεν ἀπὸ τῆς Λάρας ἀφῆσας Ἀλκλέθαν τὴν μητέρα του θρηνοῦσαν, καὶ ἐν λύπῃ τηκομένην. Ἀλλ' ἤδη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἥρωας πίπτει, ὡς δένδρον τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δυστυχὴς Καθουλλῖνος ἵσταται μόνος ὡς βράχος ἐπὶ ἀμμόδους κοιλάδος. Ἡ θάλασσα ἐρχομένη μετὰ τῶν κυμάτων τῆς μυκάται ἐπὶ τῶν σκληρῶν ἀκτῶν. Οἱ λόφοι ἀντηχοῦσιν. Ἢδη ἀπὸ τῆς ἀραιᾶς ὁμίχλης τοῦ ὠκεανοῦ διακρίνονται τὰ λευκὰ ἱστία τῶν πλοίων τοῦ Φιγγάλου. Ἐφαίνοντο ἐρχόμενα ὡς δάσος κυλιόμενον ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ Σουάραν εἶδεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ λόφου καὶ ἐπανήλθεν, ἀφῆσας τοὺς υἱοὺς τῆς Ἰέρνης. Ὡς ἡ σμαραγοῦσα θάλασσα κατακλύζει τὰς νήσους τῆς Ἰνιστόαρ, οὕτως ἀθρόοι καὶ θορυβοῦντες ἐπανήρχοντο τὰ τέκνα τῆς Λόκλιν κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ Καθουλλῖνος, ἔχων κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ μακρὸν δῦρον ὀπισθεν συρόμενον, θρηνῶν καὶ ὀλοφυρόμενος τοὺς θανόντας φίλους του ἐβυθίσθη εἰς τὸ δάσος τῆς Κρόμλας. Οὗτος ἐφοβεῖτο τὸ πρόσωπον τοῦ Φιγγάλου, ὅστις ἔβλεπε πάντοτε τὸν Καθουλλῖνον εὐφημούμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης!

« Πόσοι τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἵτινες ἠγάλλοντο, ὅτε ὁ ἥχος τῶν κελύφων ὑפוῦτο ἐν τῷ σκηνώματί μου, κεῖνται ἄταφοι ἐπὶ τῆς πεδιάδος! Δὲν θέλω εὖρεϊ πλέον τὰ ἴχνη των ἐπὶ τῆς ἐρείκης. οὐδὲ θέλω πλέον ἀκούσει τῆς φωνῆς των εἰς τὴν θήραν. Πάντες οἱ πιστοὶ φίλοι μου κυλίσονται ἐν τῷ αἵματι, ὥχροι καὶ ἄφωνοι. Ὡς σκιαί τῶν ἄρτι πεσόντων ἡρώων, ἔλθετε εἰς συνάντησιν τοῦ Καθουλλῖνου ἐπὶ τῆς ἐρείκης. Ἐλθετε νὰ συνεντευχῇτε μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνέμῳ, ὅταν τὸ τρύζον δένδρον τοῦ ἀντροῦ τῆς Τούρας ἀντηγῇ. Ἐκεῖ, εἰς μακροκυσμένον μέρος, θέλω κεῖσθαι ἄγνωστος. Οὐδεὶς βάρδης θέλει ἀκούσει περὶ ἐμοῦ. Οὐδεὶς λίθος θέλει ἐγερθῇ πρὸς ἀνάμνησίν μου. Θρήνη με, ὡς νεκρὸν, »

Ὁ Βραγέλα, διότι ἐξέλιπεν ἡ φήμη μου. » Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Καθουλλῖνος βυθίζόμενος εἰς τὸ δάσος τῆς Κρόμλας.

Ὁ Φιγγάλος, ἱστάμενος ὀρθίος ἐν τῷ πλοίῳ, ἐξέτεινε τὸ δόρυ του πρὸ αὐτοῦ. Δεινὴ ἦτο ἡ λάμψις τοῦ σιδήρου του, ὁμοιάζουσα πρὸς τὰ ἀπαίσια μετέωρα τοῦ θανάτου, καθήμενα ἐπὶ τῆς ἐρείκης τοῦ Μάλμωρ, ὅταν ὁ περιγηγητὴς ἦναι μόνος, καὶ ὁ εὐρὺς τῆς σελήνης κύκλος σκοτίζεται ἐν τῷ οὐρανῷ.

« Ἡ μάχη ἐτελείωσεν » εἶπεν ὁ βασιλεὺς. « Ἐγὼ βλέπω τὸ αἷμα τῶν φίλων μου. Πένθος καλύπτει τὴν ἐρείκην τῆς Λένας. Λύπη βασιλεύει ἐπὶ τῶν δρυῶν τῆς Κρόμλας, διότι οἱ κυνηγοὶ ἔπεσον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας των. Ὁ υἱὸς τοῦ Σέμου δὲν ὑπάρχει πλέον! Ῥύνε καὶ Φίλαν, υἱοὶ μου, ἠχῆσατε τὴν σάλπιγγα τοῦ Φιγγάλου. Ἀναβάντες τὸν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐκείνον λόφον, προσκαλέσατε τὰ τέκνα τοῦ ἐχθροῦ. Ὀρθοὶ ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ Λάμδαργ, ἥρωος παρελθόντων χρόνων, προσκαλέσατε αὐτούς. Ἡ φωνὴ ἔστω ὡς ἡ τοῦ πατρός σας, ὅταν ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ του ὁρμᾷ εἰς τὴν μάχην. Ἐγὼ δὲ περιμένω τοὺς ἰσχυροὺς ξένους ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λένας περιμένω τὸν Σουάραν. Ἄς ἔλθῃ μεθ' ὅλης τῆς φυλῆς τῶν μαχητῶν του, ἄς ἔλθῃ ἵνα μάθῃ πόσον εἶναι ἰσχυροὶ οἱ φίλοι τῶν θανόντων! »

Ὁ εὐειδὴς Ῥύνος διηύγαζεν ὡς ἀστραπὴ, ὁ δὲ ζοφερός Φίλαν ἐφώρμα ὡς σκιά φθινοπώρου. Ἡ φωνὴ των ἀκούεται ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Οἱ υἱοὶ τοῦ ὠκεανοῦ ἤκουσαν τῆς σάλπιγγος τοῦ Φιγγάλου. Ὡς ἡ μυκωμένη παλίρροια τοῦ ὠκεανοῦ ἐπανακάμπουσα τῆς χώρας τῶν χιόνων, οὕτως ἰσχυροὶ, ζοφώδεις καὶ ἐκπεπληγμένοι κατήρχοντο οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν. Ὁ βασιλεὺς βαίνει ἐπὶ κεφαλῆς, ὑπερῆφάνως φέρων τὰ ὅπλα του. Ἡ ὀργὴ βράζει ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ προσώπου του, οἱ ὀφθαλμοὶ του περιστρέφονται ἀγρίως. Ὁ Φιγγάλος ἰδὼν τὸν υἱὸν τοῦ Στάρνου ἀνεμνήσθη τῆς Ἀγανδέκας, διότι ὁ Σουάραν μετὰ πικρὰ τῆς νεότητος δάκρυα ἐθρήνησε τὴν λευκότερον ἀδελφὴν του. Ἐπεμψε τότε τὸν βαρδὸν Οὐλλῖνον νὰ τὸν προσκαλέσῃ εἰς τὸ συμπόσιον τῶν κελύφων, διότι ἐχθρότητα ἐπανάηκεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ ἀνάμνησις τοῦ

Ὁ Οὐλλίνος παρευθείς μετὰ τὰ γηραιὰ βήματά του, εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Στάρνου. « Ὡς σὺ, ὅστις οἰκεῖς μακρὰν ἡμῶν, περι-
στοιχοῦμενος ὡς σκόπελος ὑπὸ τῶν κυμάτων σου, ἐλθε εἰς τὸ
συνπτόσιον τοῦ βασιλέως, ἵνα διέλθῃς τὴν ἡμέραν σου ἐν ἡπυχίᾳ.
Αὐριον ἄς πολεμήσωμεν, ὦ Σουάραν, καὶ ἄς θραύσωμεν τὰς ἡχη-
ρὰς ἀσπίδας μας » — « Σήμερον » εἶπεν ὁ ὀργίλος τοῦ Στάρνου υἱὸς
« ἡμεῖς θέλομεν θραύσει τὰς ἀσπίδας, αὐριον θέλει ἐτοιμασθῇ
τὸ συνπτόσιόν μου, ὅταν ὁ Φιγγάλος θά κεῖται χαμαί » — « Αὐ-
ριον, ἄς ἐτοιμάσῃ τὸ συνπτόσιόν του » εἶπε μειδιῶν ὁ Φιγγάλος·
« Σήμερον. ὦ υἱοί μου, θέλομεν θραύσει τὰς ἡχηρὰς ἀσπίδας.
Ὀσσιανέ, στήθι παρ' ἐμοί. Γαυλε, ὕψωσον τὸ τρομερὸν ξίφος σου,
Φέργε τάνυσον τὸ τόξον σου. Ἐτοίμασον τὸ δόρυ σου, ὦ Φίλαν.
Ἐγείρατε τὰς μελαίνας ἀσπίδας σας. Τὰ δόρατα ἔστωσαν
θανατηφόρα μετέωρα. Ἀκολουθεῖτε τὴν ὁδὸν τῆς δόξης μου.
Μιμήθετε τὰ πολεμικὰ κατορθώματά μου.

Ὡς μυριοὶ ἄνεμοι τῆς Μόρβεν, ὡς ρεύματα μυρίων λόφων, ὡς
τὰ νέφη ἵπτανται μεθ' ὀρμῆς, καὶ ὁ ὠκεανὸς πλήττει τὴν ἀκτὴν
τῆς ἐρήμου, οὕτω μυκώμενοι, ἄθροοι καὶ δεινοὶ συνεπλάκυσαν
οἱ μαχηταὶ ἐπὶ τῆς ἡκούσης τῆς Λένας ἐρείκης. Ἡ οἰμωγὴ
τῶν θνησκόντων διήκουσα μέχρι τῶν λόφων, ἐμοιάζετο πρὸς
τὴν βροντὴν τῆς νυκτός, ὅταν τὸ νέφος ρηγνύηται ἐπὶ τῆς
Κόνας, καὶ τὰ τῆς καταιγίδος πνεύματα συρίπτωσιν ὁμοῦ.
Ὁ Φιγγάλος ἐρώμυσεν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ ἰσχύϊ, δεινὸς ὡς
ἡ σκιά τοῦ Τρέμνορ, ἐρχομένου ἐν καταιγίδι τινὶ εἰς τὴν Μόρβεν,
ἵνα ἴδῃ τοὺς ὑπερηφάνους υἱούς του, ὅτε αἱ δρῦς ἀντηχοῦσιν ἐπὶ
τῶν ὀρέων, καὶ βράχιοι καταπίπτουσιν ἐν τῇ ἐμφανίσει του,
ἀμυδρῶς ὀρώμενοι ἐν καιρῷ νυκτός μεταβαίνοντες ἀπὸ λόφου
εἰς λόφον. Ἀπηνῆς ἦτο ἡ χεὶρ ταῦ πατρός μου, ὅτε περιστρέφε
τὸ λάμπον ξίφος του. Ἀναπολεῖ τὰς νεανικὰς μάχας καὶ κα-
ταστρέφει τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐν τῇ παρόδῳ του.

Ὁ Πύνος ἐδαινεῖν ὡς στήλη τυρός. Ζοφερά εἶναι ἡ ὄφρυς τοῦ
Γαύλου. Ὁ Φέργος ἐφώρμα πῶδ' ἡνέμος. Ὁ Φίλαν ὡς ὀρεινὴ ὁμί-
χλη. Ὁ Ὀσσιανὸς κατήρχετο ὡς βράχος. Ἐγὼ ἠγαλλόρην ἐπὶ τῇ
δυνάμει τοῦ βασιλέως. Πολλοὶ ἐγένοντο θύματα τοῦ βραχί-
ου μου.

νός μου. Φρικώδης ἦτο ἡ λάμψις τοῦ ξίφους μου, διότι οἱ πλά-
καί μου δὲν ἦσαν τότε λευκοί, οὐδ' ἔτρεμον αἱ χεῖρές μου διὰ
τὸ γῆρας. Οἱ ὀφθαλμοί μου δὲν ἐστεροῦντο φωτός, οὐδ' ἐσφαλ-
λον οἱ πόδες μου! Τίς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ τοὺς θανάτους; τίς
τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων; ὅτε, ὁ ὑπὸ τῆς ὀργῆς φλεγόμενος
Φιγγάλος, κατέσφαζε τοὺς υἱούς τῆς Λόκλιν; Οἰμωγαὶ ἐπὶ οἰ-
μωγῶν ἠκούοντο ἀπὸ λόφου εἰς λόφον, μέχρι βαθείας νυκτός.
Ἐκπεπληγμένοι ὡς ἀγγέλι ἐλάφων, οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν συνέρχον-
ται ἐπὶ τῆς Κόνας. Ἡμεῖς δὲ καθίσαντες ἠκούομεν τὸν εὐάρε-
στον ἦχον τῆς ἄρπης παρὰ τὸ τερπνὸν ρεῦμα τοῦ Λοῦδαρ. Ὁ
Φιγγάλος ἦτο πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, ἀκρούμενος τῶν βάρδων
ἀδόντων τὰ κατορθώματα ἀρχαιοτέρων ἡρώων. Μετὰ προσοχῆς
ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀσπίδος του, ὁ τῆς Μόρβεν βασιλεὺς ἐκά-
θητο. Ὁ ἀήρ ἤχει διὰ τῶν πλοκάμων του, ἐνῷ οὗτος ἐσκέπτετο
τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Παρ' αὐτῷ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ
δόρατός του, ἴστατο ὁ γενναῖος υἱὸς μου Ὁσκαρ, θαυμάζων τὸν
βασιλέα τῆς Μόρβεν διὰ τὰ εὐκλεῆ κατορθώματά του.

« Γιὰ τοῦ υἱοῦ μου » εἶπεν ὁ βασιλεὺς. « Ὁσκαρ, τιμὴ τῆς νεό-
τητας! εἶδον τὴν αἴγλην τοῦ ξίφους σου. Ἐγὼ ἐδοξάσθην ἐν
τῇ φυλῇ μου. Θήρουν τὴν δόξαν τῶν πατέρων μας. Μιμήθητε
τὸν Τρέμνορ, τὸν πρῶτον τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸν Τραθαλ, τὸν πα-
τέρα τῶν ἡρώων! Οὗτοι πολεμήσαντες γενναίως ἐν τῇ νεότητί
των ὑμνοῦνται ἀπαύστως ὑπὸ τῶν βάρδων. Ὁ Ὁσκαρ, ὑπότασσε
τοὺς ἰσχυροὺς, πλὴν φειδου τῶν ἀδυνάτων. Ἐσὺ ρεῦμα ἰσχυρὸν
κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ σου, ἀλλ' ὡς αὔρα, πνέουσα ἐπὶ τῆς
χλόης, πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἐξαίτουσιν τὴν συνδρομὴν σου.
Οὕτως ἔζησεν ὁ Τρέμνορ, τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Τραθαλ καὶ τοῦ-
τους ἐμίμηθη ὁ Φιγγάλος. Ὁ βραχίον μου ἦν τὸ ἔρεισμα τῶν
ἀδυνάτων, οἱ ἀσθενεῖς ἠσύχαζον ὑπὸ τὴν λάμπειν τοῦ σιδήρου μου.

« Ὁσκαρ, ἐγὼ ἤμην νέος ὡς σὺ, ὅτε ἦλθεν ἡ ἐρασιμία Φαινα-
σόλη, ἡ ἀκτίς ἐκείνη τοῦ κάλλους, τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο τοῦ ἔρω-
τος φῶς, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Κράκας¹⁾. Ἐγὼ τότε ἐπέ-
-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

1) Πιθανοὶ εἶναι ὅτι εἶναι μία τῶν Σχετλανδικῶν νήσων. Δ.

στρεφὸν ἀπὸ τῆς ἐρείκης τῆς Κόνας· μετ' ὀλίγων τινῶν μαχλή-
των. Λέμβος τις ἐν λευκοῖς ἰστίοις ἐφάνη μακρὰν, ὁμοιάζουσα
πρὸς ὀμίχλην, φερόμενην ὑπὸ τῆς ὠκεανίου πνύγης. Ἡ λέμβος
ἐπλησίασε καὶ εἶδομεν ἐν αὐτῇ τὴν ὠραίαν παρθένον, ἥς τὸ λευ-
κὸν στήθος ἔπαλλε στενάζον. Ὁ ἄνεμος ἐκίνει τὴν μέλαιναν λυ-
τὴν κόμην τῆς, τὰ δάκρυα ἔβρεχον τὰς ῥοδίνας παρειάς τῆς.
Θύγατερ τοῦ κάλλους, εἶπον ἐγὼ γαληνιαῖως, διατὶ στενάζεις;
Δύναμαι ἐγὼ, νέος ὢν, νᾶ σὲ ὑπερασπίσω, ἐρασμία θύγατερ
τῆς θαλάσσης; Το ξίφος μου δὲν εἶναι καλῶς ἐξησκημένον ἐν
πολέμῳ, ἀλλ' ἡ καρδία μου εἶναι θαρραλέα.»

«Πρὸς σὲ πετῶ» εἶπε στενάζουσα ἡ νεᾶνις «ὦ ἡγεμῶν τῶν
ἀνδρείων! Πρὸς σὲ πετῶ ἀρχηγὲ τῶν εὐθύμων κελύφων· βοηθε
τῶν ἀδυνάτων! Ὁ βασιλεὺς τῆς ἡχούσης νήσου Κράκας μοὶ
ὑπεσχέθη τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα τῆς γενεᾶς του. Οἱ λόφοι τῆς
Κρόμλας ἤκουσαν τοὺς στεναγμοὺς τοῦ ἔρωτος τῆς ἀτυχοῦς
Φαινασόλης! Ἰδὼν με ὁ τῆς Σόρας ἀρχηγὸς με ἡγάπησε. Τὸ ξί-
φος του εἶναι φωτεινὴ ἀκτὶς παρὰ τὸ πλευρόν του, ἀλλὰ ζο-
φερά εἶναι ἡ ὀφρὺς του, ἡ δὲ ψυχὴ του ὀργίλη. Πρὸς ἀποφυγὴν
τούτου ἔπλευσα τὴν μυκωμένην θάλασσαν, ἀλλ' οὗτος με κατα-
διώκει.»

«Ἀναπαύθητι» εἶπον ἐγὼ, «ὑπὸ τὴν ἀσπίδα μου, ἀναπαύ-
θητι σὺ φωτεινὴ ἀκτὶς! Ὁ ζοφερὸς τῆς Σόρας ἀρχηγὸς θέλει
φύγει, ἐὰν ὁ τοῦ Φιγγάλου βραχίον ἔχει τὸ θάρρος τῆς καρδί-
ας του. Ἐγὼ δύναμαι νᾶ σὲ κρύψω εἰς μεμακρυσμένον τι ἄντρον,
ὦ θύγατερ τῆς θαλάσσης· ἀλλ' ὁ Φιγγάλος οὐδέποτε θέλει φύ-
γει τὸν κίνδυνον. Ἀγάλλομαι περιστοιχούμενος ὑπὸ κινδύνων.
Ἰδὼν τὰ δάκρυα ραίνοντα τὰς παρειάς τῆς, εὐσπλαχνίσθην αὐ-
τήν. Μετ' οὐ πολὺ, ὡς δεινὸν κύμα, ἐφάνη τὸ πλοῖον τοῦ ἀρχη-
γοῦ τῆς Σόρας, Βορβάρ. Οἱ ἰστοὶ του ὑψοῦνται ὀπισθεν τῶν λευ-
κῶν ἰστίων. Τὰ ὕδατα ἀφρίζουσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν.
Ὁ ὠκεανὸς ἡγεῖ. «Ἐλθε» εἶπον τότε «σὺ θαλασσοπληκτε, ἵνα
συμμετάσχῃς τοῦ συμποσίου ἐν τῷ σκηνώματί μου, ὅπερ εἶναι
τὸ καταφύγιον τῶν ξένων.»

«Ἡ νεᾶνις τότε ἔστη πλησίον μου τρέμουσα· ἐκεῖνος ἔστυρε

τὸ βέλος του, αὕτη ἔπεσεν. «Ἐπιτυχὴς εἶναι ἡ χεὶρ σου, ἀλλ'
ἀνίσχυρος ὁ ἐχθρὸς» εἶπον αὐτῷ. Ἠγωνίσθημεν τότε μακροῦς,
ἐκεῖνος ἔπεσεν ὑπὸ τὸ ξίφος μου. Ἐθέσαμεν τοὺς ἀτυχεῖς τού-
τους εἰς δύο τάφους. Τοιοῦτος ἐγενόμην ἐν τῇ νεότητί μου,
ὦ Ὁσκαρ, γενοῦ καὶ σὺ ὡς ὁ γηραιὸς Φιγγάλος. Μήποτε ἐπιζη-
τήσης μάχην, ἀλλ' οὐδ' ἀπόφευγε αὐτὴν παρισταμένην.

«Φίλλαν καὶ Ὁσκαρ, οἱ μέλαιναν ἔχοντες τὴν κόμην, σεῖς
οἱ ποδώκεις, πετάξατε ἐπὶ τῆς ἐρείκης καὶ θεωρήσατε τοὺς υἱ-
οὺς τῆς Λόκλιν. Πολὺ μακρὰν ἀκούω τὸν θόρυβον τῶν ποδῶν
των, ὡς ἀπέχοντας ἤχους δασῶν. Ἰπάγετε, ἵνα μὴ δυνηθῶσι
νᾶ διαφύγῃσι τὸ ξίφος μου ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ βορρᾶ· διότι
πολλοὶ τῶν υἱῶν τῆς Ἰέρνης κείνται εἰς τὴν ζοφεράν τοῦ θανά-
του κλίνην. Οἱ υἱοὶ τῆς ἡχούσης Κρόμλας, οἱ ἀνδρεῖοι μαχηταὶ
ἔπεσον!»

Οἱ ἥρωες ἀπῆλθον ὡς δύο ζοφώδη νέφη, χρησιμεύοντα ὡς
ὀχήματα τῶν πνευμάτων τῶν ἐξερχομένων ἵνα ἐκφοβίσωσι τοὺς
ἀτυχεῖς ἀνθρώπους. Ὁ Γαῦλος τότε, ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, στὰς ὡς
βράχος ἐν νυκτί, καὶ ἔχων δόρυ ἀκτινοβολοῦν εἰς τὴν ἀναλαμ-
πὴν τῶν ἀστέρων, ἐφώνησε.

«Φιγγάλε, υἱὲ τῆς μάχης, βασιλεῦ τῶν κελύφων! εἰπὲ εἰς
τοὺς βάρδους νᾶ ἐπιφέρωσι τὸν ὕπνον εἰς τοὺς κεκμηκότας φί-
λους τῆς Ἰέρνης. Φιγγάλε, θεὸς καὶ σὺ ἐν τῷ κολεῷ τὸ θα-
νατηφόρον ξίφος σου, καὶ ἄφες τὸν λαόν σου νᾶ πολεμήσῃ. Ἡμεῖς
θνήσκομεν ἄνευ φήμης, μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς μαχόμενος φημίζε-
ται. ὦ ἡ ἡὼς φωτίσει τοὺς λόφους, θεώρει μακρόθεν τὰ
κατορθώματά μας. Ἄς αἰσθανθῇ ἡ Λόκλιν τὸ ξίφος τοῦ υἱοῦ
τοῦ Μόρνη, ἵνα μὲ αἰνέσωσιν οἱ βάρδοι. Οὕτως ἐφέρετο πάντοτε
ἡ εὐγενὴς τοῦ Φιγγάλου γενεά· τοιοῦτος καὶ σὺ ἐγένου, βασι-
λεῦ τῶν ξιφῶν, εἰς τὰς μάχας τῶν δορίτων.»

«ὦ υἱὲ τοῦ Μόρνη» ἀπεκρίνετο ὁ Φιγγάλος, «ἡ φήμη σου εἶ-
ναι ἡμετέρα δόξα. Πολέμησον λοιπὸν, ἀλλὰ τὸ δόρυ μου θέλει
εἶσθαι πλησίον, ὅπως σὲ βοηθήσῃ ἐν κινδύνῳ. Ἰψώσατε, ὑψώ-
σατε τὴν φωνήν σας, υἱοὶ τῶν ἀσμάτων, καὶ κάμετε νᾶ μοὶ
ἐπέλθῃ γυνὴ καὶ ὕπνος. Ὁ Φιγγάλος θέλει ἀναπαυθῇ ἐνταῦθα ἐν

τῷ μέσῳ τῶν τῆς νυκτὸς ἀνέμων. Καὶ ἐὰν σὺ, Ἀγανδέκα, ἦσαι ἐδῶ πλησίον μεταξὺ τῶν τέκνων τῆς πατρίδος σου, ἐὰν κάθησαι ἐπὶ ριπῆς ἀνέμου, πλανωμένη ὑπὲράνω τῶν ἰσθμῶν τῆς Λόκλιν, ἐλθε νὰ σὲ ἴδω εἰς τὸ ὄνειρόν μου. Δεῖξον, ὦ προσφιλὴς μοι, τὸ ὥραϊον πρόσωπόν σου.»

Πολλὰ φῶναι καὶ πολλὰ ἄρπαι συνενοῦσι τοὺς μελωδικοὺς ἤχους των. Οἱ βάρδοι ἦδον τὰ εὐγενῆ τοῦ Φιγγάλου κατορθώματα, καὶ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ γενεάν· ἐνίοτε δὲ ἠκούετο ἐν τῇ μελωδικῇ ἐκείνῃ ἁρμονίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀσσιανοῦ. Πολλάκις ἐνίκησα κατὰ τὰς μάχας τῆς Ἰέρνης· ἀλλ' οἴμοι! τυφλὸς ἦδη, καὶ ἔρημος περιπατῶ μετ' ἀστέμων ἀνθρώπων. ὦ Φιγγάλε, δὲν σὲ βλέπω πλέον περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν γενναίων τῆς φυλῆς σου μαχητῶν. Αἱ ἄγριαι δορκάδες βόσκουσιν ἤδη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀνδρείου τῆς Μόρβεν βασιλέως! Μακαρία ἡ ψυχὴ σου, βασιλεῦ τῶν ξιφῶν, διαβόητε ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Κόνας!

Ὑπόθεσις τοῦ τετάρτου ᾠσματος.

Τῆς πράξεως τοῦ ποιήματος διακοπτομένης ὑπὸ τῆς νυκτὸς, ὁ Ὀσσιανὸς δράττεται τῆς εὐκαιρίας νὰ διηγηθῇ τὰς ἐπὶ τῆς λίμνης Λέγου πράξεις του, καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἑβεράλιν ἐρωτᾷ του, θανοῦσαν πρὸ τῆς εἰς Ἱρλανδίαν ἐκστρατείας τοῦ Φιγγάλου. Ἡ σκιά της ἐμφανίζεται καὶ ἀγγέλλει αὐτῷ, ὅτι ὁ Ὄσκαρ, ὅστις εἶχε σταλῇ νὰ παρατηρήσῃ τὸν ἐχθρὸν, συνεπλάκη μετ' αὐτὴν ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ κινδυνεύει. Ὁ Ὀσσιανὸς τρέχει εἰς βοήθειαν τοῦ υἱοῦ του. Εἰδοποιεῖται ὁ Φιγγάλος περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σουάραν. Ἐγερθεὶς ὁ βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸν στρατὸν, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, δίδει τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Γαῦλον, τὸν υἱὸν τοῦ Μόρνη, αὐτὸς δὲ ἀποσύρεται εἰς τινα λόφον, ἀφ' ὅθεν ἠδύνατο νὰ θεωρῇ τὴν μάχην. Ἀρχετι· ἡ μάχη ὁ δὲ ποικιτὴς διηγεῖται τὰς μεγάλας τοῦ Ὄσκαρ πράξεις.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ὄσκαρ μετὰ τοῦ πατρὸς του ἐνίκων, ὁ Γαῦλος προσβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουάραν, ἠτοιμάζετο νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Ὁ Φιγγάλος πέμπει Οὐλλλῖνον τὸν βάρδον του, νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ μετὰ πολειμικόν τι ᾄσμα, ἀλλ' ὁ Σουάραν μολοντοῦτο ὑπερτερεῖ, καὶ ὁ Γαῦλος μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀναγκάζεται νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Ὁ Φιγγάλος κατελθὼν τοῦ λόφου τοὺς συναθροίζει πάλιν. Ὁ Σουάραν παύει τὴν καταδίωξιν, ἵσταται ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους, ἀνορθοῖ τὰς τάξεις καὶ περιμένει τὸν Φιγγάλον. Ὁ βασιλεὺς ἐνθαρρύνει τοὺς ἀνδρείους μαχητὰς του, καὶ δοὺς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἀνανεοῖ τὴν μάχην.

Ὁ Καθουλλῖνος, ὅστις, μετὰ τοῦ φίλου του Κόνναλ καὶ τοῦ βάρδου του Κάρριλ, εἶχον ἀποσυρθῇ εἰς τὸ ἄντρον τῆς Τούρας, ἀκούσας τὸν θόρυβον, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἀφ' ὅθεν διέκρινε τὸν Φιγγάλον μαχόμενον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Καθουλλῖνος, κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ Κόνναλ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Φιγγάλου, ὅστις ἐμελλεν ἤδη νὰ τύχῃ τελείας νίκης, πέμπει Κάρριλ, τὸν βάρδον του, νὰ συγκαρῇ τὸν ἥρωα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Τίς ἔρχεται ἀπὸ τοῦ λόφου ἄδουσα, καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸ οὐράνιον τόξον τῆς Λένας; ¹⁾ Εἶναι ἡ νεάνις, ἥς ἡ φωνὴ ἐμπνέει ἔρωτα. Εἶναι ἡ λευκότερος θυγάτηρ τοῦ Τόσκαρ. Συχνάκις ἠκούσας τὸ ᾠσμὰ μου, πολλάκις εἶδον τὸ ἐρωτικὸν δάκρυ σου. Μήπως ἔρχεσαι πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ λαοῦ σου; μήπως ἔρχεσαι νὰ ἀκούσῃς τὰς πράξεις τοῦ Ὄσκαρ; Πότε θέλω παύσει θρηνῶν παρὰ τὰ ρεύματα τῆς ἡχούσης Κόνας; Τὰ ἔτη μου παρήλθον ἐν ταῖς μάχασι. Τὸ γῆράς μου ἐπισκιάζεται ὑπὸ λύπης.

«Λευκώλενος κόρη, ἀγαπητὴ Μαλδίνα, δὲν ἐτηκόμην ὑπὸ τῆς λύπης, οὐδὲ ἐστερούμην τοῦ φωτὸς τῶν ὀμμάτων μου, ὅτε ἡ Ἑβεράλιν μετ' ἡγάπα! Πλείστοι ἥρωες ἐζήτησαν τὴν νεάνιδα, τὴν μέλαιναν ἔχουσιν τὴν κόμην, καὶ λευκόσερνον Ἑβεράλιν, ἀλλ' αὕτη οὐδεὶς ἠράσθη. Οἱ υἱοὶ τοῦ ξίφους ἠγανάκτουν. Μόνος ὁ

Ὀσσιανὸς ἦτο ὁ εὐχόμενός της.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ

¹⁾ Ἐγερθεὶς τὴν Μελβίναν, γυναῖκα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὄσκαρ.

Ἐπορεύθην ἐγὼ εἰς τὸ τῆς Λέγου ἀμμῶδες κύμα, ἵνα τὴν ζη-
τήσω. Δώδεκα ἄνδρες ἦσαν μετ' ἐμοῦ, τέκνα τῆς πολυρρύακος
Μόρβης! Ἐφάσαμεν εἰς τὸ σκηνῶμα τοῦ φιλοξένου καὶ τοῦ
ἡχηρὰν ἔχοντος ἀσπίδα Βράννου.

«Πόθεν» ἠρώτησεν οὗτος, «ἐρχονται τὰ ξένα ταῦτα ὅπλα;
Δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ κερδίσῃ τις τὴν νεάνίδα, τὴν μηδενὸς τῶν
γλαυκωπῶν τῆς Ἰέρνης τέκνων ἐρασθεῖσαν. Ἀλλ' εὐλογητὸς σὺ,
οὐκ τοῦ Φιγγάλου! Εὐτυχὴς εἶναι ἡ νεάνις, ἥτις σοὶ ἐπιφυλάσ-
σεται. Καὶ δώδεκα ἔαν εἶχον ὠραίας παρθένους, ἤθελον σὲ ἀφή-
σει ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃς, ὡς ἐνδοξον τέκνον τῆς φήμης!»

Αὐτὸς ἡνέφξε τὸ δῶμα τῆς παρθένου, τῆς μέλαιναν ἐχούσης
τὴν κήμην Ἐβεράλιν. Ἡ χαρὰ ἐξήπτετο εἰς τὰ ἀνδρικά στήθη
μας, καὶ κυχθήμεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βράννου.

Αἶφνης ὑπεράνω ἡμῶν ἐπὶ τοῦ λόφου ἐφάνησαν οἱ ἄνθρωποι
τοῦ ὑπερηφάνου Κόρμακ. Ὄκτῳ ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἡ ἐρεί-
κη ἡκτινοβάλει ἐκ τῆς λάμπσεως τῶν ὅπλων τῶν. Ἐκεῖ ἦσαν ὁ Κόλ-
λα καὶ ὁ ὑπὸ τῶν πληγῶν κεκαλυμμένος Δούρας· ἐκεῖ οἱ γενναῖοι
Τόσκαρ καὶ ὁ Τάγος· ἐκεῖ παρῆν ὁ Φρέσταλ. Ὁ εὐτυχὴς προσέτι
εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Δαΐρος καὶ ὁ Δέλας, τὸ ἐν ταῖς μάχαις
προπύργιον τοῦ θανάτου, παρειαῖσκοντο. Τὸ ξίφος ἡστραπτειν εἰς
τὴν χεῖρα τοῦ Κόρμακ. Μετὰ χαρᾶς ἠτένιζε τὸν προσεγγίζοντα
κίνδυνον! Ὄκτῳ προσέτι ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ Ὀσσιανοῦ. Οὐλλίνος,
ὁ παράφορος μαχητής. Ὁ μεγαλεπήβολος Μούλος. Ὁ εὐγενὴς
καὶ χαρίεις Σελάχης. Ὁ Ὀγλαν, ὁ ὀξύθυμος Κερδάλ καὶ ὁ φοβεράς
ἔχων ὀφρῶς Δουμαρικάν. Καὶ διατὶ νὰ ὀνομάσω τελευταῖον σέ,
ὦ Ὁγαρ, τὸν τοσοῦτον περίφημον ἐπὶ τῶν λόφων τοῦ Ἀρδθεν;

«Ὁ Ὁγαρ προσβάλλει τὸν Δάλαν, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.
Ἡ μάχη τῶν ἡρώων ὁμοιάζει πρὸς σφοδρὸν ἄνεμον ἐπὶ τῶν ἀφρι-
ζόντων κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ Ὁγαρ ἀναμμινήσκει τὸ ἐγ-
χειρίδιον του, τὸ προσφιλὲς αὐτῷ ὅπλον. Ἐννεάκις ἐνέπηξεν αὐτὸ
εἰς τὰ πλευρά τοῦ Δάλα. Ἡ δεινὴ μάχη μετετράπη. Τρίς διε-
πέρασα τὴν ἀσπίδα τοῦ Κόρμακ, τρίς συνέτριψα τὸ δόρυ του.
Ἀλλ' ἐγὼ ἀπέκοψα τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ ἔρωτος!
Πεντάκις τὴν ἔσεισα διὰ τῶν πλοκάμων. Οἱ φίλοι τοῦ Κόρμακ

ἔφυγον. «Ὅστις ἤθελε μοι εἶπει, ὦ ἐρασιμία Μαλβίνα, ὅτε ἐγὼ
ἐπῆδων εἰς τὴν μάχην, ὅτι τυφλὸς, λησμονημένος καὶ ἐρημός,
ἤθελον διέρχεσθαι σήμερον τὰς νύκτας, στερεὸν ὠφείλε νὰ ἔχη
θώρακα καὶ ἀήττητον βραχίονα.»

Ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τῆς ζοφερᾶς ἐρείκης τῆς Λένας ὁ τῆς μουσικῆς
ἦχος ἐξέλιπε. Ἡ ἀσταθὴς ῥιπὴ ἔπνεεν ὀρμητικῶς καὶ ἡ ὑψηλὴ
δρῦς ἔσειε τὰ φύλλα της. Ἐγὼ ἐσκεπτόμην περὶ τῆς Ἐβεράλιν
ὅτε αὕτη ἐν τῷ φωτὶ τοῦ κάλλους της ἐπεφάνη μοι, περιστρέ-
φουσα τοὺς πλήρεις δακρύων κυανοὺς ὀφθαλμούς της· σταῖσα δὲ
ἐπὶ νέφους ἔμπροσθέν μου, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ. «Ἐγέρθητι
Ὀσσιανέ, ἐγέρθητι καὶ σῶσον τὸν υἱόν μου, σῶσον τὸν Ὀσκαρ,
τὸν ἡγεμόνα τῶν ἀνδρῶν. Παρὰ τὴν δρῦν τοῦ βέουματος τοῦ
Λοῦδαρ, αὐτὸς μάχεται κατὰ τῶν τέκνων τῆς Λόκλιν.» ταῦτα
εἰποῦσα ἐβυθίσθη πάλιν εἰς τὸ νέφος της. Ἐγὼ τότε ἐκαλύφθην
ὑπὸ σιδήρου. Τὸ δόρυ ἐστήριζε τὰ βήματά μου. Ἡ καλύπτουσά
με πανοπλία ἀνέπεμπεν ἦχους. Ἐγὼ ἔφαλλον ἀσθενῶς, ὡς εἴω-
θα ἐν κινδύνῳ, τὰ ἄσματα τῶν παλαιῶν ἡρώων. Τὰ τέκνα τῆς
Λόκλιν ἤκουσαν τὸν κρότον, ὁμοιάζοντα πρὸς βροντὴν, καὶ ἔφυ-
γον. Ὁ υἱός μου τοὺς κατεδίωκε.

«Ἐπίστρεψον, Ὀσκαρ, ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς Λένας,» ἐφώνη-
σα, «μὴ διώξῃς περισσότερον τοὺς ἐχθρούς, καίτοι ὁ Ὀσσιανὸς
εἶναι πλησίον σου.» Ἐπανῆλθε τότε, ὑπακούσας εἰς τοὺς λόγους
μου· μετ' εὐχαριστήσεως δὲ ἤκουον τὸν ἡχοῦντα σιδήρόν του.
«Διατὶ ἐκώλυσας τὸν βραχίονά μου, πρὶν ἢ πέσωσι πάντες οἱ
ἐχθροί;» εἶπεν ὁ Ὀσκαρ. «Ἀγνοεῖς, ὅτι ἐκεῖνοι ἐπέπεσον κατ'
ἐμοῦ καὶ τοῦ Φίλλαν μανιωδῶς. Αὐτοὶ ἴσταντο ἄγρυπνοι εἰς
τοὺς θορύβους τῆς νυκτός. Τὰ ξίφη μας ἐξφάνισάν τινες. Ἀλ-
λὰ καθὼς τὰ θαλάσσια κύματα, ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων ὠλοῦμε-
να κατακλύζουσι τὰς ἀκτὰς, οὕτως οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν ἔβαινον
ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Λένας. Αἱ νυκτεριναὶ σκιαὶ ἐξέπεμπον
γοεράς φωνάς. Εἶδον τὰ θανατηφόρα μετέωρα. Ἄς ἐξυπνήσω
τὸν βασιλέα τῆς Μόρβης, τὸν ἀψήφουντα τοὺς κινδύνους, καὶ
ὁμοιάζοντα πρὸς ἀνατέλλοντα ἥλιον, ἐν χειμερινῇ ἡμέρᾳ!»
Ὁ Φιγγάλος ἐγερθεὶς καὶ διατηρῶν εἰσέτι τὰς ἐντυπώσεις

ἐνυπνίου, ἐπηρεάσατο ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Τρέμνορ, ἐπὶ τῆς μελαίνης τῶν προγόνων τοῦ ἀσπίδος, ἣν ἐκεῖνοι πολλάκις ὕψωσαν ἐν πολέμῳ. Ὁ ἥρωας εἶχεν ἴδει κατ' ὄναρ τὴν τεθλιμμένην μορφήν τῆς Ἀγανδέας. Αὐτὴ ἐλθοῦσα διὰ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐκινεῖτο μόνη βραδέως ἐπὶ τῆς Λένας. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο κάτωχρον, ὡς ἡ ὁμίχλη τῆς Κρόμλας. Πικρὰ ἔρραινον τὰς παρειάς της δάκρυα. Αὐτὴ πολλάκις ἐξέτεινε τὴν χειρὰ της, ἀπὸ τῶν νεφελωδῶν ἱματίων της πρὸς τὸν Φιγγάλον καὶ σιγῶσα προσέβλεπεν αὐτόν. « Διὰ τί θρηνεῖ ἡ θυγάτηρ τοῦ Στάρνου; εἶπεν ὁ Φιγγάλος στενάξας « διὰ τί εἶσαι τοσοῦτον ὠχρὰ, εὐειδὴς ἀλλήτις τῶν νεφῶν; » Ἡ σκιά ἀπῆλθε διὰ τοῦ ἀνέμου τῆς Λένας ἀφήσασα αὐτόν ἐν τῷ σκότει, καὶ θρηνοῦσα τοὺς υἱοὺς τῆς πατρίδος της, οἵτινες ἐμελλον νὰ πέσωσιν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Φιγγάλου.

Εἰσέτι διετῆρει αὐτὴν ἐν τῇ ψυχῇ του ὁ βασιλεὺς. Ὁ ἥχος τῶν βημάτων τοῦ Ὄσκαρ προσήγγιζεν. Ὁ βασιλεὺς διέκρινε τὴν λάμπουσαν ἀσπίδα του, διότι ἡ πρωῒνὴ ἀκτὶς εἶχε διατρέξει τὰ ὕδατα τῆς Οὐλλιν. « Τί πράττουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου οἱ ἐχροί; » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν, « φεύγουσι διὰ τῶν νῶτων τῆς θαλάσσης, ἢ περιμένουσι τὴν φοβεράν ὑσμίνην; Ἀλλὰ διὰ τί ἐρωτᾷ ὁ Φιγγάλος; Ἐγὼ ἀκούω τῆς φωνῆς των διὰ τοῦ πρωῒνου ἀνέμου. Ὄσκαρ, ὕπαγε νὰ ἐξυπνήσῃς τοὺς ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας ἀναπαυομένους φίλους μας! »

Ὁ βασιλεὺς ἔστη παρὰ τὴν πέτραν τοῦ Λούβαρ. Τρεῖς δὲ ἀφῆκε δεινὴν φωνήν. Ἡ ἔλαφος ἀνεπήδησε παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Κρόμλας. Αἱ ἐπὶ τῶν λόφων πέτραι ἐσειόντο. Ὡς πολυάριθμα συρρέοντα ὀρεῖνὰ βέμματα, ὡς τὰ πρὸς τρικυμίαν συνερχόμενα ἐν τῷ οὐρανῷ νέφη, οὕτω συνῆλθον οἱ υἱοὶ τῆς ἐρήμου περὶ τὸν Φιγγάλον. Εὐάρεστος ἦν ἡ φωνὴ τοῦ βασιλέως τῆς Μόρβεν πρὸς τοὺς μαχητὰς, οὓς πολλάκις εἶχεν ὁδηγήσει εἰς τὴν μάχην, καὶ πολλάκις ἐπανήρχοντο φέροντες ἐχθρικά λάφυρα.

« Ἐλθετε εἰς τὴν μάχην » εἶπεν ὁ βασιλεὺς « σεῖς, ὦ τέκνα τῆς ἡχούσης Σέλμας! Ἐλθετε, φέροντες θάνατον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κόμχαλ θέλει θεωρεῖ τὴν μάχην. Τὸ ξίφος

μου, ἔτομον νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν μαχόμενον λαόν μου, θέλει ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ λόφου· εἴθε νὰ μὴ λάβητε ἀνάγκην τῆς βοήθειας του, ἐνῶ μάχεται ὁ υἱὸς τοῦ Μόρνη, ὁ ἡγεμὼν τῶν γενναίων ἀνδρῶν! Αὐτὸς θέλει διευθύνει τὴν μάχην, εἴθε ἡ φήμη του νὰ ὑμνηθῇ ἐν τοῖς ἄσμασι. Ὡς οἱ σεῖς τῶν θανόντων ἡρώων σκιαί, σεῖς ἀναβάται τῆς καταγίδος τῆς Κρόμλας, δεχόμενοι ἐν χαρᾷ τοὺς πίπτοντας ἡρώας μου, ἄγετε αὐτοὺς ἐπὶ τῶν λόφων σας. Εἴθε ἡ ῥιπὴ τῶν ἀνέμων τῆς Λένας νὰ μεταφέρῃ ποτὲ αὐτοὺς εἰς τὰ σιωπηλὰ ἐνυπνία μου, ὅπως ἡδύνωσι τὴν ἡσυχάζουσαν ψυχὴν μου. Φίλλαν καὶ Ὄσκαρ, μελανοχαῖται, καὶ σὺ ὠραιε Ρύνε, βαίνετε ἀνδρείως πρὸς τὴν μάχην. Ἀκολουθεῖτε τὸν υἱὸν τοῦ Μόρνη, καὶ εἴθε τὰ ξίφη σας νὰ μιμηθῶσι τὸ ἰδικόν του ἐν τῷ ἀγῶνι. Θεωρεῖτε τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του. Ὑπερασπίσθητε τοὺς φίλους τοῦ πατρὸς σας. Ἀναμνήσθητε τῶν ἀρχαίων ἡρώων. Ἀγαπητά μοι τέκνα, καὶ ἐὰν πέπτωται ἐνταῦθα νὰ πέσητε, θέλω πάλιν σᾶς ἴδῃ, διότι ταχέως αἱ ψυχραὶ καὶ κάτωχροι ἱμῶν σκιαί, θέλουσι συναντηθῇ εἰς τι νέφος, ἐπὶ τῶν ἡχούντων ἀνέμων τῆς Κόνας.»

Ἦδὴ ὡς ζοφερόν καὶ τρικυμιῶδες νέφος, ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς τοῦ οὐρανοῦ περιειλημμένον, οὕτως ἐκινεῖτο ὁ βασιλεὺς τῆς Σέλμας. Δεινὴ εἶναι ἡ λάμψις τῆς πανοπλίας του. Δύο φέρει διὰ τῆς χειρὸς δόρατα. Ἡ λευκὴ κόμη του κυμαίνεται εἰς τὸν ἀέρα. Συχνάκις στρέφει καὶ ῥίπτει βλέμμα τι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τρεῖς βάρδοι παρακολουθοῦσι τὸν υἱὸν τῆς φήμης, ἵνα φέρωσι τὰς διαταγὰς του πρὸς τοὺς ἡγεμόνας. Ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τῆς Κρόμλας, αἱ δὲ κινήσεις τοῦ ἀπαστράπτουτος ξίφους του, ἐρρύθμιζον τὰ βήματα τῶν μαχητῶν.

Ἡ χαρὰ παρίσταται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ὄσκαρ. Ἡ παρειὰ του γίνεται ἐρυθρά. Ἐκ τῶν ὀμμάτων του ἀφθονα ρέουσι τὰ δάκρυα. Τὸ ξίφος εἶναι πυρίνῃ ἀκτὶς εἰς τὰς χειρὰς του. Αὐτὸς πλησιάσας, εἶπε, μειδίων τῷ Ὄσσιανῷ.

« Ὡς ὁδηγὲ τῆς φοβερᾶς ὑσμίνης, ἀγαπητέ μοι πάτερ, ἀκουσὸν τοῦ υἱοῦ σου! Ἀποσύρθητι μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ τῆς Μόρβεν βασιλέως, καὶ ἄφες εἰς ἐμὲ τὴν δόξαν. Ἐὰν ἐνταῦθα πέπτωται

νὰ πέσω, ὦ ἡγεμῶν, μέμνησο τοῦ ἐκλεύκου ἐκείνου στήθους, τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος τοῦ ἔρωτος, τῆς λευκωλένου θυγατρὸς τοῦ Τόσκαρ! Διότι αὕτη ἰσταμένη παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ρύακος με ἐρυθρὰς παρειάς καὶ με ἀνεμμένην κόμην, ὀρνεῖ καὶ βαθέως στενάζει δι' ἐμέ. Εἰπέ πρὸς αὐτὴν ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἐπὶ τῶν λόφων μου, ταχύπτερος υἱὸς τοῦ ἀνέμου, καὶ ὅτι θὰ δυνηθῶ ποτε εἰς νέφος τι νὰ ἀπαντήσω τὴν ἐρασίαν νεάνίδα τοῦ Τόσκαρ.» Ἀνέγειρον Ὁσκαρ, ἀνέγειρον μᾶλλον τὸν τύμβον μου. Δὲν παρὰ χωρῶ τὸν πόλεμον εἰς σέ. Ὁ βραχίων μου θέλει σέ διδάξει τίνι τρόπῳ νὰ μάχησαι. Ἄλλ' ἐὰν ἐγὼ πέσω, υἱέ μου, ἐπιμελήθητι νὰ θέσης τὸ ξίφος, τὸ βέλος, καὶ τὸ κέρας τῆς ἐλάφου μου ἐντὸς τοῦ ζοφεροῦ καὶ στενοῦ ἐκείνου σκηνώματος, ἐφ' οὗ θέλεις ἐπιθέσει λευκὴν λίθον ὡς μνημεῖον! Οὐδένα ἔχω νὰ ἀφήσω ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιάν σου, Ὁσκαρ, διότι ἡ προσφιλές μοι Ἐθεράλιν, ἡ ἐρασίμια τοῦ Βράννου θυγάτηρ, δὲν ὑπάρχει πλέον!

Τοιαῦτα ἐλέγομεν, ὅτε τοῦ Γαύλου ἡ βαρεῖα φωνὴ ἀντήχησεν εἰς τὸν αἶρα. Ἐπαλλεν οὗτος τὸ πατρικὸν του ξίφος. Ἡμεῖς ὠρμήσαμεν μανιωδῶς φέροντες θάνατον καὶ σφαγὴν. Ὡς τὰ ἀφρίζοντα κύματα πλήττουσι τοὺς βράχους τῶν ἀκτῶν, οὕτοι δὲ ἴστανται ἀκλόνητοι εἰς τὴν προσβολήν, οὕτως ἐμάχοντο οἱ ἐχθροί. Ὁ μαχητὴς προσβάλλει μαχητὴν, καὶ ὁ σιδήρεος σιδήρον. Αἱ ἀσπίδες ἠχοῦσιν, οἱ δὲ μαχηταὶ πίπτουσιν. Ὡς πολυαριθμοὶ ραιστῆρες ἐπὶ τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου, οὕτως ἀνυψούμενα ἦχουν τὰ ξίφη των!

Ὁ Γαῦλος ἐφώρμησεν ὡς καταιγὶς τοῦ Ἄρδθεν. Τὸ ξίφος του εἶναι ὁ ὀλεθρὸς τῶν ἡρώων. Ὁ Σουάραν ὠμοίαζε πρὸς τὸ πῦρ τὸ καταναλίσκον τὴν ἠχοῦσαν ἐρείκην τῆς Γόρμαλ. Πῶς δύναμαι νὰ ψάλλω τοὺς θανάτους πολυαριθμῶν ὄπλων; Τὸ ξίφος μου ἀνυψωθὲν ἐξέπεμπε φλόγας ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀγῶνι. Καὶ σὺ, Ὁσκαρ, κάλλιστε τῶν υἱῶν μου, ἐδέχθης ἀνδρείος. Ἐγὼ ὑπερέχαιρον, ὅτε τὸ ξίφος του ἥστραπτεν ὑπεράνω τοῦ φονευθέντος. Οἱ ἐχθροὶ ἐφευγον ὅλαις δυνάμεσι διὰ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας, ἡμεῖς δὲ καταδιώκοντες ἐφονεύομεν αὐτούς. Καθὼς πέτραι πηδῶσαι ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ὡς πελέκεις εἰς ἠχοῦντα δά-

ση, ὡς ἡ βροντὴ κυλίστα δι' ἀπαισιῶν βρόμων ἀπὸ λόφου εἰς λόφον, οὕτως αἱ πληγαὶ διεδέχοντο τὰς πληγὰς, καὶ ὁ θάνατος τὸν θάνατον, ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ Ὁσκαρ καὶ τῆς ἐμῆς χειρός.

Ἄλλ' ὡς ἡ τεταραγμένη θάλασσα περικυκλοῖ τὴν Ἰνιστόαρ, οὕτως ὁ Σουάραν εἶχε περικυκλώσει τὸν υἱὸν τοῦ Μόρνη. Ὁ βασιλεὺς ἐγερθεὶς ὀλίγον καὶ ἀναλαβὼν τὸ ξίφος.

«Ἰπαγε» λέγει «ὑπαγε Οὐλλίνε, γηραιέ μου βάρδε, ἵνα ὑπομνήσης εἰς τὸν γενναῖον Γαῦλον τὸν πόλεμον. Ἀνάμνησον εἰς αὐτὸν τὰ πολεμικὰ ἔργα τῶν πατέρων του. Ἐνίσχυσον διὰ τῶν ἁσμάτων τὴν ὑποχωροῦσαν μάχην, διότι τὸ ἄσμα ἀναζωπυροῖ τοὺς μαχητάς.» Ὁ σεβάσμιος Οὐλλίνος πορευθεὶς, μετὰ τὸ γεροντικὸν βάδισμά του, ἐφώνησε πρὸς τὴν βασιλεία τῶν ξιφῶν. «Γιὲ τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἰσχυρῶν ἵππων, νεαρὲ βασιλεὺς τῶν δόρατων, κραταίε βραχίων ἐν τοῖς κινδύνοις, ἀνδρία οὐδέποτε ὑποχωροῦσα, ἡγεμῶν τῶν ὀξέων ὄπλων τοῦ θανάτου, ἀπόκοψον τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ ἀφήσης λευκὴν ἰστίον νὰ πλεύσῃ πέριξ τῆς Ἰνιστόαρ. Ὁ βραχίων σου ἔστω ὡς κεραυνός, οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὡς πῦρ, ἡ δὲ καρδία σου ὡς ἀκλόνητος βράχος. Κίνει τὸ ξίφος ὡς νυκτικὴν μετέωρον, ὕψωσον τὴν ἀσπίδα. Γιὲ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἰσχυρῶν ἵππων, ἀπόκοψον τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν, ἐξαφάνισον αὐτούς. «Ἡ καρδία τοῦ ἥρωος ἔπαλλε, ἀλλ' ὁ Σουάραν νέας ἀναλαβὼν δυνάμεις, διέρρηξε τὴν ἀσπίδα τοῦ Γαύλου. Τότε οἱ υἱοὶ τῆς Σέλμας ἐφυγον.

Ὁ Φιγγάλος ἠγέρθη πάραυτα ἐνοπλος. Τρεῖς ἀφῆκε τὴν ἡγερὰν φωνήν του. Ἡ Κρόμλα ἀντήχησε. Τότε οἱ φεύγοντες ἔστησαν. Ἐκυψαν δὲ τὰ ἐρυθριῶντα πρόσωπά των εἰς τὴν γῆν, αἰσχυρόμενοι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ βασιλέως. Ἦλθεν οὗτος ὡς ὑετοφόρον νέφος ἐν ἡλιακῇ ἡμέρᾳ, ὅτε τοῦτο μὲν κυλίστα βραδείως ἐπὶ τοῦ λόφου, οἱ δὲ ἄγροὶ προσδοκῶσι τὸν ἀπ' αὐτοῦ ὑετόν. Σιγῇ συνοδεύει τὴν βραδείαν πρόοδόν του, ἀλλ' ἡ τρικυμία μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐγερθῇ. Ὁ Σουάραν ἐθεώρει τοὺς δεινοὺς βασιλεῖς τοῦ Μόρνη. Σπᾶς δὲ καὶ περιστρέφων τοὺς ἐρυθροὺς ὀφθαλμούς του ἐπὶ τὸν δόρατός του. Οὕτω δὲ ἰστά-

μενος καὶ σιωπῶν ὠμυῖαζε πρὸς γηραιὰν δρὺν παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Λαυδαρ, ἧς ἡ μὲν κρυφὴ κλίνει πρὸς τὸ ῥεῦμα, ὁ δὲ κορμὸς ἐκάη ποτὲ ὑπὸ κεραυνοῦ. Εἶτα βραδέως ἀπεσύρετο πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Λένας. Οἱ ἀνδρεῖοί του χύνονται περὶ αὐτὸν, τὸ δὲ πολεμικὸν νέφος ἐπικάθηται τοῦ λόφου.

Ὁ Φιγγάλος, ὡς οὐρανία ἀκτὶς ἔλαμπεν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ του. Οἱ ἥρωες συνέρχονται περὶ αὐτὸν, ἡχηρὰν δὲ ἀφρὺς φωνὴν, λέγει α' Ἀνυψώσατε τὰς σημαίας μου, ἐκτυλίξατε αὐτάς, ἅς κυματίσωσιν εἰς τὸν ἀέρα τῆς Λένας, ὡς φλόγες μυρίων λόφων. Ἄς ἡχήσωσιν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς Ἰέρνης, καὶ ἅς ἀναμνήσωσιν ἡμᾶς τὴν μάχην. Σεῖς υἱοὶ τῶν μυκωμένων ῥευμάτων τῶν ῥεόντων ἀπὸ μυρίων λόφων, ἱστάμενοι πλησίον τοῦ βασιλέως τῆς Μόρδεω, ἀκούετε τὰς διαταγὰς του. Γαῦλε, ἰσχυρότατε βραχίων τοῦ θανάτου. Ὁσκαρ, τέκνον τῆς μάχης. Κόνναλ, υἱὲ τῶν κυανῶν ἀσπίδων τῆς Σόρας. Δέρμιδ, ξανθὴν ἔχων κόμην, καὶ σὺ Ὀσσιανὲ, βασιλεῦ τῶν ἀσμάτων, ἵστασθε πλησίον τοῦ βραχίονος τοῦ πατρὸς ὑμῶν! » Ἡμεῖς ἀνυψώσαμεν τότε τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα τῆς μάχης, ¹⁾ τὴν ἐνδοξὸν σημαίαν τοῦ βασιλέως. Ἐκαστος ἥρως ἐσκήρτα ὑπὸ χαρᾶς, βλέπων τὴν σημαίαν κυμαινομένην ἐν τῷ ἀνέμῳ. Ἦτο πεποικιλιμένη ὑπὸ χρυσοῦ, ὡς τὸ στερέωμα ὑπὸ τῶν ἀστέρων ἐν αἰθρίᾳ νυκτὶ. Ἐκαστος ἥρως ἔφερε τὴν σημαίαν του καὶ τοὺς δεινοὺς μαχητάς του.

« Ἰδέτε » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν γενναίων κελύφων « πῶς οἱ υἱοὶ τῆς Λόκλιν διαιροῦνται ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Λένας. Οὗτοι ἵστανται ὡς ἐρρηγμένοι νεφέλαι ἐπὶ τοῦ λόφου, ἢ ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ ἐφθαρμένον ἄλσος δρυῶν, ὅταν ἡμεῖς βλέπωμεν τὸ στερέωμα καὶ τὰ διάττοντα φωτομετέωρα, διὰ τῶν κλάδων του. Ἐκαστος τῶν φίλων τοῦ Φιγγάλου ἐκλέξας ἅς προσβάλλῃ οἶον· δὴποτε ἐχθρικὸν πλῆθος, οὐδ' ἅς ἀφήσῃ υἱὸν τινὰ τῆς Λόκλιν νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Ἰνιστόαρ.

« Ἐγὼ » εἶπεν ὁ Γαῦλος, θέλω προσβάλλει τοὺς ἐπτά ἀρχη-

1) Ἡ τοῦ Φιγγάλου σημαία διεκρίνετο ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡλιακῆς ἀκτὸς. Ἴσως ἐνεκα τοῦ λαμπροῦ χρώματός της καὶ τῶν χρυσῶν ποικιλιμάτων της. Δ.

γούς τοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τῆς λίμνης Λάνου. » « Εἴθε τῆς Ἰνιστόαρ ὁ ζοφερός βασιλεὺς » εἶπεν ὁ Ὁσκαρ « νὰ πέσῃ εἰς τὸ ξίφος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀσσιανοῦ. » « Ἄφες εἰς ἐμὲ τὸν βασιλέα τῆς Ἰνιστόαρ » εἶπεν ὁ Κόνναλ, ἡ καρδία τοῦ ὄπλου. « Ὁ Μουδὰν ἢ ἐγὼ » εἶπεν ὁ ξανθὴν ἔχων κόμην Δέρμιδ, « θέλει κοιμηθῇ ἐπὶ τῆς ψυ. χρᾶς γῆς » Ἐγὼ δὲ ὁ τυφλὸς ἤδη καὶ τοσοῦτον ἀσθενής, ἐξελεξάμην τὸν φιλοπόλεμον βασιλέα τῆς Τέρμαν. Ὑπεσχέθην νὰ λάβω ἰδίᾳ χειρὶ τὴν μέλαιναν ἀσπίδα τοῦ ἥρωος. Εἴθε ἐν θριάμβῳ καὶ νίκη νὰ ἐπανέλθῃτε, ὦ ἥρωές μου, εἶπεν ὁ Φιγγάλος, εὐνοϊκὸν ρίψας ἐπ' αὐτῶν βλέμμα. « Σουάραν, βασιλεῦ τῶν σμαραγούντων κυμάτων, σὺ θὰ πέσῃς ὑπ' ἐμοῦ! »

Ἦδη, ὡς πολυάριθμοι ἄνεμοι εἰς διαφόρους κοιλάδας διασχιζόμενοι, οὕτως οἱ τῆς Σέλμας υἱοὶ διαιρεθέντες ἐχώρουν. Ἡ Κρόμλα τότε ἀντήχει. « Πῶς δύναμαι νὰ διηγηθῶ τὴν γενομένην σφαγὴν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην; Αἱ χεῖρες ὑμῶν ἦσαν αἵματι βεβαμμέναι, ὦ θύγατερ τοῦ Τόσκαρ. Αἱ ὑπερήφανοι τάξεις τῆς Λόκλιν ἐπιπτον ὡς αἱ ὄχθαι τῆς ἡχολογούσης Κόνας! Τὰ ὄπλα ὑμῶν ἐγένοντο νικηφόρα ἐπὶ τῆς Λένας· ἕκαστος ἀρχηγὸς ἐξέπληρώσε τὴν ὑπόσχεσίν του. Σὺ, θύγατερ τοῦ Τόσκαρ, συχναῖς ἐκάθισας παρὰ τὸ ῥεῖθρον τοῦ Βράννου. Τὸ λευκὸν στῆθός σου ἐπαλλε, ὡς τὸ πτίλον τοῦ κύκνου, ὅταν οὗτος βραδέως νήχεται ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, οἱ δὲ πνέοντες ἄνεμοι σείωσι τὴν πτέρυγάν του. Σὺ ἐκεῖ καθήμενη εἶδες πολλάκις τὸν ἥλιον ἀποσυρόμενον βραδέως ὅπισθεν τῶν καλυπτόντων αὐτὸν ἐρυθρῶν νεφῶν· τὴν νύκτα ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἐνῶ ἡ ἀσυνήθης πνοὴ ἐμυκάτο ἐν ταῖς στεναῖς κυλίασι. Τέλος ἡ βροχὴ καταπίπτει ῥαγδαία, ἡ βροντὴ κυλίστα βρέμουσα· ἡ ἀστραπὴ φεγγοβολεῖ ἐπὶ τῶν βράχων· αἱ σκιαὶ ἵπτανται ἐπὶ ἀκτίνων πυρός· οἱ χεῖμαρροι κατέρχονται μυκώμενοι ἀπὸ τῶν λόφων. Οὕτως ἐμυκάτο, ὦ λευκώλενος Μαλβίνα, τὸ πνεῦμα τῆς μάχης κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν. Διατὶ, θύγατερ τοῦ Τόσκαρ, διατὶ κλαίεις; Αἱ νεάνιδες τῆς Λόκλιν ἅς κλαίωσι, διότι ἔπεσον οἱ συμπατριῶταί των. Καθηγμένα ἦσαν τότε τὰ ξίφη τῶν ἡρώων. Ἄλλ' οἱ οὐκ ὄν εἰμαι πλέον ὁ σύντροφός των ἡρώων· ἤδη

εἶμαι τυφλὸς γέρον καὶ ἀσθενής. Δὸς μοι, ἑρασιμία νεάνις, δὸς μοι τὰ δάκρυά σου, διότι εἶδον τοὺς τάφους πάντων τῶν φίλων μου».

Ἰπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Φιγγάλου, ἥρως τις ἔπεσε τότε λυπούμενος! Ὁ πεσὼν οὗτος ἥρως ἐκύλιε τὴν πολὺν κόμην του ἐν τῇ κονίᾳ, τοὺς δὲ σθεννυμένους ὀφθαλμούς του ἔστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα! «Ἵπ' ἐμοῦ λοιπὸν ἔπεσες» εἶπεν αὐτὸς τοῦ Κόνναλ, «ἀσὺ φίλε τῆς Ἀγανδέκας; ὦ! ἐγὼ εἶδον τὰ δάκρυα ἅπερ ἔχυσας ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ αἰμοχαροῦς Στάρνου διὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός μου. Σὺ ἦσο ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔρωτός μου, καὶ ἔπεσες ὑπὸ τῆς ἐμῆς χειρὸς; Ἐγειρον, οὐλλῖνε, ἔγειρον τὸν τύμβον τοῦ Μάθαν, καὶ ὕμνει αὐτὸν μετὰ τῆς προσφιλοῦς μοι Ἀγανδέκας, τῆς ἐν σκότει οἰκούσης νεάνιδος τοῦ Ἀρβέν!»

Ὁ Καθουλλῖνος, ἀπὸ τοῦ ἄντρου τῆς Κρόμλας, ἤκουσε τὸν θόρυβον τοῦ παραχώδους πολέμου. Αὐτὸς προσεκάλεσε τὸν Κόνναλ, τὸν ἡγεμόνα τῶν ξιφῶν, καὶ τὸν γηραιὸν Κάρριλ. Οἱ πολλοὶ ἥρωες ἐπήκουσαν τῆς φωνῆς του. Λαθόντες δὲ τὰ ὄξέα δόρατά των, ἤλθον καὶ εἶδον τὸ ἐκ τῆς μάχης κυλιόμενον αἷμα, ὡς τὰ παμμεγέθη τῆς τρικυμίας κύματα, ὅταν ὁ σφοδρὸς ἄνεμος φυσᾷ μακρόθεν καὶ κυλῇ αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἀμμόδους ἀκτῆς. Ὁ Καθουλλῖνος ὑπὸ τῆς θέας ταύτης ἐκκαίεται καὶ συσπᾷ τὰς ὀφρὺς. Ἡ χεὶρ λαμβάνει τὸ ξίφος τῶν πατέρων του, οἱ δὲ πύρνοι ὀφθαλμοὶ του στρέφονται ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ. Τρεῖς ἐπειράθη νὰ ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν μάχην. Τρεῖς ἐκωλύθη ὑπὸ τοῦ Κόνναλ «Ἡγεμὼν τῆς ὀμιχλώδους νήσου» εἶπεν οὗτος αὐτῷ Φιγγάλος καταβάλλει τὸν ἐχθρόν. Μὴ ζητήσης λοιπὸν μέρος τῆς δόξης τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς μόνος του ἀνατρέπει καὶ ἐξαφανίζει τοὺς ἐχθροὺς ὡς σφοδρὰ θύελλα!»

«Λοιπὸν, Κάρριλ, ὕπαγε» ἀπεκρίθη ὁ ἡγεμὼν «ὕπαγε νὰ συγχαρῆς τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν. Ὅταν ἡ Λόκλιν ἀφανισθῇ ὡς ῥεῦμα μετὰ τὴν βροχὴν, ὅταν παρέλθῃ ἡ τῆς μάχης ταραχὴ, τότε ἡ φωνὴ σου ἔσεται ἀρεστὴ εἰς αὐτὸν αἰνοῦσα τὰ κατορθώματά του! Δὸς εἰς αὐτὸν τὸ ξίφος τοῦ Κάρριλ. Ὁ Καθουλλῖνος δὲν εἶναι τοῦ λοιποῦ ἄξιος νὰ ὑψώγῃ τὰ ὅπλα τῶν πατέρων του. Ἐλθετε, ὑμεῖς σκιαὶ τῆς ἐρήμου Κρόμλας, ὑμεῖς σκιαὶ τῶν θανόν-

των ἡρώων ἴστασθε πλησίον, ὀμιλοῦντές μοι ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς λύπης μου. Οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ θέλω φημισθῇ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Εἶμαι ἀκτὶς ἥτις ἔλαμψεν ὀμίχλῃ διαλυθεῖσα, ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ὅτε ἡ ἡὼς ἐπελθοῦσα ἐφώτισε τὰς πλευρὰς τοῦ λόφου. Κόνναλ, μὴ ὀμίλεις πλέον, περὶ ὀπλων· ἡ δόξα μου ἐσβέσθη. Οἱ στεναγμοὶ μου θέλουσιν ἀφίεσθαι εἰς τὸν ἄνεμον τῆς Κρόμλας, μέχρις οὗ τὰ ἔχνη μου γίνωσιν ἀόρατα. Καὶ σὺ λευκόστερνος Βραγέλα, θρήνησον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς φήμης μου· ἡττημένος, οὐδέποτε θέλω ἐπανακάμψαι πρὸς σέ, ἡλιακὴ ἀκτὶς τῆς ψυχῆς μου!»

Ἑποθέσεις τοῦ πέμπτου ἔσματος.

Ὁ Καθουλλῖνος καὶ ὁ Κόνναλ παραμένουσιν ἔτι ἐπὶ τοῦ λόφου. Ὁ Φιγγάλος καὶ ὁ Σουάραν συναντῶνται. Περιγράφεται ἡ μάχη. Ὁ Σουάραν ἡττᾶται. Ὁ Ὀσσιανὸς καὶ ὁ Γαῦλος ἀναδέχονται τὴν ἐπιτήρησίν του. Ὁ Φιγγάλος καταδιώκει τοὺς ἐχθροὺς. Ἐπεισόδιον τοῦ Ὀρλα, ἀρχηγοῦ τινος τῆς Λόκλιν. Θάνατος τοῦ Ρύνου, υἱοῦ τοῦ Φιγγάλου. Ὁ βάρδος Οὐλλῖνος ἄδει τοὺς ἔρωτας τοῦ Λάμδεργ καὶ τῆς Γελκλόσας. Ὁ Κάρριλ, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθουλλῖνου νὰ συγχαρῇ τὸν Φιγγάλον ἐπὶ τῇ νίκῃ του, ἔρχεται πρὸς τὸν Ὀσσιανόν. Ἡ συνέντευξις τῶν δύο ποιητῶν κλείει τὴν πράξιν τῆς τετάρτης ἡμέρας.

Ἐπὶ τῆς ἀντηχούσης πλευρᾶς τῆς Κρόμλας, στὰς ὁ Κόνναλ ἐφώνησε πρὸς τὸν εὐγενῆ τοῦ ἄρματος ἀρχηγόν «Διατὶ ἡ κατήφεια αὕτη, υἱὲ τοῦ Σέμου; Οἱ φίλοι ἡμῶν εἰσὶν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ. Ἀλλὰ καὶ σὺ γενναῖε μαχητὰ, ἱκανὴν ἐκτίσῃς φήμην, διότι πολλοὶ ἔπεσον ὑπὸ τοῦ ξίφους σου. Συχνάκις ἡ εὐώπιδ Βραγέλα ἔδραμεν εἰς προπύργιον τοῦ ἥρωός της, ἐπανερχομένου ἐν αἰνῶδι, ὅτε τὸ μὲν ξίφος ἦτο ἐσθλόν ἐνεκα τῆς σφαγῆς, οἱ δὲ

ἐχθροὶ τοῦ ἔκειντο ἄφωνοι ἐν τῷ τάφῳ. Ἀρεστοὶ εἰς τὸ οὖς τῆς ἦσαν οἱ βάρη, ἄδοντες τὰ πολεμικὰ κατορθώματά σου.

Ἄλλ' ἰδὲ τὸν βασιλέα τῆς Μόρβεν πρηνέμενον ὡς φλογίνη στήλη. Ἡ ἰσχύς τοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος τοῦ Λοῦβαρ, ἢ πρὸς τὴν σφοδρότητα τοῦ ἀνέμου τῆς Κρόμλας, ὁπότεν τὰ πολυδενδρα δάση ἐκρίζωνται. Εὐδαίμων ὁ λαός σου Φιγγάλλε ! Ὁ βραχίων σου θέλει καταπαύσει τοὺς πολέμους τοῦ. Σὺ εἶσαι ὁ πρῶτος τῶν ἡρώων ἐν τῇ μάχῃ, καὶ ὁ συνετώτερος ἐν εἰρήνῃ. Σὺ ὁμιλεῖς καὶ ἐκείνοι ὑπακούουσι· πολυάριθμον στράτευμα τρέμει ἐν τῷ ἥχῳ τοῦ σιδήρου σου. Εὐδαίμων εἶναι ὁ λαός σου, ὦ Φιγγάλλε, βασιλεῦ τῆς ἡχούσης Σέλμας. Τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον ζοφερός ὁ ἐρχόμενος μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ; Τίς ἄλλος ἤθελε τολμήσει νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησιν τοῦ βασιλέως τῆς Μόρβεν, εἰμὴ ὁ υἱὸς τοῦ Στάρνου ; Θεωρήσατε τὴν μάχην τῶν ἀρχηγῶν, ὁμοιάζουσιν πρὸς τρικυμίαν ἐν τῷ ὠκεανῷ, ὅταν δύο καταιγίδος πνεύματα συναντῶμενα ἐρίζουσι περὶ τῆς ὑπεροχῆς. Ὁ κυνηγὸς ἀκούει τὸν θόρυβον ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ βλέπει τὰ ὑψηλὰ κύματα κυλιόμενα πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀρδβεν.

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Κόνναλ, ὅτε οἱ δύο ἥρωες συνεπλάκησαν. Ἦκούετο ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων, καὶ πᾶς κρότος, ὡς ἦχος πολλῶν ραισθήρων. Δεινὴ εἶναι ἡ μάχη τῶν βασιλέων, φοβερὸν τὸ βλέμμα των. Αἱ μέλαινα ἀσπίδες των διαρρήγνυνται. Τὰ ξίφη των ἐκπίπτουσι τῆς χειρὸς των τεθλασμένα. Ρίπτουσι χαμαὶ τὰ ὅπλα των. Ὁρμῶσι τότε ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου. Οἱ νευρώδεις βραχίονές των περιπτύσσουσιν ἀλλήλους. Στρέφουσι πανταχοῦ, συνθλιβόμενοι δὲ κλίνουσι κατὰ γῆς. Ἄλλ' ὅτε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ ἀνέπτυξαν τὰς τελευταίας προσπαθείας των, ἔσεισαν τοὺς λόφους μὲ τὰ σφυρά των. Βράχοι καταπίπτουσιν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν θέσεών των, τὰ δὲ δένδρα ἀνατρέπονται. Τέλος ἡ ἰσχύς τοῦ Σουάραν ἐκλείπει· ὁ βασιλεὺς τῶν δαπῶν δένεται. Οὕτως εἶδον ἐπὶ τῆς Κόνας, τὴν ὁποίαν ἤδη δὲν δύναμαι νὰ ἶδω, δύο μεγάλους λόφους ἀποσπασθέντας ὑπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ ὁρμητικοῦ ρεύματος. Οὗτοι στρέφονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, αἱ ὑψηλαὶ αὐτῶν δρῦς συναντῶνται ἐν τῷ ὕψει. Τέλος καταπίπτουσιν ὁμοῦ μεθ' ὅλων

τῶν βράχων καὶ δένδρων των. Τὰ ρεύματα ἥλλαξαν διεύθυνσιν. Ἡ ὀλεθρία καταστροφή ὁράται μακρόθεν.

« Γιοὶ τῆς μακρὰν κειμένης Μόρβεν » εἶπεν ὁ Φιγγάλος « φυλάσσετε τὸν βασιλέα τῆς Λόκλιν. Αὐτὸς εἶναι ἰσχυρὸς ὡς τὰ πολυάριθμα κύματά του. Ἡ χεὶρ του εἶναι ἔμπειρος πολέμου. Ἡ φυλὴ του εἶναι διάσημος. Γαῦλε, σὺ πρῶτε τῶν ἡρώων μου καὶ σὺ Ὅσσιανέ, βασιλεῦ τῶν ἀσμάτων, περιμείνατε. Ἰδοὺ ὁ ἀδελφός τῆς Ἀγανδέκας, μεταβάλετε τὴν λύπην του εἰς χαράν. Ἄλλ' ὑμεῖς, Ὅσκαρ, Φίλλαν καὶ Ρύνε, καταδιώξατε τὰ λείψανα τῆς Λόκλιν ἐπὶ τῆς Λένας, ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ πλοῖόν τι δυνθῇ νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Ἰνιστόαρ. »

Αὐτοὶ ἐφευγον ἐκπεπληγμένοι διὰ τῆς ἐρείκης. Ὁ Φιγγάλος ἐκινεῖτο βραδέως, ὡς νέφος βροντῆς, ὅταν ἡ θερμὴ ἐν ὥρᾳ θέρους πεδιάς ᾖ σιωπηλὴ καὶ ζοφώδης. Τὸ ξίφος κεῖται ἔμπροσθέν του ὡς ἡλιακὴ ἀκτίς, τρομερὸν ὡς διαῖτων μετέωρον τῆς νυκτός. Συναντήσας υἱόν τινα τῆς Λόκλιν, τῷ ἀπευθύνει τὰ ἑξῆς. « Τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον κατηφής, ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ μυκωμένου ρεύματος ; Δὲν δύναται νὰ καλύσῃ τὸν ῥοῦν του. Πόσον ἔσχατος εἶναι ὁ ἀρχηγός ! Ἡ περμεγέθης ἀσπίς του κεῖται εἰς τὸ πλευρόν του. Τὸ δόρυ του ὁμοιάζει πρὸς τὸ δένδρον τῆς ἐρήμου. Σὺ νέε, ὁ πυρὰν ἔχων τὴν κόμην, εἶσαι ἐκ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φιγγάλου ;

« Εἰμὶ τέκνον τῆς Λόκλιν » ἀναφωνεῖ « ἰσχυρὸς εἶναι ὁ βραχίων μου ἐν πολέμῳ. Ἡ σύζυγός μου οἶκον μένουσα θρηνεῖ. Ὁ Ὀρλας δὲν θέλει πλέον ἐπιστρέψει. » « Μάχεται ἢ υποχωρεῖ ὁ ἥρωας ; » εἶπεν ὁ μέγας Φιγγάλος « οἱ ἐχθροὶ οὐδέποτε νικῶσιν ἐμοῦ παρόντος. Οἱ φίλοι μου εἰσὶ πεφημισμένοι ἐν τῷ σκηνώματι. Γιὰ τοῦ κύματος, ἀκολουθεῖ με. Ἐλθε ἵνα μετὰσχῃς τοῦ συμποσίου τῶν κελύφων, καὶ θηρεύῃς τὴν ἔλαφον τῆς ἐρήμου. γενοῦ φίλος τοῦ Φιγγάλου » « Ὀχι » εἶπεν ὁ ἥρωας « ἐγὼ ὑποστηρίζω τοὺς ἀσθενεῖς. Ἡ ἰσχύς μου εἶναι βοηθήτρια τῶν ἀσθενῶν. Τὸ ξίφος μου ἐγένετο ἀπαρμίλλον, ὦ μαχητὰ· ἄς υποχωρήσῃ λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν ! » « Ἐγὼ οὐδέποτε ὑπεχώρησα, Ὀρλα. Ὁ Φιγγάλος οὐδενὶ ποτε ὑπέκυψε. Σύρον τὸ ξίφος σου, καὶ ἐκλεῖπον τὸν ἐχθρόν σου. »

Πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἥρωές μου !

« Ἀποποιεῖται λοιπὸν τὴν μάχην ὁ βασιλεὺς ; » εἶπεν ὁ Ὀρλας.
« Ὁ Φιγγάλος, εἶναι ὁ μόνος τῆς φυλῆς του, ὅστις δύναται νὰ ἀνταγωνισθῇ μετ' ἐμοῦ ! Ἀλλ' ἐὰν, βασιλεὺ τῆς Μόρβεν, πέπτω-
ται νὰ πέσω, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ εἰμαρμένη τοῦ μαχητοῦ,
ἔγειρον τὸν τύμβον μου ἐν τῷ μέσῳ τῆς Λένας, ἔστω οὗτος ὁ
μέγιστος τῶν λοιπῶν. Στείλον τὸ ξίφος τοῦ Ὀρλα πρὸς τὴν πε-
φιλημένην γυναῖκά του, ἵνα δύναται ἐνθακρὺς νὰ τὸ ἐπιδεικνύῃ
πρὸς τὸν υἱὸν της, ὅπως διεγείρῃ τὴν ψυχὴν του πρὸς πόλεμον. »
« Γιὰ τοῦ θρήνου » εἶπεν ὁ Φιγγάλος « διατὶ ἀποσπᾶς τὰ δά-
κρυά μου ; Οἱ μαχηταὶ πρέπει ποτὲ νὰ ἀποθάνωσι, καὶ τὰ τέ-
χνα των θέλουσι βλέπει τὰ ἄχρηστα ὅπλα των ἐν τῷ σκηνώμα-
τι. Ἀλλ' ὁ τύμβος σου, Ὀρλα, θέλει ἀνεγερθῇ. Ἡ λευκότερος
γυνὴ σου θέλει θορνεῖ ἐπὶ τοῦ ξίφους. »

Ἐπολέμησαν οὗτοι ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας. Ἀσθενὴς ἦν ὁ
τοῦ Ὀρλα βραχίον. Τὸ τοῦ Φιγγάλου ξίφος καταπεσὼν διέρρηξεν
εἰς δύο τὴν ἀσπίδα του. Αὕτη πεσοῦσα χαμαὶ ἠκτινοβολεῖ ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους, ὡς ἡ σελήνη ἐπὶ τοῦ ταρασσομένου ρεύματος.
« Βασιλεὺ τῆς Μόρβεν » εἶπεν ὁ ἥρως « ὑψώσας τὸ ξίφος δια-
τρύπησον τὰ στέρνα μου. Τετρωμένον καὶ λειποθυμοῦντα ἐκ
τῆς μάχης, οἱ φίλοι μου μὲ κατέλιπον ἐνταῦθα. Ἡ λυπηρὰ εἴ-
δῃσις θέλει ἀφικθῇ εἰς τὴν ἐρωμένην μου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς
Λότας, ὅταν αὕτη εὐρίσκηται μόνη ἐν τῷ δάσει· ἡ δὲ αὖρα ἀ-
κούηται ψιθυρίζουσα εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων ! »

« Ὅχι » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μόρβεν « ἐγὼ δὲν θέλω ποτὲ σὲ
φονεύσει, Ὀρλα. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς Λότας ἄς σὲ ἴδῃ, σωθέν-
τα τῶν χειρῶν τοῦ πολέμου ἡ ἐρωμένη σου. Ὁ πολιοῦς πατήρ
σου, ἴσως τυφλὸς ἤδη ἐνεκα τοῦ γήρατος, ἄς ἀκούσῃ τὸν ἤχον
τῆς φωνῆς σου καὶ ἄς χαρῇ ἐν τῷ σκηνώματί του. Ἐν χαρᾷ ἄς
ἐγερθῇ ὁ ἥρως ἵνα ἀναζητήσῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἰδίας χερσίν ! »
« Ἀλλ' οὐδέποτε θέλει εὑρεῖ αὐτόν, Φιγγάλε » εἶπεν ὁ νέος ἥ-
ρως « ἐπὶ τῆς ἐρείκης τῆς Λένας πρέπει νὰ ἀποθάνω. Ἐννοῖ βάρ-
δοι θέλουσι μὲ ὑμνεῖ. Ὁ εὐρὺς τελαμὼν μου καλύπτει τὴν θα-
νατηφόρον πληγάν. Ἰδοὺ τὸν ῥίπτω εἰς τὸν ἀνεμόν ! »

ΤΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΤΑ ΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΕΤΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΙΟΝ